

DEZVOLTARE COMUNITARĂ

Suport de curs

dr. Viorel STĂNICĂ

2012

Cuprins

Introducere

Cap. 1. Dezvoltarea comunitară. Definiții, clarificări

Cap. 2. Repere istorice ale dezvoltării comunitare în România

2.1. Forme tradiționale de cooperare

2.2. Organizarea vecinătăților din Transilvania

2.3. Grupuri locale de inițiativă

Cap. 3. Capitalul social

3.1. Capitalul dezvoltării

3.2. Conceptul de capitalul social

3.3. Capitalul social - resursă a dezvoltării

Cap. 4. Dezvoltarea comunitară participativă

4.1. Participare comunitară și procese participative

4.2. Abilitarea comunității. Empowerment

Cap. 5. Agenții dezvoltării comunitare

5.1. Repere teoretice

5.2. Metode de intervenție în comunitate

5.3. Agenții dezvoltării comunitare. Roluri și atribuții

5.3.1. Promotor local

5.3.2. Facilitatorul comunitar

5.3.3. Agent de dezvoltare locală

Cap. 6. Modele de dezvoltare comunitară

6.1. Modernizare și identitate culturală, model de dezvoltare comunitară în perioada interbelică

6.2. Modelul Fondului Român de Dezvoltare Socială (FRDS). Grupul de inițiativă locală

6.3. Intercomunalitatea

6.4. Modelul LEADER. Grupul de acțiune locală

6.5. Modelul centrului de resurse pentru comunitate (telecentrul)

6.6. Comitetul Filantropic

6.7. Al treilea sector - economia socială. Antreprenoriatul social

Introducere

Dezvoltarea comunitară este un domeniu de studiu relativ nou, care suscită un interes crescând în ultimele decade. Fenomenele generate de globalizarea economiei, mai ales în zonele mai puțin pregătite să facă față acestei noi paradigme și absorb cu mai mare dificultate șocurile schimbării, determină căutarea unor căi de acțiune care să asigure sustenabilitatea, durabilitatea dezvoltării comunităților.

Domeniile de studiu înrudite cu Dezvoltarea comunitară sunt: Politici publice, Planificare și dezvoltare urbană, Dezvoltare rurală, Dezvoltare regională, Amenajarea teritoriului, Sociologie, Psihologia comunităților, Managementul ONG-urilor, Managementul public, Economia politică și Geografia umană.

Disciplină de relevanță practică, Dezvoltarea comunitară își extrage esența din multiple experiențe ale comunităților de diferite tipuri și din diferite locuri, explicând astfel și oferind soluții, la o paletă foarte largă de probleme socio-economice.

Necesitatea studierii Dezvoltării comunitare într-un program de studiu de Administrație publică, este mai mult decât evidentă. Sectorul public este unul dintre actorii cei mai importanți în dezvoltarea comunitară, deoarece reglementează și asigură cadrul instituțional pentru aplicarea actelor normative, de la care nu se poate sustrage nici o comunitate, oricât de ridicat ar fi gradul ei de autonomie. Conlucrarea autorităților și instituțiilor publice cu ceilalți actori ai dezvoltării, comunități, sectorul privat și cel neguvernamental, înțelegerea de către agenți a proceselor de dezvoltare comunitară durabilă, asumarea sprijinirii, asistării comunităților în producerea propriei dezvoltări, reprezintă soluția unei dezvoltări sociale armonioase.

O mare parte din programele de dezvoltare cu finanțare guvernamentală, neguvernamentală sau din fonduri structurale și de coeziune, reclamă implicarea unor agenți din administrația locală care să își asume roluri de animatori, facilitatori, agenți de dezvoltare, sau atribuții de îndrumare și control. Cunoașterea de către aceștia teoriilor dezvoltării comunitare, a conceptelor cu care operează dezvoltarea comunitară, a metodelor de lucru cu grupurile comunitare, a unor modele de dezvoltare comunitară, reprezintă condiția asigurării eficienței administrative și crearea de punți care să reducă distanța dintre administrație și cetățean.

Lucrarea de față este structurată în șase capitole și tratează tematici care asigură fundamentul teoretic în domeniul dezvoltării comunitare, dar prezintă în capitolele aferente

sau în anexe, și cazuri și modele practice, care completează și asigură înțelegerea deplină a modelelor teoretice studiate.

În capitolul 1 se face o clarificare a termenilor de dezvoltare, comunitate și dezvoltare comunitară, pentru a se contura un limbaj specific, care să conducă la evitarea confuziilor. Capitolul 2 prezintă câteva repere istorice relevante ale dezvoltării comunitare în România. Astfel, sunt descrise formele tradiționale de cooperare, formele specifice vecinătăților din Transilvania și grupurile de inițiativă comunitară din diferite etape istorice. Capitolul 3 tratează formele de capital necesar dezvoltării și descrie și analizează cu precădere capitalul social ca resursă a dezvoltării, atât la nivel teoretic, cât și în cazuri practice. Participarea comunitară și procesele participative sunt explicate în capitolul 4, în care este apoi descrisă abilitarea comunitară, proces important de schimbare de la cetățenia pasivă la participarea activă la viața comunității. Capitolul 5 prezintă o serie de repere teoretice privind intervenția în comunitate, iar apoi descrie tipurile de agenți ai dezvoltării comunitare și experiențele practice relevante din țara noastră și din alte țări. Ultimul capitol al lucrării este unul preponderent practic și prezintă o serie de modele aplicate de dezvoltare comunitară, cu prezentarea de studii de caz, statistici și analize relevante. Tematicile studiate în acest capitol subliniază diversitatea căilor de acțiune, posibilitatea inovării, în domeniul dezvoltării comunitare.

Cap. 1. Dezvoltarea comunitară. Definiții, clarificări.

Cuvinte cheie:

dezvoltare comunitară,
dezvoltare durabilă,
creștere economică,
dezvoltare economică
comunitate de loc,
comunitarism
comunitate de interese,
spirit comunitar
comuniune

Pentru început se impune o clarificare a termenilor utilizați în definirea conceptului de dezvoltare comunitară. Termenul de dezvoltare presupune (NODEX, 2002) “a trece printr-o serie de schimbări spre o treaptă superioară; a face progrese; a avansa; a înainta; a progresa; a propăși; a evolua.” Schimbările pot avea loc indiferent de voința oamenilor, neplanificate, uneori în afara oricărui control, nedorite și în unele situații generând chiar efecte negative. Dezvoltarea poate fi explicată ca un proces de management al schimbărilor, care presupune planificarea, conducerea, coordonarea și controlul acestora (a se vedea și Hinteș, 2008) pentru a le da schimbărilor un sens pozitiv, dar și pentru a anticipa și reduce efectele lor negative.

Termen de relevanță mai ales economică, dezvoltarea a intrat în vocabularul obișnuit al firmelor private, administrației, oamenilor politici, ONG-urilor, cu o conotație care pare să privilegieze mai mult aspectul cantitativ decât pe cel calitativ al vieții. Este un proces strâns legat de conceptul de progres, noțiune centrală a curentelor filozofice evoluționiste.

În secolul al XIX-lea, cuvântul dezvoltare era un termen mai specializat, utilizat în economie, științe sociale sau în domeniul tehnic. În zilele noastre însă, dezvoltarea a devenit o realitate complexă. Ea nu se mai poate baza doar pe vechiul model, care presupune mai ales intervenția statului și mecanismelor pieței în diferite proporții. Un al treilea sector, reprezentat de organizațiile nonguvernamentale, sindicate, Biserică, asociații sau grupuri comunitare, economie socială, este din ce în ce mai prezent. Dezvoltarea echivalează astăzi cu ideea de creștere, de expansiune, de progres economic, de îmbogățire continuă a unui individ, grup social ori a societății în ansamblu, îmbunătățirea condițiilor de viață.

Problema dezvoltării presupune în ultimul timp o preocupare serioasă, deoarece, creșterea economică, bunăstarea oamenilor și progresul social, se obțin mai greu astăzi, în contextul economiei globale, decât în trecut. Se poate observa că putem avea creștere economică la nivel național sau regional și în același timp dezechilibre importante între unitățile componente. Pe de o parte înregistrăm creștere economică prin noi implantări industriale, creșterea numărului locurilor de muncă, etc., iar pe de altă parte accentuarea sărăciei, șomajului, a numărului de asistați social, degradarea mediului înconjurător. Creșterea economică nu înseamnă neapărat bunăstare generală. Idealul dezvoltării ar fi ca aceasta să genereze bunăstare pentru toți oamenii.

Dezvoltarea este așadar un proces planificat prin care o anumită situație trece de la simplu la complex, crește, se împlinește, devine mai bună decât a fost. Deoarece reprezintă un proces de creștere, de transformare pe termen lung, procesul de dezvoltare are și o conotație strategică.

Dezvoltare economică este un concept larg care reprezintă procesul în care diferiți actori (guvern, sectorul privat, sectorul neguvernamental, comunități) acționează planificat în scopul creșterii bunăstării oamenilor.

Este important și relevant să subliniem diferența dintre dezvoltare și creștere economică. Creșterea economică se concentrează mai mult pe aspectele cantitative, măsurabile, cum ar fi produsul intern brut pe cap de locuitor (PIB)¹, numărul locurilor de muncă, venitul pe cap de locuitor, numărul de locuințe, ș.a. Îmbunătățirea acestor indicatori nu înseamnă neapărat mai bine pentru comunitate. Pe de o parte aceștia ar trebui corelați cu și cu alți indicatori, din sfera educației, sănătății, sărăciei, pentru a avea o imagine a dezvoltării. Pe de altă parte contextele pot să difere chiar în cadrul aceleiași regiuni, sau între urban și rural. De exemplu aceeași creștere a venitului mediu/locuitor poate însemna mai mult pentru un locuitor din mediul rural, unde costul vieții este mai scăzut, decât pentru unul dintr-un oraș mare, unde costul vieții are mai multe componente și este în general mai ridicat.

Dezvoltarea implică schimbări complexe și profunde în interiorul comunității. Acestea cuprind atât schimbările economice necesare pentru creșterea bunăstării oamenilor, cât și pe cele care privesc funcționarea instituțiilor și organizațiilor, gradul de implicare a oamenilor în problemele locale, nivelul de viață, relația cu mediul înconjurător.

¹ PIB este un indicator macroeconomic care reflectă suma valorii de piață a tuturor mărfurilor și serviciilor destinate consumului final, produse în toate ramurile economiei în interiorul unei țări, regiuni sau localități în decurs de un an.

Întâlnim adesea termeni ca dezvoltare rurală, dezvoltare urbană, regională, teritorială, în care constanta este raportarea procesului de dezvoltare la un teritoriu mai mult sau mai puțin definit.

Dezvoltarea locală decurge direct din conceptul de dezvoltare endogenă. Teoria dezvoltării endogene de la sfârșitul anilor 1950, având ca autori pe John Friedmann și Walter Stöhr, reprezintă o abordare în cadrul căreia dezvoltarea este privită dintr-o perspectivă teritorială. Aceasta vizează un teritoriu limitat, și reprezintă un proces pornit de jos în sus (botom-up), privilegiind resursele endogene, modalitățile de cooperare tradiționale și valorile culturale locale.

Dezvoltarea endogenă comportă următoarele dimensiuni: spațială sau teritorială, comunitară și democratică. Astfel:

- dimensiunea spațială – vizează într-un context mai larg componentele: geografic, economic, social și cultural;
- dimensiunea comunitară – presupune participarea membrilor comunității în procesul dezvoltării;
- dimensiunea democratică – subliniază necesitatea unor structuri în cadrul cărora oamenii să se poată exprima democratic.

Dezvoltarea endogenă pornește de la nevoi de bază ale oamenilor, cum ar fi: hrana, locuirea, educația și munca, nu de la nevoi legate de creșterea pieței. Ea presupune valorificarea resurselor locale (naturale, culturale) la scară mică, chiar într-un sistem autarhic, ce poate funcționa ca o economie informală, care se poate chiar sustrage normelor economiei oficiale (valorificarea locală directă a produselor).

La nivelul vieții urbane, mutațiile petrecute datorită hipertrofierii orașelor, cu consecințe de ordin social, tehnico-economic și de mediu, au suscit (Delcourt) căutarea de soluții de dezvoltare urbană care să răspundă acestor probleme. Studiind dezvoltarea orașelor chineze, John Friedmann a propus în lucrarea sa din 1992 „Empowerment. The Politics of Alternatives Development”, un model de dezvoltare de tip endogen, aplicabil orașelor și zonelor periurbane cu care acestea dezvoltă relații complexe. Pentru a realiza o dezvoltare urbana armonioasă, autorul propune șapte direcții de acțiune în care atât autoritățile locale cât și ceilalți actori locali trebuie să investească resurse proprii, și nu neapărat să-și adapteze cadrul pentru investitori din afară. Aceste domenii („clusters”) ar fi (Friedmann, 2006, p.p. 5-11):

1. necesitățile umane fundamentale-garantarea educației, acces la servicii de calitate, asigurarea de locuințe la prețuri rezonabile;

2. susținerea dezvoltării unei societăți civile organizate și independente
3. moștenirea urbană (regională)-în termeni de patrimoniu și viață culturală-care să conducă la întărirea coeziunii și la identificare;
4. susținerea instituțiilor culturale, intelectuale (calitatea universităților și institutelor de cercetare), artistice, susținerea creativității.
5. gestionarea durabilă a resurselor naturale (păduri, lacuri, plaje, ferme, etc.)
6. calitatea mediului înconjurător (apă, aer, sol, biodiversitate, etc.)
7. calitatea infrastructurii urbane (transport, comunicații, energie, alimentare cu apă, gestionarea deșeurilor).

Dezvoltare endogenă nu înseamnă adaptarea orașului la contextul economic, ci mai degrabă o mobilizare a energiilor și a resurselor locale în procesul dezvoltării. Capitalul extern și mai ales cel global, este nomad și de aceea nu prezintă o miză pentru dezvoltarea unui oraș sau a unei regiuni. Investitorii de acest gen plasează banii doar atâta timp cât plasamentele le asigură profituri mari (este relevant cazul fabricilor Nokia, de la Bochum-Germania sau Cluj, a căror închidere a generat costuri sociale mari). Așadar atragerea capitalului global prin vânzarea de active și oferirea de facilități, poate genera o dezvoltare iluzorie. O dezvoltare sănătoasă nu constă doar în creșterea produsului intern brut, indicator care mai mult ascunde starea dezvoltării decât o relevă. Dezvoltarea endogenă presupune așadar, utilizarea complexă și rațională a resurselor locale, într-un proces lent și durabil de dezvoltare economico-socială.

Conceptul de dezvoltare durabilă a fost creat și introdus la mijlocul anilor 1970 de fondatorul Institutului Internațional pentru Mediu și Dezvoltare, Barbara Word (Satterthwaite, 2006). În anul 1987, raportul Comisiei Brundtland², document intitulat și „Viitorul nostru comun”, (U.N., 1987, p.43) publicat de ONU, a consacrat acest concept definindu-l ca pe „un proces de schimbare în care exploatarea de resurse, direcționarea investițiilor, orientarea dezvoltării tehnologice și schimbările instituționale, sunt armonizate și sporesc potentialul prezent și viitor, de a satisface nevoile și aspirațiile umane”.

Este vorba de un mod de dezvoltare bazat pe solidaritatea între generații, care să permită „îndeplinirea necesităților generației prezente, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și îndeplini propriile necesități (idem, p.41)”, considerând deci patrimoniul natural (apă, aer, materii prime) ca pe un stoc de resurse, a căror utilizare, exploatare, să nu excedă capacitatea lor de regenerare naturală.

² d-na Gro Harlem Brundtland a fost prim ministru al Norvegiei între anii 1986 și 1996.

Publicarea Raportului Brundtland a fost urmată de Summitul Mondial al Pământului, organizat la Rio de Janeiro în Brazilia, la inițiativa ONU în iunie 1992, eveniment la care 115 de șefi de stat și de guvern, reprezentanți de mari companii și numeroase ONG-uri, au adoptat un cadru strategic general de dezvoltare durabilă, pornind de la necesitatea de a integra dezvoltarea economică și protecția mediului în obiectivul de dezvoltare durabilă. Cu această ocazie s-a afirmat importanța, în continuă creștere, a dreptului internațional al mediului, ca mecanism de codificare și promovare a dezvoltării durabile.

Dezvoltarea comunității nu trebuie să se sustragă constrângerilor ecologice. Paradigma ecologică propusă de Dunlap și Catton (în Zamfir, Stănescu, coord.) ca o reacție la paradigma antropocentrică³, arată că „viața socială se află într-o relație nemijlocită cu viața întregului ecosistem terestru (idem, p.179).”

Referindu-se la problemele de mediu generate de procesul de industrializare, cei doi autori relevă capacitatea limitată a mediului de a satisface cerințele societății industriale, care privesc trei aspecte:

- „1. ecosistemul oferă spațiu de locuit (locuințe instituții);
2. resursele naturale și
3. loc de depozitare a deșeurilor (ibidem).”

Figura de mai jos sugerează depășirea limitei de suportabilitate a ecosistemului, în decursul secolului al XX-lea de către cele trei imperative ecologice.

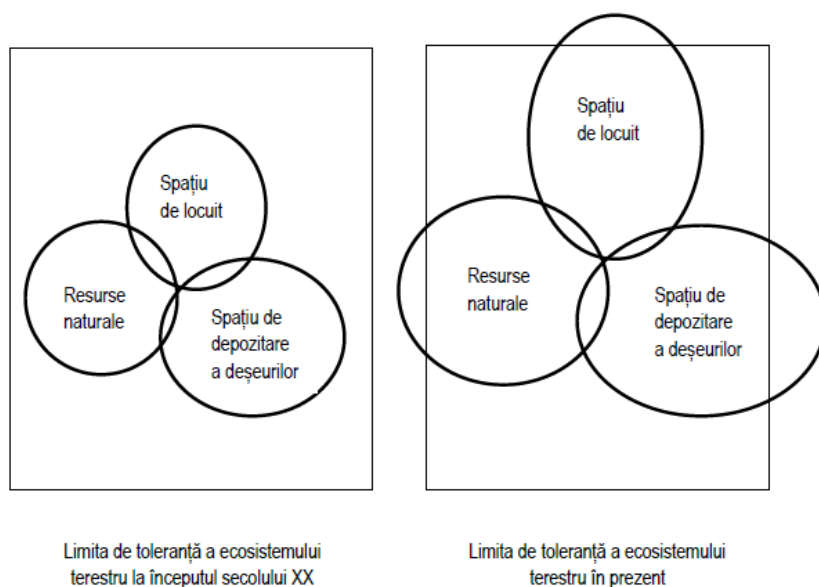

Figura nr.1. Ecosistemul terestru și cele trei cerințe ale societății industriale

(sursa Hannigan, p.15, apud ibidem)

³ Formularea aparține lui Alexandrescu, F., (în Zamfir, Stănescu, coord.), termenul original fiind „human exemptionalism paradigm”.

În cazul în care creșterea economică actuală se face în detrimentul „bunăstării viitoare în termeni de potențial de consum pe cap de locuitor, atât de bunuri comercializabile cât și de resurse naturale (environmental goods) , această creștere nu poate fi considerată durabilă. Durabilitatea poate fi astfel definită ca un potențial de consum non-regresiv (Haveman, 1989, și Pearce, 1989, apud Nicolaisen, Hoeller, p. 14).” Potențialul de consum este la rândul lui legat de potențialul viitor de producție și prin urmare de stocul de capital care să o susțină. În cazul în care resursele naturale sunt considerate parte a acestui stoc de capital, păstrarea acestuia este o condiție a susținerii consumului de bunuri comercializabile și resurse naturale pe cap de locuitor. Astfel dezvoltarea durabilă necesită, fie menținerea ambelor tipuri de stocuri de capital (creat de om și resurse naturale), fie o *substituire* suficientă a capitalului natural de către cel productiv și astfel stocul total de capital să rămână intact.

Potențialul de consum, adică bunăstarea, (idem, p.15) este o funcție crescătoare a celor două tipuri de capital:

$$W = W(K, E),$$

unde:

W este potențialul de consum (bunăstare);

K stocul de capital creat de om și

E stocul de capital (resurse) natural(e).

Pentru ca W (bunăstarea) să nu scadă în viitor, condiția necesară și suficientă este:

$$-q\Delta E \leq \Delta K,$$

unde ΔE și ΔK reprezintă schimbări în timp ale E , K , și, iar q reprezintă prețul (costul)-umbră⁴ real al capitalului ecologic măsurat în termeni de capital creat de om.

Deci în condiții de menținere constantă costurilor cu poluarea și totodată de de creștere a bunăstării, consumul de resurse naturale (degradarea mediului) crește. Valoarea reală a consumului de resurse naturale trebuie să nu depășească valoarea reală a investițiilor nete în capitalul creat de om. În cazul unei substituții optime între cele două tipuri de capital, adică cel creat de om să compenseze degradarea mediului, atunci creșterea economică durabilă ar fi asigurată.

⁴ reprezintă costul de oportunitate planificat al producerii sau al consumului unui bun, care în general, nu se comercializează.

Există și argumente în favoarea unei substituții între cele două tipuri de capital, favorizată de progresul tehnologic rapid, astfel încât acesta va compensa cu ușurință degradarea mediului, dar aceste nu sunt în măsură să ne liniștească.

Dezvoltarea nu poate fi concepută în afara resurselor de care are nevoie. Trei categorii de resurse, concură în proporții variabile, în procesul dezvoltării: resurse financiare, resurse materiale și resurse umane.

În categoria *resurselor financiare* intră: bugetele ca instrumente financiare și modul lor de constituire, fonduri de investiții și fonduri comunitare, credite și instrumente de creditare din bănci.

Resursele materiale constau în bogății ale solului și subsolului, apa, în termeni cantitativi și calitativi, aerul, pădurile și calitatea mediului înconjurător în general, patrimoniu (imobiliar, cultural) și infrastructură (rețele de transport, de utilități, de comunicații).

Resursa umană este cea mai dinamică dintre toate tipurile de resurse deoarece pe de o parte, are cel mai mare potențial de dezvoltare, iar pe de altă parte, poate pune în valoare celelalte resurse, cu condiția unei alocări corecte a acestora.

La aceste resurse se pot adăuga sistemele politice (structuri politice, legi, cultură politică) prin care se asigură și conducerea, organizarea, functionarea societății și controlul.

Termenul *comunitate* poate fi întâlnit în cele mai diverse situații: comunitate locală, la nivel de sat, oraș, municipiu, regiune, comunitate sau grupare etnică, comunitate religioasă, comunitate științifică, academică, a oamenilor de afaceri, comunitate virtuală, comunitate internațională, etc. De aceea, s-ar impune o clarificare, o definiție generică, menită să acopere această întreagă varietate, însă acest demers nu este întotdeauna facil, întrucât comunitățile reprezintă grupuri de oameni care nu pot fi clasificate a priori. Uneori ele pot avea o relevanță la nivel local (sat, cartier), sau la nivel regional ori internațional. Comunitatea nu poate fi calificată ca strict profesională, politică, religioasă, culturală, etnică, etc., după distincția (Maffesoli) între sociabilitate (văzută ca ansamblul rolurilor jucate de persoane) și social în sens strict (funcția individului în societate), ea putând acoperi una sau mai multe dintre aceste dimensiuni (de exemplu Asociația învățătorilor greco-catolici din Năsăud, Asociația poezilor români din diaspora, Asociația economiștilor din cooperatie).

Comunitatea este o configurare specifică de legături sociale, încadrată contextual, spațial și temporal. O comunitate poate avea sens doar dacă membrii acesteia, sau măcar o parte din ei, își revendică în mod conștient apartenența la grup, dar nu și în cazul în care ea ar fi definită din exterior, fără asentimentul persoanelor interesate. Comunitatea reprezintă una din instituțiile fundamentale și “calea mediană între țesătura birocratică de tip etatic și

procesele specifice pieței libere, caracterizate de urmărirea intereselor individuale (Zamfir, Stănescu, coord., p 116) ”.

Din perspectiva relațiilor dintre stat și comunitate, este relevant să amintim etapele care au marcat evoluția organizării administrative a statelor (R. Laufer, A. Burlaud, 1980, p.p. 20,23):

-etapa statului jandarm – care cuprinde întreg secolul al XIX-lea, corespunde concepției liberale clasice despre stat. Puterea publică a statului se baza pe suveranitatea transferată de națiune prin alegeri. Statul trebuia să-și exercite doar prerogativele în domeniile diplomației, poliției, justiției, fără să atingă libertățile publice și particulare în materie de drepturi de proprietate care guvernau economia;

-etapa statului providențial – s-a impus odată cu nevoia de intervenție a statului atât în viața socială cât și în cea economică, întrucât legea pieței libere nu putea rezolva optimul social. În această etapă a fost consacrat conceptul de serviciu public, ca rezultat exclusiv al acțiunii administrative și

-etapa statului omniprezent – a debutat după al II-lea Război Mondial, când diversitatea și amploarea intervențiilor etatice au căpătat dimensiuni noi (evoluția fiscalității, planificare economică, politică industrială, urbanism). Administrația era nevoită să-și demonstreze pe de o parte eficacitatea metodelor de acțiune și pe de altă parte să țină seama de dorințele cetățenilor. (a se vedea și Stănică, p. 21). Se cuvine amintit aici și modelul „*Statului bunăstării generale*” (wellfare state), în cadrul căruia fiecare membru al unei comunități are dreptul la un anumit nivel de bunăstare. Acest model a apărut în 1932 în Suedia și a proliferat în toată lumea occidentală după al II-lea Război Mondial, ca o reacție la politica Blocului Comunist care clama egalitatea și bunăstarea cetățenilor.

Curentul managerialist de la sfârșitul anilor 80 (care introduce noțiunile de Managerial State sau de Steering State), culminează cu definirea de către Christopher Hood în anul 1990, a conceptului de New Public Management (Noul Management Public), în care funcțiile strategice și funcțiile operaționale sunt separate. În cadrul acestui model, relația cu comunitățile stă sub semnul transferului determinat de competențe la nivelul de bază cel mai competent, statul prin instituțiile sale își rezervă doar rolul de a asigura cadrul normativ și instituțional, iar planificarea se face descentralizat.

Statul strateg partener al societății civile (Vaillancourt Y., Leclerc P., p.10) este un concept care oferă alternative interesante la discursurile asupra reformei statului. Departe de a fi o construcție teoretică sau abstractă, se bazează pe o serie de reforme ale politicilor sociale din Canada (Quebec). Apariția unor noi actori sociali în domeniul politicilor privind locuințele sociale ori centrelor pentru preșcolari, contribuția organismelor comunitare în

domeniile sănătății și serviciilor sociale, prezența economiei sociale care se face tot mai simțită, contribuția directă și indirectă a organizațiilor comunitare la reducerea șomajului, sunt procese care conduc la o regândire a rolului statului. Pe măsură ce societatea civilă își asumă roluri din ce în ce mai importante, statul își întărește rolul de strateg. Politicile publice reprezintă în acest caz, o coproducție statului, pieței și societății civile.

Iată deci că sub aspect politico-administrativ comunitatea este percepută din ce în ce mai complex, de la simpla aplicare a principiului subsidiarității, la un parteneriat sistemic cu statul și mediul privat.

Consacrarea conceptului sociologic de comunitate se datorează lucrării „*Comunitate și Societate*” a sociologului german Ferdinand Tönnies (1855-1936). Acesta a făcut distincția la nivel psihologic între voința organică, definită afectiv, și voința reflectată, văzută ca un produs al gândirii. În accepțiunea sa comunitatea (*gemeinschaft*) este determinată de voința organică, în timp ce voința reflectată determină apariția societății (*gesellschaft*).

voința organică → *gemeinschaft* (comunitate)

voința reflectată → *gesellschaft* (societate, asocieri)

Formă de conviețuire întemeiată pe trăiri comune și datini, comunitatea s-a dezvoltat pornind de la familie și s-a impus mai ales în așezări rurale sau orașe mici, unde contează legăturile de sânge, de prietenie, obiceiurile, normele morale comunitare, unde economia bazată preponderent pe activitățile agricole, nu urmărește neapărat câștigul.

Evoluția economică și progresele pe linie de urbanism au condus la evoluția comunității spre ceea ce Tönnies numea societate, unde individul trăiește pentru sine, iar relațiile sociale și economice cu ceilalți sunt de concurență. Cu alte cuvinte „depozitarea spiritului comunitar putea fi doar comunitatea, realitate socială considerată apanajul exclusiv al spațiilor caracterizate de fenomene și practici specifice ruralului tradițional. Societatea-creație a mediului urban de tip modern-ar fi fost un construct cu finalitate strict instrumentală, lipsit de consistența relațiilor de tip comunitar (Zamfir, Stănescu, coord., p. 117).”

Max Weber are o altă abordare sesizând o diferență calitativă între *comunitate* și alte forme de *asociere* umană. Asocierea este văzută ca o formă de organizare socială care are la bază doar interese comune și se manifestă prin acțiuni raționale, schimburi, exprimând interese private. Comunitatea în schimb, este o entitate acțională, capabilă de *auto-organizare*, în care relațiile dintre oameni se bazează pe conștiința apartenenței tradiționale sau subiectiv-afective, neexcuzând însă influențele externe.

După James L. Mercer, comunitatea este „o grupare funcțională de indivizi, care trăiesc într-un anumit spațiu geografic la un moment dat, au o cultură comună sunt aranjați

într-o structură socială și exprimă o conștiință a unicității lor, precum și a identității separate de grup (Mercer, p 27). ”

Durkheim descrie două forme de solidaritate socială (Durkheim, 2007):

-*mecanică* sau prin asemănare și

-*organică*, datorată diviziunii muncii.

Solidaritatea mecanică derivă din ansamblul *similitudinilor* sociale. „Ansamblul credințelor și sentimentelor comune majorității membrilor unei aceleiași societăți formează un sistem determinat, care are viața sa proprie; putem să-l numim conștiință colectivă sau comună (idem, p 61).” Solidaritatea bazată pe asemănări este maximă în momentul în care anulează individualitatea, conștiința individului, și invers, aceasta din urmă apare pe măsură ce conștiința colectivă ocupă mai puțin loc în cea individuală (ibidem, p. 91).

Solidaritatea organică în schimb, este un produsul unui consens realizat dintre indivizi diferiți, unitatea colectivității realizându-se prin *diferențieri*. Individul depinde de societate deoarece depinde de componentele acesteia. În același timp, individualitatea întregului crește proporțional cu cea a părților.

Acestor două forme de solidaritate li se pot asocia evolutiv, două tipuri de organizare comunitară: comunitățile bazate pe solidaritatea mecanică, asociate unui model arhaic, și comunitățile bazate pe solidaritatea organică, asemenea celor actuale. Durkheim afirmă că pe măsura avansării pe scara evoluției sociale, solidaritatea mecanică scade ca importanță (ibidem, p 106), iar solidaritatea organică dobândește treptat preponderență, conferind coerență societăților actuale.

Abordarea comunitaristă apare ca o reacție la ideea că individualismul și democrația conduc la o erodare a practicilor și sentimentelor de reciprocitate. Comunitarismul (Etzioni, 1995) este bazat pe ideea *binelui comun* și propune o reformare a statului într-o supraentitate care să stimuleze dinamica tuturor comunităților din interiorul său. Societatea ignoră interesele divergente, compunând vectorial acțiunile disparate ale comunităților componente, percepute ca unități dinamice (interacționale), într-o entitate superioară, statul, generat astfel de un proces de feed-back. Finalitatea acestui mecanism -binele comun- determină un control biunivoc între stat ca o comunitate a comunităților (sistem de sisteme) și componentele sale fractale. Binele unei comunități determină binele întregii societăți și în același timp este o reflectare a acestuia. În accepțiunea lui Etzioni, comunitarismul este o mișcare „ecologistă dedicată schimbării în bine a mediului social, moral și politic, pe baza schimbării valorilor, stărilor de fapt și a politicilor publice (idem, p.21).”

Abordarea prin prisma capitalului social pornește de la ideea că raționalizarea organizațională a dus la scaderea capacității de cooperare spontană la nivelul societății. Această idee a creat teren teoriei capitalului social, care relevă importanța acestui tip de capital în contextul dezvoltării. Numit și angajament civic de R. Putnam, capitalul social este definit ca o rețea complexă de relații stabilite între indivizi și organizații, cu relevanță la nivel comunitar. Comunitatea este privită ca un spațiu în care aceiași membri pot face parte din mai multe grupuri cu niveluri diferite de capital social.

O definiție operațională (Pitulac, p.p.5,6) a conceptului de comunitate pornește de la șase dimensiuni fundamentale ale acesteia, și anume: spațială, cantitativă, structurală, relațională, funcțională și temporală. În accepțiunea autorului „o comunitate este o formațiune socială rezistentă în timp, reunind un număr relativ restrâns de indivizi umani, cu background cultural și statusuri sociale asemănătoare, ce locuiesc pe o suprafață puțin extinsă, și între care există relații de cooperare bine stabilite și persistente, reușindu-se prin aceasta exercitarea unui control social eficient la nivelul grupului respectiv (idem).”

Crearea unei comunități nu presupune doar proximitatea spațială sau mai general, doar similitudinea de status. Völker, Flap, Lindenberg descriu „patru condiții majore care fac posibilă, facilitează și motivează apariția unei comunități:

-*Existența unor oportunități și/sau locuri de întâlnire* (oportunitatea ca oamenii să se întâlnească, să se cunoască, să socializeze);

-*Motivația oamenilor de a investi în relații de grup* (gradul în care oamenii sunt motivați în crearea unei comunități diferă în funcție de statutul economic și social, educație, caracteristici ale stilului de viață);

-*Alternative relaționale* sau de realizare a obiectivelor individuale (apariția comunității este mult mai probabilă în cazul numărului scăzut sau absenței contactelor sau relațiilor în afara spațiului de proximitate, care îi determină pe indivizi să-și dezvolte relațiile locale) și

-*Interdependența* (dependența unor indivizi față de alții, partajare folosirii unor bunuri comune, generează tot mai multă participare comunitară, cel puțin atâta timp cât avantajele depășesc complicațiile care pot apărea). (Völker, Flap, Lindenberg, p.101)”

În literatura de specialitate americană comunitatea este definită (Phillips, Pittman, eds., p.5) fie în legătură cu un loc, cu un areal geografic bine delimitat (community of place), fie în legătură cu interese comune (community of interest). Astfel *comunitatea de loc* (de proximitate locală) înseamnă totalitatea oamenilor „care trăiesc într-un areal geografic determinat și care au legături sociale și psihologice între ei și cu locul în care trăiesc”. Al doilea tip, *comunitatea de interese* reunește oameni apropiați (nu neapărat în termeni de

proximitate spațială), uniți de interese comune și ajutor reciproc (Mattessich, Monsey, 2004, p.56, în idem, p.5).

Comuniunea (din lat. *communicatio*=împărtășire, comuniune) este poate idealul neexprimat al oricărei comunități, expresia ei cea mai înaltă și presupune un grup de persoane unite în practica unei credințe comune și conștiente de acest lucru. Noțiunea de persoană (Durkheim, 1995, p. 248) presupune o *componentă impersonală - sufletul colectivității* (constituind însăși substanța sufletelor individuale) și o alta *de individualizare - trupul*. Kant consideră că elementul cel mai impersonal din ființa umană este rațiunea, rațiunea umană în general și aceasta reprezintă „puterea spiritului de a se ridica deasupra particularului, ocazionalului, individualului, pentru a gândi în termenii universalului. Putem deci afirma că, sub acest aspect, ceea ce-l transformă pe om într-o persoană este acea particularitate care-l identifică cu ceilalți oameni, adică ceea ce face din el „un om și nu un anume om”. Simțurile, trupul, într-un cuvânt, tot ceea ce poate individualiza este, din contra, considerat de către Kant ca opusul personalității (Durkheim, 1995, p. 249). ”

Importanța componentei spirituale derivă din faptul că aceasta nu aparține nimănui în mod special, ci face parte din patrimoniul comun, iar la acest nivel se realizează comuniunea dintre conștiințe. Spațiul de exprimare rituală a unei credințe religioase comune este Biserica, o comuniune prin excelență. Ea oferă membrilor săi conștiința unei puternice coeziuni bazate pe trăirea comună a tainei euharistiei. Dealtfel, literatura teologică relevă rolul comunitar al al tuturor celor opt taine. Viața creștină presupune trecerea de la trăirea individuală, la starea de persoană relațională cu divinitatea, cu semenii și cu întreaga creație. Deși tainele se acordă la nivel individual și nu comunității întregi sau unor grupuri, acest lucru nu înseamnă că se acordă în afara bisericii, a comunității și „orice Taină e o intrare în comuniune cu Hristos ca persoană, e o Taină de întemeiere a comuniunii cu Hristos în general și a comuniunii cu ceilalți membri ai Bisericii uniți cu Hristos, și fiecare persoană umană din comunitatea Bisericii împlinește un rol de inel în lanțul comuniunii cu Hristos devenit om și cu ceilalți oameni care cred în El (Stăniloae, D. 1997, p. 20).” Comuniunea este deci o formă particulară a comunității, care întărește ideea de unitate valorică a membrilor săi.

Conceptul de dezvoltare comunitară își are originea (R. Phillips and R. Pittman (eds.), 2008) în mișcările de reformă Statele Unite ale Americii (SUA). În timpul mișcărilor sociale din SUA, cum ar fi Mișcarea Reformei Sanitare din anii 1840 sau Reforma privind locuirea de mai târziu, a apărut termenul de „acțiune colectivă” (collective action). Deși Mișcarea progresistă din anii 1890 a însemnat mult pentru dezvoltarea comunitară, schimbările sociale din anii 1950 și 1960 (mișcări sociale pentru drepturi civile, anti-sărăcie) au condus la

recunoașterea dezvoltării comunitare (DC) ca practică. În anii 1960 au apărut în SUA mii de corporații de dezvoltare comunitară (CDC).

Prima definiție a DC este atribuită Conferinței din 1948 de la Cambridge a administratorilor de politici sociale coloniale când acesta a înlocuit termenul de educație de masă (Precupețu, p.p. 6-8). În 1955 documentele Națiunilor Unite definesc DC ca fiind un proces a cărui finalitate este crearea condițiilor de progres economic și social. Ulterior programele organizațiilor internaționale au facilitat difuzarea termenului în Africa și India. Reacțiile la modelul top-down de dezvoltare economico-socială adoptat de UNICEF⁵ și OMS⁶ prin Declarația de la Alma Ata, au dus la conturarea înțelesului actual al termenului, și anume a ideii de implicare a oamenilor în proiectele propriei dezvoltări.

Două publicații apărute în anul 1970, *Community Development* în Marea Britanie și *Community Development: Journal of the Community Development Society* în SUA (Phillips, Pittman, eds.) precum și înființarea unor programe universitare în domeniul dezvoltării comunitare, au impus definitiv conceptul de DC în domenii ca administrația publică, urbanismul sau ordinea publică. În prezent în SUA activează (idem) peste 4000 de CDC, în mare parte axate pe dezvoltarea de locuințe (housing development), dar și pe domenii legate de dezvoltarea afacerilor, mediu, forță de muncă, tineret, ș.a.

Unele încercări de a defini DC (ibidem) sunt axate pe *proces* adică pe modul în care oamenii învață să lucreze împreună pentru a rezolva problemele colective. Astfel, Ploch definește DC ca pe „un proces de implicare voluntară a rezidenților într-un proces de îmbunătățire a unor aspecte identificabile ale vieții comunității” care în mod normal ar trebui să conducă la consolidarea, la nivel comunitar, a unui model de relații umane și instituționale (Ploch, p.p.5-15, apud ibidem p.6).

Pe de altă parte există definiții (Huie, 1976 în ibidem) bazate pe *rezultat* (outcome) adică îmbunătățirea locului de viață și muncă, prin programe de dezvoltare și luarea deciziilor la nivelul comunității.

Toate aceste abordări ale conceptului, au condus la o înțelegere comprehensivă (Phillips, Pittman eds.) a *dezvoltării comunitare*, aceasta fiind considerată deopotrivă proces (dezvoltarea și consolidarea capacității de acțiune colectivă) și rezultat (adoptarea colectivă de măsuri și rezultatul acțiunii comune pentru dezvoltarea comunității).

⁵ Fondul pentru Copii al Națiunilor Unite, are sediul în New York și oferă asistență umanitară și pentru dezvoltare copiilor și mamelor lor în țările în curs de dezvoltare. Este o agenție fondată prin voluntariat și funcționează din fonduri guvernamentale și donații private.

⁶ Este o organizație internațională cu sediul central la Geneva, înființată în anul 1948 în scopul de a menține și coordona situația sănătății populațiilor pe glob. În prezent are 193 de state member și reprezentanțe în 147 de țări.

Sintagma *dezvoltare comunitară* cunoaște o utilizare relativ recentă în România, unde a fost preluată din programele Uniunii Europene și ale Băncii Mondiale. Totuși, o serie de lucrări și articole de specialitate, conduc spre doctrina și modelul de cercetare monografică a localităților rurale, pe care Școala sociologică de la București le datorează în special lui Dimitrie Gusti⁷.

În literatura de specialitate din România acest concept este privit (Sandu, 2005, p. 15), ca o „inovație socială redescoperită”⁸, fiind considerat „o etichetă tolerantă pentru o familie, relativ dezorganizată, de practici sau modele de intervenție locală care au sau tind să aibă ca rezultat *mai binele comunității* (idem, p.23).” Într-o definiție sintetică, în care DC „se referă la schimbări voluntare în, prin și pentru comunitate (idem, p. 15)” se subliniază implicarea voluntară a membrilor comunității în acțiuni menite propriei dezvoltări.

Definiție: *dezvoltarea comunitară reprezintă procesul prin care o comunitate își îmbunătățește condițiile de viață, prin acțiunea voluntară, conștientă și planificată a membrilor ei, pe baza dezvoltării capacităților proprii de acțiune, a conexiunilor inter și extracomunitare, a valorilor comune și a utilizării resurselor interne și externe.*

DC acoperă deci toate dimensiunile dezvoltării, economică, socială, spațială și durabilă. La acestea se poate adăuga și dimensiunea culturală, adică respectul față de specificitatea culturală, asumarea identitară bazată pe elementele tradiționale și pe exprimarea trăsăturilor culturale, conștientizarea unicității în contextul cultural mai larg.

Înființarea comitetelor școlare din România interbelică reprezintă un model dezvoltare comunitară sistemică, a cărui premiză a fost descentralizarea, printr-un transfer de competențe și atribuții la nivel local (comune rurale, comune urbane județe) concomitent cu o asigurare și o reglementare clară a resurselor dezvoltării. Aceste resurse se constituiau din venituri provenite în cea mai mare parte de la nivel local, completate cu donații și alte tipuri de contribuții din partea comunităților.

Modul de alegere a comitetelor, funcționarea acestora, implicarea voluntară la nivel local în construcția localurilor de școală, solidaritatea și ajutorul acordat elevilor săraci, modul de gestionare a bunurilor comitetului, preocupările de alfabetizare a populației adulte, crearea de oportunități pentru dezvoltarea de abilități practice la elevi, reprezintă structuri, mecanisme și acțiuni caracteristice dezvoltării comunitare.

⁷ Dimitrie Gusti (1880-1955) filosof, sociolog și estetician roman, a fost membru al Academiei Române din 1919, președintele Academiei Române (1944-1946), ministru al învățământului între 1932 și 1933, profesor la Universitățile din Iași și București, fondatorul Școlii Sociologice de la București.

⁸ Se face referire la grupurile de inițiativă locale din timpul regimului comunist.

Studiu de caz

Comitetele școlare din perioada interbelică

Începând cu anul 1920, pe baza *Decretului-Lege Nr. 3138 din 23 iulie 1919 pentru înființarea și organizarea comitetelor școlare și regulamentul pentru organizarea comitetelor școlare de pe lângă școlile primare*, în comunele rurale și urbane din România, s-au înființat și au funcționat comitete școlare cu personalitate juridică. Acestea erau alese odată la patru ani de adunarea generală, formată din locuitorii cu drept de vot din comuna rurală și aveau în componență reprezentanți ai corpului didactic și autorităților locale, cetățenilor și părinți ai elevilor și foști elevi.

Scopul acestor comitete (art. 2 din regulament) era:

- supravegherea conducerii și bunului mers al școlii;
- asigurarea întreținerii localului și a materialului didactic, dotarea școlii cu cele necesare;
- clădirea, completarea și îmbunătățirea localurilor anexate școlii;
- contribuția la înființarea grădinilor și muzeelor școlare, a atelierelor de lucru;
- înființarea și susținerea bibliotecilor școlare și populare;
- înființarea de cursuri speciale de un grad superior celui primar, sprijinirea organizării de conferințe, lecturi și șezători, cercuri culturale, serbări, teatrul școlar, coruri școlare;
- îndrumarea tinerilor spre comerț, agricultură și meserii;
- înființarea societăților corale, de jocuri, de gimnastică, de ajutor reciproc, excursii școlare, etc. ;
- pregătirea elevilor pentru educația lor socială și cetățenească;
- sprijinirea elevilor cu cărți, cu îmbrăcăminte, cu mâncare, înființarea de cantine și cămine școlare, asigurarea asistenței medicale gratuite a elevilor săraci, înființarea de băi școlare și
- organizarea de colonii (tabere n.a.) școlare, cursuri în aer liber, etc.

La nivel județean funcționa comitetul școlar județean cu rol coordonator.

Comitetul școlar administra în folosul școlii și culturii populației venituri ordinare (art. 40) rezultate din contribuția obligatorie de 14% din veniturile comunei rurale respectiv 10% în cazul comunelor urbane, venituri din arendarea bunurilor mobile și imobile ale școlii (arendarea terenurilor), o trime din veniturile arendării cârciumilor, venituri din excedentele

bugetare ale școlilor. La acestea se adăugau și venituri extraordinare: diferite subvenții, ajutoare, amenzi, taxe, donații, colecte, ș.a.

Din aceste fonduri (art. 41) comitetul asigura chiria și cheltuielile de reparații și întreținere a localurilor de școală, procurarea de mobilier școlar, înzestrarea bibliotecilor, înființarea de ateliere de lucru manual, burse și recompense pentru elevi, ajutoare pentru elevii săraci, înființarea școlilor de adulți știutori și neștiutori de carte, costurile creditelor pentru construirea unor localuri de școală, contribuția la asociația comunelor pentru ființarea și întreținerea unei școli de un grad superior celui primar.

Regulamentul trasa ca primă preocupare a comitetelor școlare, completarea și îmbunătățirea cât mai grabnică a localurilor de școală. Comitetul (art 43) „va contritui din toate puterile lui la sarcina comunei de a clădi localuri de școală. In scopul acesta el va putea contracta împrumuturi, cu aprobarea comitetului școlar județean, la banca populară, sau alte instituții financiare.”

Analfabetismul (de peste 40% în Vechiul Regat) și abandonul școlar erau foarte ridicate în pofida obligativității învățământului primar. Aceste fenomene erau amplificate de lipsa localurilor de școală și de condițiile neadecvate care se datorau distrugerilor din Primul Război Mondial (Sandu, 2005).

În condițiile în care nevoile uriașe de completare și adecvare a spațiilor de învățământ depășeau posibilitățile bugetare ale statului, soluția descentralizării și implicării nivelului local prin comitetele școlare s-a dovedit salvatoare. În urma aplicării decretului-lege „până în 1928 se construiseră aproximativ 7800 de școli noi. Aproape 4000 de școli primare s-au construit în timpul celui de-al doilea ministeriat de durată al lui Constantin Angelescu, 1933-1937. Numărul școlilor primare a crescut de la 7915, înainte de Unire, la 8081 în 1918-1919, ajungând la 17385 în 1937-1938 [...] (idem, p.p.38,39).”

Aceasta importantă reformă în domeniul învățământului românesc, datorată lui Constantin Angelescu⁹, a avut și rolul de uniformizare a sistemului de educație în România, după Unirea de la 1918.

Întrebări:

1. Cum s-a realizat dezvoltarea învățământului prin implicarea comunității în perioada interbelică?

⁹ dr. Constantin Angelescu (1869-1948), medic și om politic, a fost Ministrul Instrucțiunii în perioadele 1918-1919, 1922-1926, 1927-1928 și 1933-1937.

2. Lecturați Regulamentul privitor la organizarea comitetelor școlare din Anexa1 și faceți o analiză comparativă raportând la legislația actuală privind comitetele de părinți care se organizează și funcționează în baza Legii Educației Naționale nr.1/2011 și a Regulamentului de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar (OMECT nr. 4925/2005).

Sursa: extras din Regulament pentru aplicarea Decretului-Lege¹⁰ privitor la organizarea comitetelor școlare de pe lângă școlile primare, 1923, Revista pedagogică a corpului didactic primar din jud. Bihor, Anul II, nr. 6-7.

Distincția între DC și *intervenția socială (sau comunitară)* nu este tocmai simplă, deoarece limitele conceptuale se suprapun parțial (Sandu, 1995, p. 39). Există intervenții sociale de tip „medic-pacient”, care nu presupun o implicare a „pacientului” și ca atare nu au caracterul de dezvoltare comunitară, dar există și intervenții cu acest caracter (idem). Ele implică mobilizarea de resurse, participare comunitară și voluntariat, în interesul unor grupuri din comunitate.

Gebler și Osborne atrag atenția asupra discrepanței calitative dintre serviciile oferite de sistemul birocratic și cele organizate la nivelul comunităților. Cu toate că abilitarea comunităților avea o tradiție îndelungată în SUA (organizații de întraajutorare, centre de zi pentru îngrijire, cooperative de babysitting, organizații de voluntari, ș.a.), lecția organizațiilor comunitare a fost uitată când s-au creat serviciile publice. George Latimer¹¹ spunea că „de multe ori am creat programe proiectate mai degrabă să colecteze clienți decât să abilităm¹² comunități ale cetățenilor” (Gebler, Osborne, p.51).

Așadar crearea serviciilor publice a produs o clientelă dependentă și condusă de aparatul birocratic, pe când organizarea lor la nivel comunitar presupune o participare cetățenească activă și o abilitare a comunității.

Mișcările sociale din timpul programului Marea societate¹³ au militat pentru o deinstituționalizare a unor servicii, mai ales din domeniul social, pornind de la ideea că în comunitățile abilitate să-și rezolve propriile probleme, serviciile funcționează mai bine decât în cele care depind de alți furnizori de servicii din exterior (guvern, firme).

¹⁰ Decretul-Lege Nr. 3138 din 23 iulie 1919 pentru înființarea și organizarea comitetelor școlare și regulamentul pentru organizarea comitetelor școlare de pe lângă școlile primare, sancționate cu decretul regal Nr. 533 din 13 ianuarie 1920, publicat în Monitorul oficial Nr. 269/ 920.

¹¹ Fost primar în St. Paul, Minnesota.

¹² În textul original „empower”.

¹³ The Great Society s-a intitulat programul de reformă al administrației Johnson din anii 1960.

DC reprezintă o bună alternativă pentru o serie de servicii pe care administrația publică le oferă cetățenilor. Reforma perpetuă a administrației publice arată că modelul birocratic reușește cu greu să iasă din imobilismul său, că serviciile publice continuă să-l privească pe cetățean ca pe un „administrat”. Serviciile comunitare s-au dovedit deja a fi mai aproape de problemele oamenilor, de a acționa cu mai multă flexibilitate, la costuri mai reduse și cu un grad mult mai ridicat de transparență.

Dealtfel, citându-l pe John Mc Knight¹⁴, Gebler și Osborne prezintă avantajele transferului serviciilor sociale de la administrație către comunități (idem, p.p. 66-70), întrucât organizațiile comunitare (familie, vecinătăți, Biserică, organizații de voluntari):

- „-sunt mai devotate membrilor lor decât serviciile profesionale clienților lor;
- înțeleg mai bine problemele locale;
- rezolvă problemele, în timp ce organizațiile guvernamentale livrează servicii;
- oferă îngrijire (căldură umană), nu servicii;
- sunt mai flexibile și mai creative;
- sunt mai ieftine (atrageră de alte fonduri, implicare voluntară);
- creează standarde de comportament și
- se concentrează pe capacitățile proprii în ceea ce întreprind, nu pe deficiențe.”

Studiu de caz

Centrul de zi Meseșenii de Sus

Meseșenii de Sus este un străvechi sat românesc, din comuna Meseșenii de Jos, jud. Sălaj, care în pofida situației în proximitatea municipiului Zalău, are caracteristicile ruralului profund.

În anul 2007, primarul comunei și-a propus să ofere condiții mai bune de învățatură și de viață copiilor din sat, aflați în dificultate. În urma discuțiilor din primărie pe baza datelor și anchetelor sociale, s-a născut ideea generoasă a înființării unui centru de zi, în care copiii să-și petreacă orele de după școală în condiții pe care nu le pot avea acasă. Această idee s-a materializat într-un proiect intitulat “Împreună pentru copii, prin servicii sociale de calitate”, finanțat prin programul PHARE 2006.

Astfel în perioada decembrie 2008-noiembrie 2009 s-a reamenajat un vechi local de școală din fondurile proiectului și dintr-o contribuție substanțială a primăriei. Săli de

¹⁴ Director de studii comunitare la Center for Urban Affairs and Policy Research, Northwestern University.

clasă moderne sală dotată cu birouri și calculatoare, cu televizor și videoproiector, spații pentru jocuri și socializare cu mobilier adecvat, sală de gimnastică, sala de mese și bucătărie, băi și amenajări exterioare specifice, au luat locul unei clădiri aflate în paragină. Pe lângă toate aceste dotări, un microbuz asigură transportul copiilor de la școală la Centrul de zi și înapoi spre casă. La Centru copiii servesc masa, își fac temele pentru școală și fac pregătire suplimentară, se joacă și au activități culturale. Pe parcursul derulării proiectului, centrul a beneficiat de un asistent social și de un psiholog, iar de la încheierea proiectului și până în prezent, anchetele sociale sunt făcute de asistentul social al primăriei.

„La început oamenii au fost reticenți, au ezitat să-și înscrie copii. Apoi, văzând condițiile asigurate, dar mai ales rezultatele la învățătură ale copiilor din centru, ne-au asaltat cu cereri. Avem 20 de locuri și o listă lungă de așteptare. Copiii care trec prin acest Centru vor avea alte pretenții în viață”, spune primarul comunei.

Păstrarea locului la Centru este condiționată de frecvența școlară și de rezultatele la învățătură. În felul acesta, abandonul școlar a fost practic eliminat și situația școlară a copiilor s-a îmbunătățit simțitor.

Centrul asigură copiilor cu risc de abandon școlar, îngrijire pe timpul zilei, programe educative și distractive, consiliere, care au ca scop formarea abilităților școlare, de învățare și dezvoltare. Totodată asigură formarea și dezvoltarea inteligenței emoționale și menținerea copiilor aflați în situații de risc sub supraveghere și dezvoltarea unor relații armonioase între părinți și comunitate. De asemenea serviciul acordă părinților suportul necesar pentru a asigura copiilor un nivel de viață corespunzător dezvoltării lor.

Programul se desfășoară pe durata a șase ore pe zi, între orele 12.00-18.00.

Principalele activități ce se desfășoară în cadrul Centrului sunt :

-identificarea copiilor și a familiilor aflate în dificultate, care pot beneficia de programele din Centru și asigurarea includerii acestora în programe instructiv-educative;

-activități de dezvoltare a abilităților și disponibilităților cognitive, psihomotorii, afectiv-relationale și social-adaptive, conform planului de intervenție individualizat;

-activități sau situații de învățare incluzive, de dezvoltare a deprinderilor de viață socială;

-activități recreative, astfel încât să se poată menține interesul și participarea active ale copiilor la toate activitățile;

-consiliere psiho-socială pentru îmbunătățirea comportamentului psiho-social, a

comunicării și a reacțiilor cu aparținătorii, frații, vecinii, colegii și personalul didactic, a îmbunătățirii capacităților de învățare;

-pregătirea și servirea a două mese pe zi;

-program personalizat de intervenție, în raport cu vârsta și gradul de maturitate, nivelul de dezvoltare, potențialul, nevoile și disponibilitățile pe care le au, asigurându-li-se și îngrijirea de care au nevoie pentru a se dezvolta armonios.

În cadrul Centrului, de la finalizarea proiectului și până în prezent, s-au desfășurat nenumărate alte activități, mai ales culturale, care țin de viața satului.

Centrul a încheiat acorduri de parteneriat cu diferite organizații și instituții din comună și nu numai: Bisericile ortodoxe Mesesenii de Sus și Mesesenii de Jos, Poliția locală, Școala Gimnazială Mesesenii de Sus, Crucea Roșie-Filiala Salaj, Fundația Calea Adevărului. De asemenea s-au organizat schimburi de experiență cu unele unități școlare din județul Sălaj. Centrul de zi are nouă angajați dar și câțiva voluntari, care au activat ori de câte ori au fost solicitați.

Întrebări:

1. Este acest caz unul de dezvoltare comunitară? Argumentați.
2. Ce tip de intervenție socială prezintă acest caz?
3. Încadrați această schimbare socială în schema din figura nr. 2.

Sursa: interviu cu primarul comunei și cu managerul Centrului de zi Mesesenii de Sus.

Reprezentarea schematică din figura nr. 2 clarifică locul pe care îl ocupă DC în mulțimea de schimbări care afectează comunitatea. Se poate observa locul și rolul determinant al participării voluntare a grupurilor comunitare, participare care face diferența dintre DC și dezvoltarea comunității.

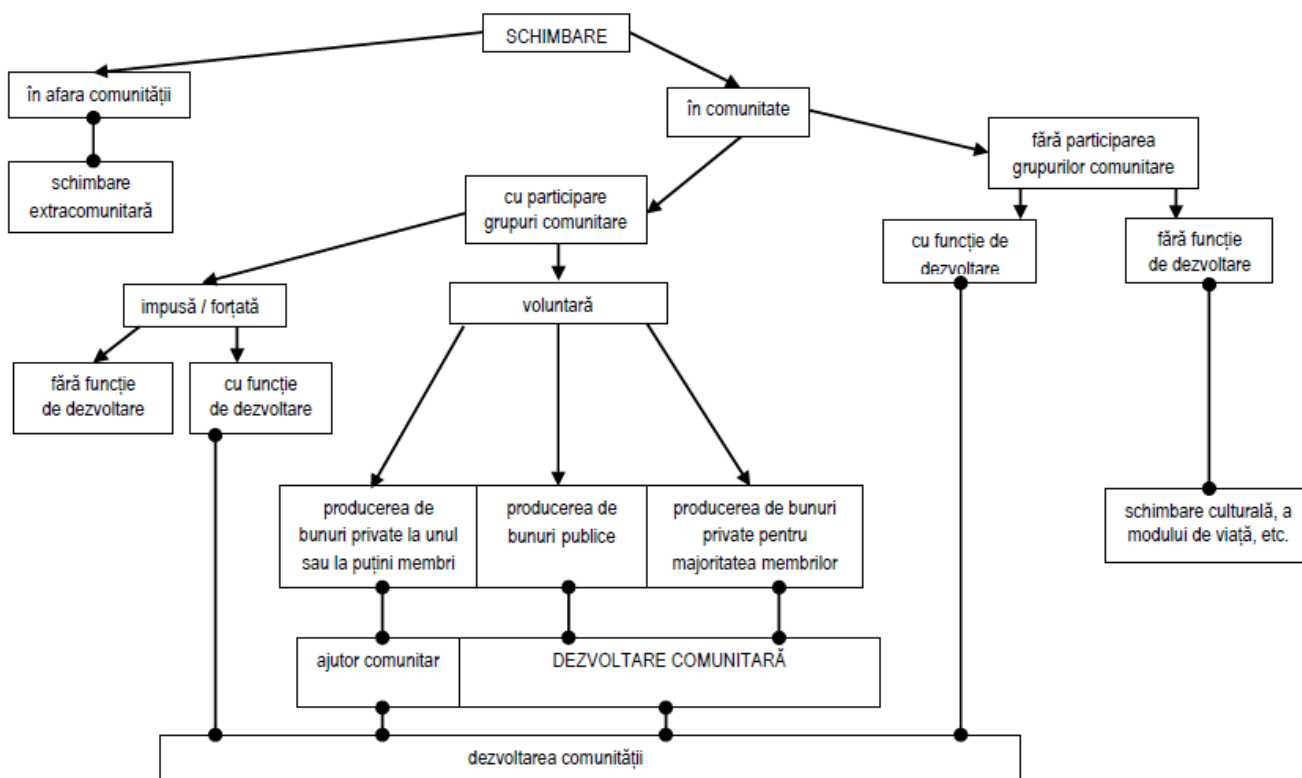

Figura nr.2. DC în familia schimbărilor care afectează comunitatea (Sandu, 2005, p. 39)

Întrebări:

1. Ce este o comunitate?
2. Care sunt tipurile de comunități? Exemple.
3. Definiți DC.
4. Ce este o intervenție socială?

Cap. 2. Repere istorice ale dezvoltării comunitare în România

Cuvinte cheie;

vecinătate

grupuri locale de inițiativă

asociații

inovații adoptate prin decizie colectivă

2.1. Cooperarea comunitară informală în tradiția românească

Cunoașterea formelor tradiționale de cooperare, a modului de inițiere și a funcționării lor, este foarte importantă din perspectiva stabilirii unor instrumente și tehnici care să stimuleze participarea oamenilor la acțiuni voluntare comune.

Din tradiția românească rurală se cunosc forme de cooperare comunitară informale, de întrajutorare bazată pe ocupație, relații de rudenie sau proximitatea gospodăriilor. Proximitatea spațială poate determina anumite raporturi interindividuale, fiind mediul prin care se formează unele dispoziții sufletești, care condiționează și ele mai departe diferite forme de societate. În primul rând, apropierea sau depărtarea în spațiu creează raporturi de vecinătate, care se pot transforma mai apoi în raporturi de ajutor reciproc. Între vecini se naște un fel de comunitate de loc prin legături de interes, împrumuturi casnice, participare la ceremonii familiale, etc. (Andrei, 1997, p. 229).”

Claca și șezătoarea sunt două forme de cooperare comunitară informală, legate mai mult de calendarul agricol și de ciclurile vieții rurale, care au rădăcini adânci în tradiția populară.

1. *Claca* constă în participarea colectivă și uneori reciprocă, la efectuarea unor lucrări agricole care trebuie efectuate în timp scurt pentru a nu compromite producția (seceratul cerealelor, culesul strugurilor, porumbului și alte lucrări de sezon), la construcția caselor, la ocazii speciale (nuntă, botez, înmormântare).

Claca pentru munci agricole a fost și încă mai constituie pe alocuri un mod de cooperare menit să crească productivitatea muncii, prin suplinirea absenței utilajelor agricole sau a altor mijloace tehnologice, cu concentrarea forței de muncă într-un timp scurt. Claca are însă și o dimensiune mai profundă decât cea economică, o trăsătură importantă a acestor acțiuni comune fiind posibilitatea de socializare. Acest obicei este cunoscut pe întreg cuprinsul țării și prezintă desigur particularități zonale, se diferențiază după *participanți*, *finalitate* și *reciprocitate*.

Există cazuri în care participarea nu se face după criteriile anume, altele în care participarea se face după vârstă sau gen. După finalitate sau scop, claca se poate organiza pentru efectuarea de activități agricole, de ajutor social sau de construcții.

În ceea ce privește reciprocitatea, claca se poate organiza:

1. ca acțiune de *întrajutorare reciprocă*, în activități agricole, munca făcându-se prin rotație la fiecare;

2. la *solicitarea* unor familii mai înstărite (gazda clăcii) în cazul în care activitatea ce trebuie efectuată depășea forța de muncă a acestora;

3. pentru a acorda *ajutor* material sau în muncă, sătenilor aflați în dificultate (bătrâni, bolnavi), tineri la construcția caselor, înmormântări, nunți, etc. și

4. pentru activități de interes *comun* sau *obștesc* (întreținerea pășunilor composesorale, a fânețelor sau pădurilor sau întreținerea drumurilor, podețelor, ș.a.).

Claca era în trecut, un foarte bun prilej de întrajutorare, dar și intercunoaștere și favoriza transmitere de la o generație la alta a cunoștințelor și deprinderilor de muncă, a înțelepciunii populare. În majoritatea cazurilor la sfârșitul lucrului oamenii petreceau, erau serviți de gazdă cu mâncare și băutură, nelipsind muzica și chiar hora, jocul sau poveștile, miturile. Din această cauză ea este adesea descrisă, la fel ca șezătoarea, mai degrabă ca *obicei* și nu ca o *formă de cooperare*.

În mentalitatea locuitorilor din Munții Apuseni întrajutorarea era „datoria fiecăruia de a contribui la activitățile gospodărești ale celuilalt, binele individual fiind fundamental pentru prosperitatea comunității în ansamblu (Totelecan, p.172).”

2. Spre deosebire de clacă, *șezătoarea* se desfășura într-un cadru mai restrâns, presupunea activități mai ușoare, din aria de preocupări a femeilor: tors lână, cusut articole vestimentare sau decorative, țesut, și un grad mai ridicat de socializare. La șezători, femeile și fetele, acompaniate deseori de băieți, cântau, spuneau glume folosind prilejul pentru a se cunoaște. Șezătorile de la sate, mai rar întâlnite după încheierea procesului de colectivizare a agriculturii, prezintă anumite elemente de cooperare care sunt de interes în contextul nostru, în măsura în care puteau produce dezvoltare. Este vorba de transmiterea de la o generație la alta a anumitor aptitudini, deprinderi, tehnici de lucru care au condus la conturarea unui specific local în producția de artizanat, articole vestimentare, covoare, etc.

Totodată șezătorile facilitau socializarea comunității, având un rol important în formarea conștiinței comunitare a tinerilor, în transmiterea unui cadru comportamental dezirabil, în aplanarea unor conflicte ori sancționarea comportamentelor nepotrivite.

În prezent claca și șezătoarea nu au dispărut cu totul din viața satul românesc, însă funcționează denaturat sau în forme estompate, datorită mutațiilor produse la nivelul spațiului rural, și au pierdut elementul spectaculos, fabulos.

Suspendate între tradiție și modernitate, între declin și dezvoltare, comunitățile locale rurale se află într-o permanentă căutare. Disoluția sau dezvoltare lor „depind de modul în care comunitățile locale vor reuși să facă neproblematică trecerea (fig. 3) de la *spațializarea socialului* la *socializarea spațialului* (idem, p. 99) (spațializarea socialului este domeniul în

care se manifestă cu preponderență nativii, care în mod obișnuit luptă pentru „apărarea spațiului”, în timp ce socializarea spațialului rămâne în cea mai mare măsură îndeletnicirea celuilalt, care nu trebuie să fie neapărat cel cu totul altul, ci poate fi un membru al colectivității locale care împărtășește mai puțin viziunile *tradiționale*)”.

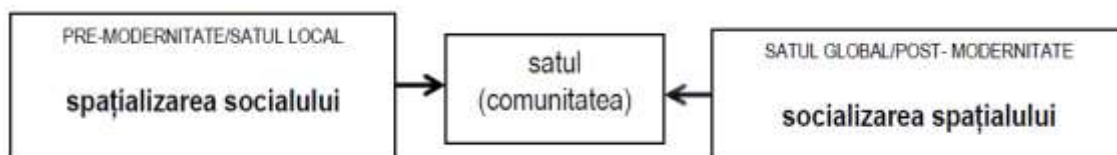

Figura nr. 3. Comunitatea locală la răscruce. Sursa: Totelecan, p. 99, cu modificări

2.2. Vecinătățile din Transilvania

Reprezintă forme de cooperare tradiționale, specifice mai ales comunităților săsești¹⁵ care, se presupune că au replicat aici un model din zonele lor de origine. Vecinătatea este o formă de cooperare comunitară caracterizată printr-o organizare cu un grad puternic de formalizare și structurare. Existența unui statut scris, a organelor de conducere alese (tată de vecinătate, contabil, casier, consiliu), uneori a unui patrimoniu construit (casa vecinătății) și a unor bunuri comune (pompe pentru stingerea incendiilor, veselă pentru diferite evenimente, utilaje agricole, etc.), a unor mijloace și proceduri de comunicare (tabla vecinătății) și a dispozitivelor de control normativ și contabil (ziua de judecată, registrul vecinătății), înfățișează vecinătatea ca pe o adevărată instituție, având un puternic rol de socializare și de control social. Întemeierea vecinătății este fundamentată pe interacțiuni complexe între membri, pe solidaritate și pe un puternic sentiment de identificare cu grupul.

Apartenența la o vecinătate era considerată (Poledna, 2001) o obligație din partea comunității care astfel realiza integrarea socială a tuturor membrilor, dar și continuitatea. Devenea membru o persoana de etnie săsească și de confesiune evanghelică la împlinirea vârstei de 24 de ani, sau cu ocazia întemeierii unei familii. De asemenea, persoana trebuia să dețină o casă sau o gospodărie, deoarece adera la o vecinătate în spațiul căreia se găsea proprietatea sa.

Vecinătatea reunea (idem, p.p. 41, 42) între zece și treizeci de gospodării, numărând astfel cca. 40 de membri, dar există și situații în care erau constituite din 15-65 de gospodării. Vecinătățile tradiționale săsești din mediul urban cuprindeau de regulă zece familii.

¹⁵ Populația germană colonizată, între sec. XII și XIII, în unele părți ale Transilvaniei.

Conducerea era asigurată de un bărbat – tatăl vecinătății – cu experiență și abilități sociale, ales dintre oamenii cei mai gospodari, anual sau odată la 2 ani, care își asuma o serie de responsabilități prin care ”veghea asupra respectării statutelor proprii și era în același timp un model viu care demonstra prin comportamentul său, valabilitatea și viabilitatea prevederilor statutare (ibidem)”.

Tatăl vecinătății-*alter Nachbarvater*-era ajutat de un tată mai tânăr ales de el - *jungerer Nachbarvater* sau *Unternachbarvater*- și de sfatul bătrânilor-*Altschaft*- un consiliu format din 6 membri de seamă.

Stephan Ludwig Roth¹⁶ descrie descrie vecinătatea ca pe „o comunitate frățească, teritorială, ai cărei membri beau din aceeași fântână, stau de gardă în timpul nopții pentru securitatea tuturor, își construiesc împreună casele, se comportă ca rudele în cazul ivirii unei boli sau catastrofe, se odihnesc pe același catafalc, își sapă mormintele, își conduc morții pe ultimul lor drum, la sfârșitul înmormântării îi cinstesc împreună pe cei care i-au părăsit, apoi, din devotament, au grijă de văduv(ă) și de copiii rămași orfani (Mihăilescu, coord., 2003, p.14)”.

Așadar, principalele funcții (Poledna, p. 43) ale vecinătății erau:

- „- întrajutorarea membrilor la construcția caselor, muncile agricole sau gospodărești, sprijin financiar la înmormantare;
- asigurarea pazei și ordinii în localitate, curățarea fântânilor, curățenie în spații publice, intervenții în caz de calamități;
- servicii de protecție și asistență socială și servicii pentru biserică, școală sau primărie și
- controlul social asupra comportamentului laic și religios al membrilor.”

Funcția de control social presupunea „un control extrem de riguros și nemilos. Orice comportament deviant sau acțiune inovativă erau reprimare draconic (idem)”. Sancțiunile puteau conduce chiar la excluderea din comunitate. Acestea se pronunțau și executau în ziua judecării-*Sittund Richttag*-când vecinii se adunau la casa starostelui. Cu această ocazie erau judecate și pedepsite comportamentele neconforme ale unor membri, erau aplanate disensiuni sau conflicte între vecini.

Iată un caz interesant și oarecum aparte, al localității Charlottenburg¹⁷, care relevă importanța controlului social în comunitățile rurale din trecut.

¹⁶ Stephan Ludwig Roth (1796-1849) a fost un gânditor umanist, profesor și pastor luteran sas din Transilvania, participant la Revoluția de la 1848.

¹⁷ Satul se află în comuna Bogda județul Timiș, la 43 de km NE de municipiul Timișoara. Denumirea de Charlottenburg a primit-o după numele Charlotte soția președintelui Banatului. Este singurul sat din România construit în forma de cerc. Diametrul interior este de cca. 210 m. La ora actuală în sat sunt 59 de case și la recensământul din 2002, satul Charlottenburg avea 111 locuitori, majoritatea covârșitoare români. Comunitatea germană a început să se dezintegreze după cel de-al Doilea Război Mondial, ajungând în anii '80 să fie depășită de români. În prezent în Charlottenburg mai trăiește un singur etnic german, iar în piața centrală se mai gasesc 34 de duzi batrini, dintre care câțiva ar putea să fi fost plantați încă din timpul colonizării.

Charlottenburg a fost construit în anul 1771 de etnici germani (șvabi), în timpul celui de-al doilea val de colonizare (1763-1772), când au fost aduse 131 de persoane, din diferite provincii ale Imperiului.

Vatra satului a fost proiectată în formă circulară, iar în mijloc s-a înființat o plantație de duzi, pe care locuitorii aveau obligația legală să îi îngrijească. Forma circulară adoptată de întemeietori, viza asigurarea controlului comunității asupra integrității plantației, știut fiind că tăierea unui dud era aspru pedepsită în imperiu. Pentru a preveni comportamente sociale nedorite ori posibile infrațiuni, cu riscul de a fi pedepsiți oameni nevinovați pentru faptele altora, coloniștii au ales această soluție inovativă, care a fost favorizată și de contextul construirii unei localități noi, pe un teren liber.

În secolul al XIX-lea, în spațiul central al localității au fost ridicate clădiri ale unor instituții de interes local. Putem presupune că fenomenul de control al comportamentului social al locuitorilor s-a perpetuat și după desființarea plantației, sau chiar s-a amplificat odată cu ridicarea bisericii școlii și a celorlalte instituții, într-o piață centrală în deplinătatea termenului.

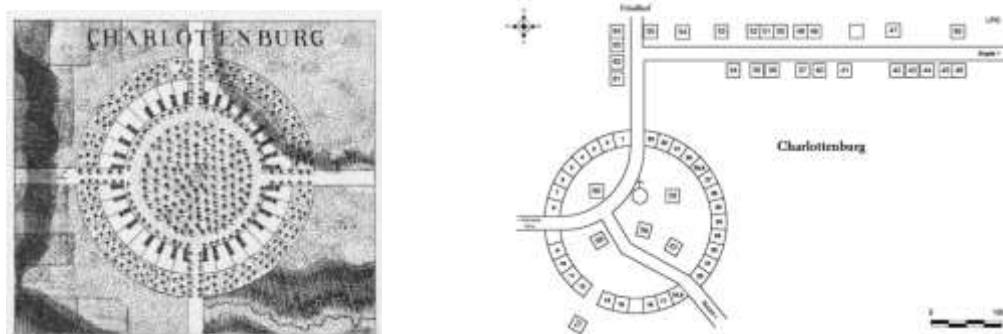

Figura nr. 4. Planurile localității Charlottenburg, la începuturi și astăzi,

Sursa: <http://wikimapia.org/3719990/Charlottenburg-Sarlota-TM> , respectiv http://www.sarlota.de/village_r.htm , accesate la data de 23.02.2012

Necesitatea stringentă a controlului social, a conformării la normă¹⁸ a determinat forma planului topografic al unei localități noi, în care locuitorii nu se cunoșteau, nu constituiau încă o comunitate. Funcția de control social, de conformare la normă, nu s-a putut realiza prin comunitate, care la momentul colonizării nu exista ca atare, era în formare, ci prin adoptarea unei inovații socio-urbanistice în amenajarea localității. Exercițarea controlului social s-a realizat prin compensarea absenței valorilor comune și a normelor, printr-o amenajare a localității care să favorizeze supravegherea „brută” a spațiului comun.

¹⁸ Conform Dictionarului de Sociologie Larousse, (2009) norme înseamnă reguli care guvernează conduitele individuale și colective. În timpul procesului de socializare, individul nu interiorizează doar norme codificate juridic, ci și norme care pot rezulta dintr-o identificare din convingere cu grupul.

Așadar construcția unei localități se poate realiza în câțiva ani, însă construcția comunității locale este un proces mult mai îndelungat.

Revenind la vecinătățile din Transilvania este de menționat că ele au rămas organizații tipic săsești de la colonizarea sașilor până la reglementarea din anul 1781 a Imperiului Habsburgic, numită „Concivitas”, care a permis și chiar încurajat o alcătuire mixtă din punct de vedere etnic, a orașelor și satelor. Persoanele de etnie română sau maghiară puteau cumpăra liber proprietăți în comunitățile săsești, fără acordul organelor tradiționale de conducere și implicit se puteau înscrie în vecinătățile de care aparțineau prin proprietate. De regulă însă, aceștia și-au constituit vecinătățile proprii, care aveau însă în mod obligatoriu un *tată de vecinătate* sas. Mai târziu după 1821 românii au obținut privilegiul de a putea numi pe lângă acesta, și un locuitor român, pentru prima dată fiind menționată (Mușlea, p.p. 326-328) vecinția românilor din Șcheii Brașovului.

Diminuarea populației săsești, datorată deportărilor din timpul celui de-al II-lea Război Mondial (când au fost considerați periculoși pentru siguranța operațiunilor militare sovietice desfășurate pe teritoriul țării) și migrației din timpul regimului comunist, precum și politica de colectivizare a agriculturii din anii 50-60, au determinat o creștere considerabilă a populației românești sau de alte etnii, în zonele săsești tradiționale. Migrația masivă a sașilor în Germania după 1990, nu a determinat „o repopulare propriu-zisă (...), ci mai degrabă o reproducție a populației și a stărilor existente (Poledna, p.158)” relevă un studiu efectuat pe câteva localități care au avut o pondere importantă de populație săsească în ultimele secole. Caracteristicile generale ale vecinătăților (Mihăilescu, coord., 2003, p.p. 150,151) sunt:

- organizare spațială, în primul rând (asocieri de gospodării), diferită de solidaritățile de rudenie sau de proprietate comună;
- grad ridicat de formalizare;
- normativitate scrisă a reciprocității (statut);
- “contabilitate morală”, bazată pe prevederea de sancțiuni pentru nerespectarea unor îndatoriri ;
- transferabilitatea responsabilităților adică posibilitatea ca membru să plătească altă persoană pentru îndeplinirea unor îndatoriri (amenzi, ziua judecării).

Mutațiile produse de schimbarea compoziției etnice au influențat puternic înființarea sau funcționarea vecinătăților. Vecinătățile vechi, chiar dacă uneori s-au comasat datorită numărului mic de etnici germani, respectă în măsura posibilului vechile reguli. În schimb, cele nou înființate nu se mai bazează pe proximitate spațială ci mai degrabă pe proximitate

socială, pe criterii de selecție precum prietenie, ocupație, vârstă, gen, și au reguli noi de funcționare și scopuri oarecum diferite, apartenența la vecinătate devenind opțională.

2.3. Forme de cooperare comunitară la maghiarii din Transilvania

Maghiarii din Transilvania au manifestat trei forme asociative asemănătoare vecinătăților săsești:

„1. Societățile de ajutor pentru înmormântare *Kalandos*;

2. Vecinătăți după modelul săsesc din comunitățile maghiare situate pe teritoriile locuite preponderent de sași, care mai funcționează încă, și

3. Variante ale vecinătății adaptate mai târziu, cu funcții care se reduceau la organizarea înmormântărilor (Mihăilescu, coord., 2003, p.31).”

Denumite anterior *confraternitas*, apoi *fratres kalendarum* și *kalandos*, societățile de ajutor pentru înmormântare au originea în evul mediu și sunt legate de organizarea viații parohiale. Ulterior, acestea au fost puternic influențate de structura breslelor. Astfel organele de conducere erau replica celor ale breslelor (idem, p. 33):

-un conducător ales-*părinte*;

-*decanul* care se ocupa cu documentele- păstrate în *ladă*;

-*consiliul*, denumit în unele cazuri *bătrânime*;

-*adunarea*, care era convocată prin intermediul *tablei*.

Aceste asociații îndeplineau, pe lângă scopul declarat, un rol important în păstrarea valorilor morale ale comunității. De-a lungul istoriei se cunosc la Cluj (idem) cazuri de implicare a asociațiilor în dispute politice, sau chiar în lupte de apărare a cetăților.

Vecinătățile maghiarilor din Transilvania în forma imitativă a modelului săsesc sunt astăzi aproape dispărute (cu excepția vecinătății de la Jimbor, județul Brașov, descrisă de Ferenc Pozsony).

În zonele rurale din teritoriile autonome săsești, comunitățile maghiare au adoptat modelul de organizare a vecinătății bazat pe statut scris, grad ridicat de structurare și funcții multiple. Mai târziu, de la sfârșitul secolului al XIX-lea când „vecinătățile săsești aveau să-și piardă funcțiile economice, juridice și morale, comunitățile maghiare [...] au putut să cunoască și să adapteze numai structura și funcțiile reduse ale instituțiilor săsești, centrate mai ales pe organizarea decentă a înmormântărilor (idem, p.44)”. Treptat ele au devenit asociații etnice de

ajutor reciproc, rurale sau urbane, care puteau mobiliza membrii și pentru rezolvarea altor probleme comunitare.

2.4. Grupuri locale de inițiativă

1. Grupuri de inițiativă informale sau cu un grad redus de formalizare, constituite pentru a construi și exploata prin cooperare rețele de alimentare cu apă, reprezintă un caz de participare comunitară în care apartenența la grup nu ține de aderarea la un statut scris și asumat de membri, ci mai degrabă de înțelegeri nescrise. Acțiunile erau (cel mult) consemnate pe măsura îndeplinirii lor, în procese verbale semnate, la care se atașau documentele de plată pentru materiale. Lucrările se bazau în parte pe *voluntariat*, iar materialele necesare erau achiziționate din contribuția membrilor. Un rol important revine existenței în comunitate a unor *persoane calificate* pentru munca mai specializată, care altfel ar fi indus costuri ridicate. De asemenea existența unor *utilaje* la persoane sau la unitățile economice din apropiere și posibilitatea utilizării lor la *intervenția autorităților* locale reprezentau avantaje importante. Inițiativa top-down asigură eficacitatea acțiunii propuse datorită implicării unor persoane cu poziții cheie în comunitate, prin accesul la resurse, simplificarea procedurilor birocratice, autoritate asupra membrilor comunității. Prezentăm în continuare un caz de participare comunitară pentru aducțiunea de apă potabilă din satul Micești, județul Cluj.

Studiu de caz

Înființarea aducțiunii de apă în satul Micești

În vara anului 1981, un grup de cetățeni hotărăște să înființeze o aducțiune de apă în satul Micești. Situat în comuna Tureni, județul Cluj. Satul avea o populație de 904 locuitori (la recensământul din 1977), aproape în totalitate români. Ocupația de bază a localnicilor era agricultura și creșterea animalelor și o mare parte dintre aceștia erau salariați în unități industriale din Turda sau Cluj-Napoca. Aproape fiecare gospodărie avea fântână, dar pânza freatică în această zonă este la 16-20m adâncime și nu existau pompe sau hidrofoare pe piață, sau în orice caz, pomparea apei ar fi costat mult.

Satul are un potențial hidric bun, cu un curs de apă permanent, Valea Micuș (cu o lungime de 15 km, izvorăște de sub vârful Peana altitudine de 800m se varsă în V. Hașdate, înainte de intrarea în Cheile Turzii) debit bun și cu drenaj adânc (nu seacă niciodată). De asemenea izvorul Șipotul Mare, cu apă potabilă are un debit bun, este izoterm (nu îngheață iarna) și alimentează dintotdeauna jgheburile pentru adăpat vitele sătenilor.

Comitetul de inițiativă a fost format din președintele Cooperativei Agricole de

Producție (C.A.P.) Crișan Vasile, secretarul Consiliului Popular Surd Gheorghe, cetățeanul Surd Ioan (Onișor), directorul școlii prof. Ionel Chicinaș și asist. univ. Surd Vasile. Acest comitet nu s-a constituit formal și de asemenea nu s-a întocmit nici un fel de statut, iar hotărârile care s-au adoptat ulterior au fost doar înțelegeri verbale, neconsemnate în scris.

Într-o primă etapă, comitetul a hotărât captarea izvorului Șipotul Mare și s-au făcut observații și măsurători de teren și o măsurătoare de nivelment efectuată de unul dintre inițiatori care era geograf și avea cunoștințe de topografie. Astfel, comitetul a estimat lungimea rețelei de conducte la cca. 3000 m, și a imaginat necesarul de apă, pentru a dimensiona bazinele de captare.

Deciziile comitetului privind costurile cu materialele (conducta, ciment, fier-beton, etc.), modul de execuție, traseul rețelei de aducțiune, au fost luate în cea mai mare parte de comitet fără o consultare a cetățenilor. O parte dintre membrii comitetului au prestat lucrări care necesitau o oarecare calificare, în schimbul reducerii sau compensării integrale cu taxa stabilită.

După estimarea costurilor comitetul a stabilit o taxă de 1000 de lei de familie (cca 40 de dolari la vremea aceea) ceea ce reprezenta o sumă rezonabilă, pe care cele mai multe familii puteau să și-o permită. Taxa a fost ușor supraestimată, pentru a nu complica procesul de colectare.

Încasarea taxei nu a fost un lucru ușor. S-au înscris 75 de familii, mulți refuzând să adere la această inițiativă fie datorită suspiciunilor legate de gestionarea fondurilor („Știm noi ce urmăresc ăștia!”), fie pur și simplu din conservatorism („-Avem fântână, cum or trăit alții înaintea noastră și noi om trăi”). Bani s-au încasat de către directorul școlii pe bază de tabel, fără să se elibereze chitanțe („pe bună credință”) și fără să se stabilească vreun sistem de control asupra cheltuirii lor.

Execuția a durat două luni și nu s-a făcut după un proiect tehnic, avizat de vreo instituție. Au fost angajați doi meșteri zidari din sat, Crișan Teodor și Crișan Ioan care au asigurat armarea și turnarea betonului la cele două bazine în condiții tehnice corespunzătoare asigurării etanșeității acestora. Retribuirea lor s-a făcut fără contract scris, la înțelegere cu comitetul, din fondurile adunate. De asemenea au lucrat mai mulți voluntari, dar a fost retribuită doar munca mai calificată. Săpăturile pentru bazine și șanțurile pentru conducte s-au făcut mecanizat, cu excavatorul de la C.A.P., care a lucrat după program sau în perioadele când nu avea de lucru la unitate, muncitorul fiind plătit din taxa colectată.

Astfel, a fost înființată rețeaua de apă pe ulițe, racordarea gospodăriilor urmând să o

execute pe cheltuială proprie fiecare gospodărie.

La sârșitul lucrărilor s-a întocmit un proces-verbal în care s-au consemnat toate plățile efectuate și care a fost semnat de toți membrii comitetului de inițiativă. Cu această ocazie s-a constatat că a rămas o sumă de bani necheltuită. Taxa a fost de la început supraestimată, comitetul de inițiativă considerând că ar fi dificil dacă ar trebui suplimentată ulterior, fiindcă ar fi alimentat suspiciunile, și așa foarte numeroase. Din aceleași rațiuni suma rămasă nu a fost returnată proporțional contribuitorilor, ci s-a hotărât să se utilizeze pentru organizarea unei petreceri inaugurale. La această petrecere organizată la Școală, s-a stabilit să participe maxim 2 persoane din fiecare familie și a fost invitat ansamblul folcloric „Mărțișorul” de la Cluj, care a dat un spectacol de 2 ore. Spectacolul a fost organizat pentru toată lumea, în aer liber, dar masa, doar pentru familiile care au contribuit la aducțiunea de apă. Evenimentul a fost foarte reușit și mulți dintre cetățenii care nu contribuiseră la aducțiune, au dorit adere pe loc, doar ca să intre și la masa inaugurală, dar nu fost primiți. Nici comentariile nu s-au lăsat așteptate („- Apa e un bun al tuturor, provine din izvorul de pe islazul comunal”, „-Toți ar trebui să avem dreptul la apă, s-a săpat cu utilajul CAP-ului”). Dealtfel după terminarea aducțiunii, au fost și câțiva profitori, care s-au racordat fără să plătească și nu au fost sancționați vreodată.

Exploatarea rețelei nu a fost reglementată în vreun fel. S-au montat ?lacăte pe bazinul de apă și pe cămine, pentru a restricționa accesul la robineții principali. Un instalator calificat, care locuiește în sat, este plătit ocazional să intervină pentru lucrări de întreținere sau remediere. Nu există un fond de reparații, așa că retribuirea acestuia se face la inițiativa unui (unor) utilizator(i) afectat (afecțați) de defecțiunea respectivă. Aceștia stabilesc costul lucrării împreună cu instalatorul și colectează cota parte de la fiecare familie.

Caracteristicile rețelei favorizează pe unii utilizatori în detrimentul altora, ceea ce generează conflicte. Unii cetățeni folosesc excesiv apa pentru udarea grădinii, în timp ce alții rămân fără apă menajeră. În aceste cazuri persoanele afectate deschid sau forțează lacătul căminului de vizitare și închid apa pe toată rețeaua. Astfel se alarmează tot grupul, au loc discuții și se stabilesc reguli pe moment.

O parte dintre locuitori au introdus apa în casă și și-au construit baie sporindu-și astfel confortul menajer. Rețeaua de alimentare cu apă funcționează și astăzi, după mai bine de 30 de ani. Aceasta nu a fost predată la Primărie pentru exploatare, pentru a se evita contorizarea și o eventuală taxă de utilizare.

Întrebări:

1. Care au fost condițiile favorizante ale acestei inițiative?
2. Care considerați că sunt avantajele și dezavantajele acestei inițiative top-down?
3. Ce avantaje funcționale ar fi conferit acțiunii, un grad mai mare de structurare și formalizare?

2. *Asociațiile* constituite pentru aducțiune a apei potabile reprezintă un caz particular de organizatie formală, diferențiindu-se prin „specificitatea cadrului comunitar de viață caracterizat prin intercunoașterea generalizată sau zonală și existența unor unități cu grad mai redus de diferențiere funcțională decât cele din organizațiile formale (Sandu, 2005, p. 47)”. Asociațiile înființate în satele din zona orașului Copșa Mică au fost studiate din perspectiva procesului de formare și de difuzare spațială de către Dumitru Sandu și considerate un caz „tipic pentru inovațiile adoptate prin decizie colectivă”. Gradul de structurare este variabil în funcție de numărul de membri. Majoritatea au un grad ridicat de structurare, ceea ce presupune în primul rând statut formalizat adoptat de membri, conducător, contabil și casier, mecanisme de control și supraveghere. Asociațiile cu un număr mic de membri, cele bazate pe relații de rudenie sau pe vecinătate prezintă un grad de structurare mai redus și roluri care se uneori confundă.

Factorii care au condus la formarea asociațiilor și difuziunea spațială a modelului (idem, p. 51) sunt:

- aspirația de confort menajer, determinată de dorința de a reduce decalajul dintre condițiile de viață rurale și cele de la oraș, de rațiuni de eficiență și nu în ultimul rând de posibilitățile economice ale gospodăriilor de a susține financiar sau cu forță de muncă acțiunile asociației;

- existența resurselor de apă pe amplasamente care favorizează transportul gravitațional;

- prezența unor persoane sau asociații (vecinătăți) care și-au asumat rolul de inițiatori;

- gradul ridicat de calificare tehnică (datorat proximității față de orașul industrial), pe de o parte determină înțelegerea proiectului, iar pe de altă parte presupune voluntari calificați și implicit costuri de execuție mai reduse și

- posibilitatea de intercunoaștere a populației din sate pe platforma industrială Copșa Mică a condus la difuziunea informațiilor și a modelului.

Repere cronologice ale înființării asociațiilor pentru aducțiunea apei potabile din zona orașului Copșa Mică

„În perioada 1965-1966, în satul Axente Sever a fost inițiată prima societate de acest tip din zonă; la început a avut 15 membri, ulterior 56. Pentru a crea o imagine asupra ratei de adoptare a inovației, prezentăm tabelul nr.1 (n.a.) dinamica socială a difuzării societăților de aducțiune a apei potabile în statele Axente Sever, Agârbiciu, Șoala, Șeica Mare și Șeica Mică.

Participarea comunitară

Localitatea	Societate Nr.	Data începerii lucrării	Data terminării lucrării	Nr. membri în febr. 1975		
Axente Sever	1	III	1966	VIII	1966	56
	2	VIII	1969	X	1971	57
	3	III	1971	XI	1971	16
	4	III	1972	VII	1972	36
	5	III	1972	IX	1972	10
	6	IV	1972	IX	1972	24
	7	VI	1972	XII	1972	84
	8	VIII	1973	XI	1973	52
	9	VIII	1972	XI	1973	20
	10	VIII	1974	XI	1974	7
Agârbiciu	1	I	1969	IV	1972	35
	2	IV	1973	XI	1973	135
	3	IV	1973	XI	1974	29
	4	V	1973	XI	1974	113
Șoala	1	V	1974	II	1975	79
Șeica Mare	1	V	1972	X	1973	15
	2	V	1974	-	-	125
Șeica Mică	1	III	1973	VIII	1974	26
	2	IX	1973	-	-	100
	3	II	1975	-	-	20

Tabelul nr.1. Dinamica socială a aducțiunilor de apă potabilă în cinci sate sibiene, 1966-1975

Data începerii lucrărilor, mai ales, trebuie luată cu toată rezerva, întrucât a fost spusă „din aducere-aminte”. În plus, numeroase societăți au avut perioade de abandonare totală sau

parțială a lucrărilor sau chiar a proiectului de asociere, ca atare. Numărul societății este cel pe care i l-au atribuit societarii înșiși. De remarcat că, atunci când numărul de asociați devine mare, „evidența colectivă” nu mai este chiar exactă – cazul societăților 8, 9 de la Axente.

Reprezentarea grafică a numărului complet de asociații din comuna Axente Sever (formată din satele Axente Sever, Agârbiciu, Șoala), grupate în funcție de anul în care își termină lucrările, sugerează, și în acest caz, existența unor etape similare cu cele manifestate în difuziunea inovației adoptate prin decizie individuală: etapa inițială a adoptărilor făcute în ritm lent, cu discontinuități marcate (1966-1971); etapa medie, cu adoptări făcute în ritm rapid, simultane chiar (manifestă în 1972-1974); și etapa finală, de „saturație”, când se revine la un număr redus de asociații(...).

Societățile care apar și se difuzează în zonă după 1966 au avut o serie de precedente. În 1906-1907, cinci gospodării din Axente Sever adoptă (cu ajutorul unui inginer italian, folosit, se pare, în scopuri similare la Șeica Mare) un sistem interfamilial de aducțiune a apei potabile în curți, de pe dealul apropiat. Instalația nu era prevăzută cu nici un dispozitiv de filtrare a apei; în 1957, cele cinci familii își aduc apa curentă în locuințe fără vreun sprijin din afară.

Atitudinal și comportamental, inițiativa o are unul dintre membrii tineri ai asociației, instalator de meserie. În 1965 se constituie o a doua asociație cu caracter informal, între patru familii vecine și rude între ele.

În anii 1895-1901 s-au format la Șeica Mare două societăți pentru aducțiunea apei la fântânile publice: prima dintre ele în 1895-1897 pe Valea Mare (nume al unei străzi și zone din localitate); cea de-a doua, în 1900-1901, pe Ulița Lungă. Menționăm ca detalii de organizare, culese din „protocolul apeductului din pe Ulița Lungă din Șeica Mare”, 1901”, următoarele:

- societatea are încă de la înființare „statute” care cuprind norme legate de utilizare apei din fântânile publice de către membri ai societății și ne-membri, taxele de întreținere a „apeductului”, reglementarea succesiunii în cazul proprietarilor apeductului, funcțiile de conducere din societate (președintele, contabilul și „cassariul”);
- societatea avea un organism de control asupra modului de utilizare a fondurilor de către conducere, organism ce apare cu numele de „comitet de supraveghere”; alteori, în locul acestuia semnează „bărbați de încredere”;
- cam până prin 1912 societatea a organizat anual un „aldămaș” cu „vinars și zahăr”.

sursa: (Sandu, 2005, p.p. 48-51)

Întrebări:

1. Care sunt factorii favorizanți constituirii asociațiilor din zona Copșa Mică?
2. Ce rol credeți că au avut formele preexistente de asociere?
3. Care sunt factorii care au favorizat difuziune modelului?

Cap. 3. Capitalul social

Cuvinte cheie:

capital financiar

capital simbolic

capital uman

capital social

capital financiar

capital fizic

relații sociale

încredere

virtute civică

acțiune colectivă

incluziune socială

reciprocitate

3.1. Capitalul dezvoltării

Dezvoltarea nu poate fi concepută în absența capitalului, ca important factor de producție. Într-o abordare clasică, acesta poate să însemne bunuri fizice, cum ar fi echipamentele, utilaje și mașini clădirile și alte bunuri materiale necesare proceselor de

producție. Aceste bunuri, „nu pot intra în consumația directă a omului. Ele participă la obținerea altor bunuri materiale și servicii, în calitate de resurse materiale și informațional-cognitive acumulate și investite (Ciucur, Gavrilă, Popescu, p.46)”. În contextul actual, în care economia este puternic marcată de evoluția tehnologică și informatică, fenomen care reclamă o forță de muncă educată și calificată, cu aptitudini și abilități care să facă față dinamicii crescânde, conceptul de capital nu se poate sustrage noilor abordări, care îi adugă și componenta socio-umană.

Capitalul financiar înseamnă fondurile bănești, lichiditățile, și tranzacțiile economice care pot fi angajate în procesul de dezvoltare pentru a genera venituri. Există și o componentă fictivă a capitalului financiar și anume titlurile financiare, materializate în hârtii de valoare (de exemplu obligațiuni, acțiuni), care conferă deținătorului dreptul de beneficia de o parte din profit, sub formă de dividende sau dobanzi. Legat de acesta întâlnim și noțiunea de *capitalul juridic* definit ca ansamblul de drepturi și dispoziții asupra anumitor valori, bunuri sau bani, care se află în posesia unei persoane fizice sau juridice, și care procură acesteia venituri (dividende din acțiuni, dobândă din împrumuturi) fără o prestație în muncă.

Nevoile conjuncturale de finanțare pot fi asigurate din fonduri proprii, credite bancare curente, strângere de fonduri, etc. Nevoile structurale de capital sunt determinate de finanțarea unor programe guvernamentale sau regionale (infrastructură, agricultură, IMM-uri) sau de constituirea unor fondurilor financiare ale unor instituții, organisme, organizații naționale și/sau internaționale (de exemplu fondul Român de Dezvoltare Socială (FRDS), fondurile structurale, ș.a.).

Capitalul fix reprezintă bunurile durabile utilizate în mai multe cicluri de producție fără ca structura lor să se schimbe (se consumă lent, iar forma lui de depreciere poartă numele de uzură). Acesta poate fi *productiv* (capitalul tehnic, real, autoreproductibil) sau *capital lucrativ* (care devine cu adevărat capital în măsura în care este utilizat).

În afară de mijloacele de producție, o componentă importantă este *infrastructura* care constă în: rețelele de drumuri și căi ferate, rețelele de alimentare cu apă și gaze naturale, telecomunicații (rețele de fibră optică pentru telefonie fixă și mobilă, televiziune și internet, servicii poștale și de curierat), infrastructura transporturilor terestre, navale, aeriene și rețelele intermodale, infrastructura de generare, transport și distribuție a energiei electrice, imobile pentru locuit, pentru sedii administrative, culturale, comerciale, etc.

Capitalul natural reprezintă toate elementele (bunurile) pe care le oferă mediul natural, unele peexistente omului, care se pot constitui în imputuri în procesul dezvoltării.

Enumerăm o serie de elemente de capital natural, foarte importante pentru dezvoltarea comunităților.

- amplasamentul, în context geografic și administrativ, extinderea acestuia, dimensionează piața de desfacere, potențial de extindere a habitatului și de delocalizări de întreprinderi, agrement;

- terenuri pentru dezvoltarea activităților agricole (intensive, extensive, tradiționale), calitatea și puritatea solurilor;

- condițiile climatice, caracteristici ale anotimpurilor, precipitații, riscuri climaterice, bolile asociate cu clima, riscuri asociate inundațiilor;

- apa (cantitatea și calitatea apei, rețeaua hidrografică, resursele subterane de apă)

- aer (calitatea aerului, nivelul de poluare);

- rezervații naturale, zone protejate, păduri;

- condițiile geologice și pedologice (amplasare în zone seismice defavorabile, alunecări de teren, terenuri degradate);

- resurse minerale (hidrocarburi, piatra de construcție, minereuri metalifere și nemetalifere și existența condițiilor de exploatare a acestora).

Capitalul uman înseamnă acele calități pe care individul „le poartă cu el întotdeauna, ce sunt valide în orice fel de mediu social și pe care deținătorul le poate utiliza pentru a obține beneficii de tip material, astfel încât să se descurce în mediul respectiv (Zamfir, Stănescu, coord., p. 97)”.

Componentele capitalului uman sunt:

- „-educațională-nivelul de instrucție școlară;

- abilitățile practice

- capitalul biologic-starea de sănătate și forța fizică (idem).”

Stocul de educație se acumulează gradual într-un proces de învățare informală, în familie, apoi formală de-a lungul etapelor învățământului inițial. Acesta este completat ulterior în procesul de dezvoltare personală prin acumularea permanentă de cunoștințe, abilități și aptitudini.

Capacitatea individului de a-și utiliza resursele fizice și intelectuale, aptitudinile și deprinderile, constituie forța de muncă a acestuia. La nivelul comunității capitalul uman rezultă din cumulara capitalului uman al membrilor. Acest tip de capital reprezintă cea mai bună investiție, fiind forma de capital cu cel mai mare potențial de dezvoltare.

Un nivel ridicat de capital uman poate contribui pe de o parte la creșterea bunăstării economice, iar pe de altă parte, prin componenta educațională la creșterea toleranței și

nivelului de încredere la nivel comunitar. La nivel macrosocial „sărăcia poate determina degradarea stocului de capital uman, obstrucționând cheltuielile de întreținere și dezvoltare ale acestuia (lipsa de resurse economice este asociată cu imposibilitatea cumpărării de servicii de sănătate și educaționale). Astfel, se poate intra într-un cerc vicios generator de sărăcie permanentă (Voicu, p. 141).”

Capital simbolic, spre deosebire de alte forme de capital, „nu există în sine, fiind o realitate latentă, menită să pună în valoare potențialitățile individuale preexistente (Zamfir, Stănescu, coord., p. 86)”. Sociologia datorează acest termen lui Bourdieu, care l-a definit ca „orice tip de proprietate (orice tip de capital fizic, economic, social, cultural) care este percepută de agenții sociali [...] astfel încât aceștia sunt capabili să o cunoască să o recunoască și să îi acorde valoare (Bourdieu 1999, p.85 apud idem)”. O persoană deține capital simbolic, atunci când datorită unor însușiri (prestanță, carismă), educației (nivel de educație, aptitudini, abilități), poziției sociale (funcții deținute la nivelul comunității sau în afara acesteia), sau situației economice, este utilă comunității. Această formă comprehensivă de capital, sugerează posibilitatea de (re)conversie a unor forme de capital în altele.

Capitalul social reprezintă totalitatea legăturilor care se stabilesc la nivelul comunității între indivizi sau între indivizi și organizații, încrederea, normele asumate și ajutorul reciproc.

Pe baza acestor relații, diferite asociații, instituții și grupuri din comunitate pot oferi (Grootaert, 1998) un cadru informal care eficientizează coordonarea activităților, transmiterea de informații și facilitează adoptarea colectivă a deciziei.

Unii autori (Ritzen, Woolcock, p.p. 5,6.) preferă utilizarea sintagmei de coeziune socială pentru a înlătura confuziile generate de aplicarea termenului de capital la problemele sociale, și asocierea cu fenomenele negative (corupție și clientelism) la care poate conduce capitalul social ridicat. Așadar trebuie să existe un nivel optim de capital social, pe când coeziunea socială nu implică limite. Coeziunea socială pune accent relațiile cu instituțiile politice, în timp ce capitalul social nu presupune aceasta pe termen lung. În timp ce capitalul social se referă mai ales la comunități și rețele, coeziunea socială are o acoperire mai cuprinzătoare la scara societății.

Impactul capitalului social asupra dezvoltării poate fi unul important, însemnând pe lângă creșterea economică și o repartizare mai echitabilă a bunăstării și reducerea sărăciei. Nu întotdeauna însă, capitalul social de la nivelul comunității poate asigura prosperitatea acesteia. Dar sinergia între acesta și alte forme de capital, constituie o premiză importantă a dezvoltării.

3.2. Conceptul de capitalul social

Noțiunea de *capital social* a fost utilizată ca atare, de Lyda Judson Hanifan în 1916 deși ideea este mai veche, fiind prefigurată anterior de Tocqueville în lucrarea sa „*Despre democrație în America*”. Hanifan descrie pentru prima dată capitalul social, într-un articol despre implicarea personală și coeziunea socială, legate de sprijinul acordat școlilor din mediul rural, ca reunind o serie de valori precum simpatie reciprocă, interacțiuni sociale, bună credință.

Bourdieu face pentru prima dată distincția, la nivel de individ, între capitalul economic (patrimoniu, venituri), capitalul cultural (abilități, aptitudini, eventual atestate prin diplome) și cel social. El definește capitalul social ca fiind „o sumă de resurse, actuale și potențiale, care se acumulează la nivel individual sau de grup, prin deținerea unei rețele sociale durabile sau unor relații mai mult sau mai puțin instituționalizate de recunoaștere reciprocă (Bourdieu, 1986, p. 148)”. Distincția dintre cele trei forme de capital poate oferi explicații asupra faptului că poziția socială, de clasă, a unui individ nu depinde neapărat de poziția lui economică. Individul nu deține sau moștenește doar bunuri materiale ci și alte bunuri, cel puțin la fel de importante, din care poate să extragă avantaje materiale sau simbolice. Capitalul economic deficitar poate fi compensat în proporții diferite de celelalte tipuri de capital. Bourdieu a subliniat faptul că dezvoltarea capitalul social este determinată de dezvoltarea unor relații durabile și a rețelelor de relații în special a celor între grupurile de prestigiu, cu stocuri considerabile de capital economic și cultural.

Coleman a impus prin lucrările sale (*Social capital in the creation of human capital*, 1988 și *Foundations of social theory* 1990) conceptul de capital social în sociologia americană făcând o paralelă cu alte forme de capital: financiar, fizic și uman. Definiția dată de Coleman este mai comprehensivă spre deosebire de cea a lui Bourdieu și abordează capitalul social prin funcțiile sale. Astfel, acesta constă într-o „varietate de entități diferite, având în comun două elemente: toate sunt constituite din aspecte ale structurii sociale și facilitează unele acțiuni ale actorilor - persoane sau actori corporați - în cadrul acestei structuri (Coleman 1988, p. s98)”.

Coleman remarcă, asemenea lui Bourdieu, posibilitatea convertirii capitalului social - productiv ca orice alte forme de capital- în capital economic sau chiar educațional. Privit ca resursă, capitalul social nu aparține actorilor sociali ci structurii de relații dintre actori.

El distinge trei forme ale capitalului social:

„-obligățiile, așteptările și încrederea în structurile sociale;

-canalele de informații pe care le implică relațiile sociale, și

-normele și sancțiunile eficiente care constituie o formă puternică, deși uneori fragilă de capital social (idem, p.p.s102-s104).”

De asemenea Coleman subliniază importanța organizațiilor de voluntari sau non-profit, ca structuri sociale care favorizează capitalul social.

Termenul de capital social, a cărui consacrare este legată publicarea de către Robert Putnam a cărții *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* din 1993, a devenit în ultimii ani foarte popular, utilizarea lui depășind granițele sociologiei.

În această lucrare Putnam face legătura între decalajul de performanțe dintre cele 20 de guverne regionale ale Italiei și implicarea diferită a asociațiilor civice orizontale. Publicația sa ulterioară *Bowling Alone: America's Declining Social Capital* din 1995, care a stârnit vii controverse, dar și publicarea unei serii de articole de popularizare, au influențat semnificativ difuzarea conceptului. Utilizarea lui în diferite contexte și domenii precum științe politice, economice sau istorie, i-a îmbogățit sensul și semnificația.

În timp ce Bourdieu și Coleman scot în evidență valoarea empirică a relațiilor sociale în estimarea dezvoltării individului și acțiunii comunitare, Putnam „a asimilat capitalul social modelului de cultură civică, folosindu-l doar ca pe o etichetă pentru normele și valorile teoriei democratice empirice ale anilor 1950 (Edwards, Foley, 1998, p.124)”. Inițial el a definit capitalul social ca fiind o sumă de „caracteristici ale organizațiilor sociale, cum ar fi încrederea, normele și rețelele, care pot îmbunătăți eficiența societății prin facilitarea acțiunilor coordonate (Putnam 1993, p.167) ”. În urma un studiu mai amplu asupra societății civile americane, el și-a revizuit definiția sa, reprezentând capitalul social drept "caracteristici ale vieții sociale precum rețele, norme și încredere, care permit participanților să acționeze împreună mai eficient în urmărirea obiectivele comune (Putnam, 1995, p.p.664-665). ”

Tabelul de mai jos sintetizează diferențele de abordare a capitalului social de către cei trei autori în funcție de definiție, scop și nivel de conceptualizare.

Autor	Definiție	Scop	Nivel de analiză
Bourdieu	Resursă care oferă acces la bunurile comunității	Asigurarea capitalului economic	Indivizi aflați în competiție de clasă
Coleman	Aspecte ale structurii sociale în care actorii pot uza de resurse pentru a-și satisface interesele	Asigurarea capitalului uman	Indivizi în cadrul familiilor și comunității
Putnam	Încredere, norme și rețele care facilitează cooperarea în avantaj reciproc	Asigurarea democrației și eficiența economică	Regiunile în context național

Tabelul nr. 2. Abordări ale conceptului de capitalului social, sursa Winter, Ian, p.5.

Așadar, capitalul social înseamnă relațiile, în termeni calitativi și cantitativi, care se stabilesc între indivizi la nivelul unei comunități, gradul de asociere în vederea desfășurării unor activități în beneficiul comun, respectarea normelor colective, încrederea reciprocă și încrederea în instituții.

Putnam face distincția între mai multe forme de capital și clarifică rolul pe care îl are civismul în generarea de capital social. „Întrucât capitalul fizic se referă la obiectele și capitalul uman se referă la proprietățile fizice, capitalul social se referă la legăturile dintre indivizi - rețele sociale, precum și normele de reciprocitate și încredere care decurg din acestea. În acest sens, capitalul social este strâns legat de ceea ce unii au numit "virtute civică". Diferența este calitatea capitalului social, de a atrage atenția asupra faptului că virtutea civică este mai puternică atunci când e încorporată într-o rețea de relații sociale reciproce. O societate cu multe persoane virtuoză, dar izolată, nu este neapărat bogată în capitalul social (Putnam 2000, p. 19).”

În accepțiunea lui Putnam, (Bădescu, p.49) cele două atribute importante care disting capitalul social de alte forme de capital sunt:

1. constituie o resursă, care se generează pe măsura utilizării, și
2. constituie un bun public.

Cu cât capitalul social este utilizat mai mult în acțiuni colective, cu atât relațiile dintre oameni, sau dintre oameni și organizații, se întăresc și se diversifică, nivelul de încredere mutuală crește, normele de grup se rafinează și se impun mai puternic. Toate acestea determină augmentarea capitalului social, fenomen care înseamnă mai mult decât regenerarea lui.

Capitalul social nu este generat în egală măsură de toți membrii comunității, întotdeauna existând indivizi sau grupuri care investesc mai mult decât alții în relații, încredere, etc. Cu toate acestea, capitalul social este utilizat de nu doar de cei care l-au generat, ci de întreaga comunitate. Caracterul de bun public poate explica tentația de neimplicare sau de subinvestire în capital social și apariția profitorilor („free-riders”).

Robert Putnam a avut un rol crucial în dezvoltarea domeniului de studiu al capitalului social, prin următoarele „contribuții (idem, p.47):

1. a impus definiții și operaționalizări larg acceptate ale principalelor concepte;
2. a formulat principalele aserțiuni cu privire și determinanții capitalului social;
3. a stabilit o agendă de cercetare pentru viitoarele investigații privind capitalul social;

4. a identificat mijloacele de influențare a nivelului de capital social prin fapte intenționale.”

Capitalul social cunoaște o exteriorizare a câmpului de analiză (Ritaine, 2001) printr-o glisare a succesivă din cadrul sociologiei (Bourdieu 1980, 1986 ; Coleman 1990), preluat apoi în lucrările comparative de economie politică (Fukuyama 1995) și apoi în cele de guvernare comparată (Putnam 1993, 2000), devenind un panaceu universal pentru difuncțiile societăților (Portes, A., 1998).

Studiile despre capitalul social, vizând atât nivelul teoretic, conceptual, cât și cercetarea aplicată, au cunoscut o dezvoltare importantă în ultimii ani datorită următorilor factori (Bădescu, p.p.42-44):

1. succesul lucrărilor lui Robert Putnam;
2. interdisciplinaritatea și interesul trezit în mediul academic, politic și social;
3. preluarea și includerea conceptului, în analize economice, în special la sfârșitul anilor 1990;
4. utilizarea diferențelor de capital social (Woolcock 2000) ca explicație la revenirea diferită a economiilor naționale după crizele de la sfârșitul anilor 1970;
5. apariția prealabilă a unor surse noi de date și metode de analiză a acestora (Hoyle 1995) și
6. ambiguitatea conceptuală care favorizează creativitatea în domeniul cercetării.

Banca Mondială (Dudwick, Kuehnast, Nyhan, Woolcock, 2006) consideră semnificative implicațiile capitalului social pentru îmbunătățirea calității, eficacității și durabilității operațiunilor de dezvoltare comunitară (Community Driven Development).

Din rațiuni operaționale, legate de modul în care capitalul social poate fi integrat în diferite etape ale managementului ciclului de proiect (identificarea, pregătirea și estimarea, implementarea și supervizarea, și evaluarea), Banca Mondială a defalcat conceptul de capital social în șase categorii, care cuprind câte două forme, structurale și cognitive ale acestuia (idem, p.12-25):

1. grupuri și rețele;
2. încredere și solidaritate,
3. acțiune colectivă și cooperare;
4. informare și comunicare;
5. coeziune și incluziune socială și
6. abilitare și acțiune politică.

Aceste dimensiuni conferite capitalului social conturează imaginea complexă pe care instituția o are asupra conceptului.

Capitalul social face diferența dintre dezvoltarea comunității și DC. El este clădit pe relațiile de încredere și reciprocitate dintre membrii comunității. Qianhong Fu își pune problema dacă „încrederea este o precondiție sau un produs al capitalului social (Qianhong Fu, p.7)”. În lucrarea sa „Marea ruptură”, Francis Fukuyama de finește capitalul social ca pe „un set de valori informale, împărtășite de membrii unui grup și care le permite să colaboreze între ei. Dacă membrii unui grup ajung să se aștepte ca și comportamentul celorlalți să fie sigur și cinstit, vor ajunge să aibă încredere unul în altul. Încrederea este ca un lubrifiant care face să funcționeze mai eficient orice grup sau organizație (Fukuyama 1999, p.26).”

3.3. Capitalul social - resursă a dezvoltării

Relația dintre capitalul social și democrație a generat o dispută. Influența factorilor culturali asupra democrației (Tocqueville) a îndreptat atenția unor cercetători (Putnam 1993, Inglehart 1997, Sides 1999) asupra unui aspect important al culturii, capitalului social. Dimpotrivă, alți autori (Jackman și Miller 1997) văd lucrurile invers, în sensul că instituțiile democratice reprezintă sursa capitalului social. Din perspectiva capitalului social, se pot face, în legătură cu acest subiect, următoarele aserțiuni (Bădescu, p.81):

1. Capitalul social este trăsătura durabilă a societăților, iar cele înzestrate cu un nivel ridicat, au șanse mai mari de a beneficia de regimuri democratice și stabile;

2. Instituțiile democratice generează încredere interpersonală și prin acesta, democrația este un determinant al capitalului social;

3. Asociațiile de voluntari sunt un fapt pozitiv în raport cu funcționarea unei societăți democratice, iar activitatea lor este influențată în mod pozitiv de nivelul de capital social al membrilor din societate;

4. Asociațiile de voluntari generează capital social și

5. Participarea cetățenilor este o trăsătură esențială a sistemului politic democratic, iar capitalul social este o resursă pentru activismul politic.”

Putnam ia în discuție două dimensiuni ale capitalului social (Putnam, 2000), “bridging” și “bonding”, ca fiind cele mai importante. Legăturile (ties) pe care se bazează tipurile de capital social bonding și bridging pot fi puse în corelație cu ceea ce Granovetter numea (Granovetter, 1983) legături puternice (*strong ties*), respectiv legături slabe (*weak ties*).

Analizând relația dintre capitalul social și dezvoltarea economico-socială, Narayan (1999) face distincția între un capital social intragrupal, de coeziune în cadrul grupurilor- *bonding social capital* și un capital social bazat pe legăturile între grupuri diferite - *bridging social capital*.

Woolcock (2000), descrie un tip aparte de capital social-*linking social capital*-generat de legături verticale puternice, între indivizi plasați pe poziții diferite din scara socială, mai precis între indivizi de la baza societății și persoane influente aflate la niveluri superioare ale ierarhiei sociale (în politică, instituții financiare, ș.a.).

Așadar se cunosc trei tipuri de capital social (vezi figura nr. 5), după cum urmează:

-capital social de tip *bonding* însemnând legături puternice care se stabilesc în familie, în grupuri de prieteni, grupuri etnice, cluburi, biserici, legături care asigură o coeziune puternică a grupului și determină consolidarea valorilor și a normelor;

-capital social de tip *bridging*, bazat pe legături mai slabe care se stabilesc între diferite grupuri și

-capital social de tip *linking*, generat de conexiuni verticale între indivizi cu statut social diferit, de exemplu dintre săraci și persoane cu poziții cheie în instituții publice sau alte organizații.

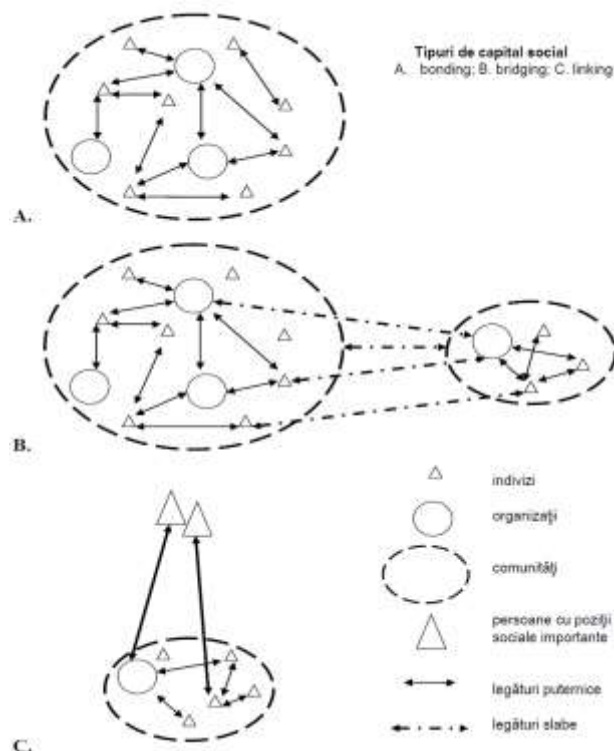

Figura nr. 5. Tipuri de capital social

Legăturile transversale între grupuri diferite (cross-cutting ties) sunt foarte importante, întrucât pot genera oportunități de dezvoltare economico-socială. Chiar și „grupurile izolate sau mai slabe, își pot clădi coeziunea socială, element critic în stabilitatea socială, pe acest tip de legături. Coeziunea socială nu necesită doar un nivel ridicat al capitalului social, ci și legături transversale dense, dar nu neapărat puternice, între grupuri (Narayan, 1999, p. 1)”.

Solidaritatea din cadrul grupurilor sociale primare reprezintă temelia societăților. Dar relațiile și rețelele care se stabilesc în cadrul grupurilor primare, pot determina, pe lângă avantajele indiscutabile pentru membrii acestora, și fenomene cum ar fi (idem, p.13): consolidarea stratificărilor sociale preexistente, mobilitatea redusă a grupurilor excluse (minorități, săraci), corupție și oportunități de acaparare a puterii de către grupurile dominante.

În condițiile în care puterea este distribuită inegal, asimetric, între diferite grupuri, legăturile transversale între grupurile sociale devin importante, atât sub aspectul coeziunii sociale (reducerea diferențelor sociale și deci a probabilității de apariție a clivajelor, dezbinării) cât și al oportunităților economice (conectarea la diferite resurse pe baza informațiilor). Figura de mai jos este sugestivă în ce privește relația dintre tipul de capital social și guvernare.

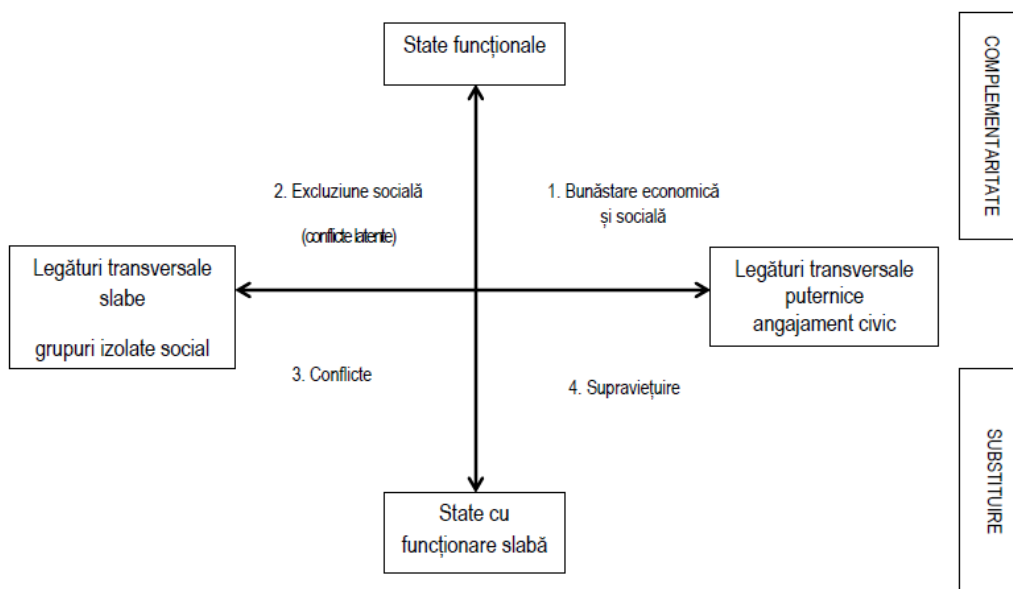

Figura nr. 6. Relațiile dintre legăturile transversale și guvernare, după (Narayan, 1999, p.14)

Legăturile transversale (ibidem, p.p. 16, 17) completează buna funcționare a instituțiilor statului (complementaritate) rezultând bunăstare economică și socială în cazul unui nivel ridicat de relaționare între grupuri (cadranul 1). Un nivel scăzut al legăturilor transversale conduce la excluziune socială și potențial de conflict între grupurile excluse și cele aflate la putere (cadranul 2).

În cazul unor state disfuncționale, substituirea slabei funcționări a instituțiilor de către nivelul ridicat al capitalului social de tip bridging, poate constitui bazele unor strategii de supraviețuire (cadranul 4); așadar sistemele informale substituie sistemul formal.

Un nivel scăzut al capitalului social de tip bridging, dublat de relații intragrupale puternice, poate determina clivaje sociale și chiar anarhie, violență, război civil (cadranul 3).

Pentru a preveni situații de conflict între grupurile puternice, dominante și cele excluse, și pentru a orienta lucrurile în direcția clădirii bunăstării economico-sociale, guvernele ar trebui să acționeze în următoarele (ibidem, p. 36) direcții:

„-dezvoltarea unor mecanisme de incluziune a persoanelor sau grupurilor excluse din sistemele oficiale financiare, de educație sau guvernamentale;

-promovarea schimbării în sistemul de valori și de norme, pentru a sprijini incluziunea socială;

-creerea de oportunități economice și

-încurajarea conectivității sociale între grupurile excluse și cele puternice, în diferite sfere de activitate.”

Comunitățile mici sau slabe, necesită un efort suplimentar de leadership și un sprijin temporar până ajung în situația de a putea interacționa cu sistemele guvernamentale, educaționale sau financiare. Rolul societății civile în sprijinirea acestora este de asemenea important.

Organizațiile societății civile pot acționa în două moduri:

„-investiții în capacitatea organizațională a săracilor (training în domeniile: evaluarea propriilor nevoi, colaborare între comunități, monitorizarea deciziilor luate de municipalități, etc.) și

-încurajarea directă a legăturilor transversale printr-o serie de mecanisme cum ar fi: informarea, participarea incluzivă, managementul conflictelor, educație și valori, restructurare economică, guvernare și descentralizare, oferirea de servicii la cerere (ibidem, p.p. 37, 38).”

Importanța unor forme de capital social în producerea prosperității economice este certă. Dar capitalul social „aduce beneficii care depășesc cu mult domeniul economiei. Este esențial pentru crearea unei societăți civile sănătoase, societatea civilă reprezentând domeniul

grupurilor și asociațiilor care se află între familie și stat. De asemenea, în anumite condiții capitalul social poate (...) încuraja un grad mai mare de inovație și adaptare la viața de grup (Fukuyama, 1999, p.28)”.

Așa cum sublinia și Grootaert, rolul capitalului social în DC trebuie privit cu o oarecare precauție. Mediul asociativ a dat de multe ori dovadă creativitate și abnegație, oferă excelente modele practice și de comportament, dar dezvoltarea nu se poate baza doar pe capitalul social. În absența resurselor economice sau altor forme de capital, acesta are o valoare limitată (Grootaert, 1998).

Experiența românească arată că în comunitățile cu un nivel ridicat de capital social de tip bonding (satele tradiționale, mici, izolate), politicile de dezvoltare comunitară participativă întâmpină probleme datorită rezistenței la schimbare.

Portes identifică patru consecințe negative¹⁹ asupra dezvoltării comunității, pe care le poate induce capitalul social intragrupal (Portes, p.p. 15-17) :

1. legăturile intragrupale strânse, benefice membrilor comunității, devin obstacole pentru integrarea celor din afară („veneticilor”);

2. normele puternice de reciprocitate din comunitate, pot împiedica succesul economic al unor inițiative ale membrilor ei, din cauza așteptărilor prea mari din partea rudelor sau altor membri (locuri de muncă, împrumuturi) care contravin principiilor de management economic;

3. datorită unui nivel ridicat al controlului social, solidaritatea comunității restrânge libertatea individuală și

4. solidaritatea este clădită pe opoziția grupului, sau adversitatea, față de societate. Din acest motiv poveștile de succes sunt repudiate fiindcă subminează chiar acest fundament. De aici rezultă o nivelare în jos a normelor.

Fukuyama relevă la rândul său aspectele mai puțin benefice ale capitalului social. Asemenea capitalului financiar (Fukuyama, 1999) care nu reprezintă întotdeauna un lucru bun (poate fi investit în producția de arme, de exemplu) nici capitalul social nu este întotdeauna benefic. Mafia și Ku-Klux-Klan-ul, sunt exemple de organizații cu un nivel ridicat de capital social, care fac parte din societatea civilă americană, dar desfășoară activități nocive pentru sănătatea societății.

¹⁹ În textul original: „exclusion of outsiders; excess claims on group members; restrictions on individual freedom; and downward levelling norms.”

Capitalul social rămâne o noțiune pe cât de populară, pe atât de controversată deoarece el explică anumite fapte economice, politice și sociale, dar efectele sale sunt dificil de măsurat și mai ales de izolat de altele, datorate intervenției altor tipuri de capital.

Întrebări:

1. Care sunt cele cinci tipuri de capital?
2. Câte tipuri de capital social cunoașteți?
3. Care este diferența dintre capitalul social de tip bonding și cel de tip bridging?
4. De ce sunt importante relațiile transversale pentru grupurile sărace sau excluse social?
5. Este capitalul social un „panaceu universal” pentru dezvoltarea comunităților?

Cap. 4. Dezvoltarea comunitară participativă

Cuvinte cheie:

participare comunitară

acțiuni comunitare

voluntariat

grup de inițiativă

processe participative

abilitarea comunității

empowerment

4.1. Participare și processe participative

Participarea a devenit un termen paradigmatic în științele sociale, prin implicarea sa în diferite domenii și la diferite niveluri (Zamfir, Stănescu, coord.). Astfel, în domeniile economic, politic sau social și în domeniile mai specifice ale dezvoltării urbane și rurale, comunitare, organizaționale, specialiștii nu mai pot concepe procesele de dezvoltare fără implicarea activă a subiecților acestor procese.

Diferențele actuale dintre nivelurile de dezvoltare dintre diferite regiuni, sunt explicate prin tradițiile implicării civice, adică „civical poate ajuta la explicarea economicului mai degrabă decât invers (Putnam, 2001, p. 173)”.

Participarea comunitară reprezintă implicarea activă a membrilor în procese de dezvoltare care au ca obiectiv ameliorarea condițiilor de viață ale comunității sau ale unor grupuri din comunitate. Finalitatea procesului, adică producerea binelui comun este importantă. „Binele comun este treaba poporului; iar poporul nu este orice grup de oameni, asociați într-o formă sau alta, ci este împreunarea unui număr mare de oameni, uniți printr-un acord asupra legilor și a drepturilor și prin dorința de participare spre folosul tuturor (Cicero²⁰, Republica, I, 25, apud Putnam, 2001, p 133) ”.

Dilemele acțiunii colective

„David Hume, filozof scoțian din secolul al XVIII-lea, ne oferă o parabolă simplă, care surprinde esențialul dilemei cu care se confruntă voința rațională de implicare în viața comunității.

„Grânele tale sunt astăzi coapte; ale mele se vor coace mâine. E profitabil pentru amândoi dacă eu voi lucra cu tine astăzi, iar tu mă vei ajuta mâine. Dar nu te simpatizez deloc și nici eu ție nu-ți sun prea simpatic. De aceea eu nu voi depune nici un efort pentru câștigul tău; iar dacă aș lucra cu tine în folosul meu, așteptând o recompensă, știu că aș fi dezamăgit și că în van aș aștepta recunăștința ta. Așa că te voi lăsa să lucrezi singur; și tu vei face la fel cu mine. Anotimpul recoltei va trece și amândoi vom rămâne fără provizii pentru că ne-a lipsit încrederea reciprocă și siguranța”.

Lipsa cooperării în vederea folosului reciproc nu este neapărat un semn al ignoranței sau al lipsei de rațiune. Teoria jocurilor a studiat acest blestem fundamental sub o varietate de înfățișări:

- *Tragedia bunurilor comune*: nici un cioban nu-i poate împiedica pe alții să-și pască turmele. Iar dacă își limitează el însuși folosirea pășunii comune, singurul care pierde va fi el. Totuși, pășunatul fără limită va distruge resursa comună de care depinde traiul tuturor.
- Un *bun public*, cum ar fi aerul curat sau împrejurimile sigure stă la dispoziția oricui, indiferent dacă el contribuie sau nu la asigurarea acestuia. De aceea, în mod normal, nimeni nu simte nevoia să contribuie la asigurarea unui bun public, care este astfel produs într-o cantitate prea mică, iar toată lumea are de suferit.

²⁰ Marcus Tullius Cicero (106-43 î. Hr.).

- În întunecata *logică a acțiunii colective*, fiecare muncitor are de câștigat dacă toți ar porni simultan greva, însă cel care ar porni-o riscă să fie trădat de vreun spărgător plătit, așa că toată lumea așteaptă, sperând să tragă foloase de pe urma curajului altcuiva.

- În *dilema prizonierului*, doi complici sunt ținuți separat și fiecare i se spune că, dacă celălalt vorbește, va fi pedepsit și mai aspru. Dacă ambii refuză să vorbească li s-ar putea ușura amândurora pedeapsa, dar, în cazul în care nu reușesc să-și coordoneze mărturisirile, pentru fiecare e mai bine să denunțe, indiferent ce face celălalt.

În toate aceste situații, precum și în istoria rustică a lui Hume, pentru fiecare ar fi mai bine dacă ar putea coopera. Dar, în absența unui angajament reciproc credibil, fiecare individ tinde să se dezică și să devină un „pasager clandestin”.

Sursa: Putnam, 2001, p.p. 183, 184

Întrebări:

1. Identificați elementele care ar face posibilă cooperarea și participarea în cazurile de mai sus.
2. Extrapolați la contextul mai larg al colectivităților actuale, de cartier sau rurale.

Acțiunile comunitare se bazează pe participare voluntară sau dezinteresată, sau pe participare din interes. În fapt, voluntariatul și participarea (co)interesată, sunt extremele unui continuum în care se poate plasa participarea. Cu toate că asociațiile de voluntari „sunt mijlocul primordial prin care funcția de mediere între individ și stat este performantă (Almond, Verba, p. 262)”, nu toate acțiunile se fac pe bază de voluntariat, așa cum nu toate au ca suport motivațional un interes material, de putere sau de prestigiu în comunitate.

În ceea ce privește relația cu capitalul social, se poate afirma că participarea comunitară este favorizată de legăturile slabe de tipul *bridging*, în timp ce legăturile intragrupale puternice, *bonding*, inhibă participarea la acțiuni desfășurate în folosul comunității. Sondajul efectuat (Sandu, 2005, p.72) asupra participării comunitare în 14 sate din România, a relevat un nivel de participare mai mare în satele centrale, modernizate și cu un nivel mai scăzut de capital social de încredere, față de satele periferice, mai tradiționale, adică invers decât ar fi fost de așteptat. Pe de altă parte, ducând comparația între rural și urban, sunt relevante rezultatele cercetărilor efectuate de Robert Putnam în comunitățile din

Italia. Acestea contrazic ideea (Tönies) că spre deosebire de micile comunități tradiționale, marile metropole dezumanizează, induc o cultură a neîncrederii și pasivitate civică. Cele mai necivice zone din peninsula s-au dovedit a fi chiar satele tradiționale din sud. La polul opus s-au aflat comunități urbane moderne, dezvoltate economic și tehnologic, dovadă că modernizarea nu înseamnă neapărat sfârșitul comunității civice (Putnam, 2001).

În comunitățile locale participarea cetățenilor este influențată de „gradul de autonomie locală și de gradul în care structurile locale stimulează participarea cetățenească (Almond, Verba, p. 146)” .

În accepțiunea lui Giovanni Sartori, participarea trebuie înțeleasă ca o acțiune la care cetățeanul ia parte în mod voit, autoactivat (Sartori, 1999). „Participare nu înseamnă, prin urmare, numai *a fi parte din* (simplul fapt de a fi implicat într-o împrejurare oarecare) și cu atât mai puțin, o stare involuntară de *a fi fost determinat să faci parte din*. Participarea este o *autopunere în mișcare*, fiind astfel chiar opusul lui *a fi pus în mișcare* (prin voința altcuiva), adică opusul mobilizării (idem, p.120).” În opinia acestui autor intensitatea participării voluntare se află în raport de inversă proporționalitate cu numărul de participanți. Cu cât numărul de participanți este mai mare, cu atât partea de participare a fiecăruia este mai mică, și invers. De aceea, trebuie acordată o atenție deosebită „grupurilor mici și intense (ibidem, p. 121).”

În cadrul DC, participarea reprezintă o combinație de altruism, interes personal și responsabilitate civică. De aceea, DC se poate baza, pe lângă participarea voluntară și pe participarea semivoluntară sau pe cea forțată (înțelegând prin aceasta conformarea tuturor la deciziile luate de comunitate, chiar în lipsa motivației). Cunoașterea tipului de motivație pentru participare (Sandu, 2005) este importantă pentru organizarea acțiunilor comunitare, pentru mobilizarea tuturor actorilor relevanți în procesul DC. În tabelul nr. 3 sunt clasificate tipurile de motivație care determină participarea la acțiuni de DC.

Condiții de libertate	Raportul conștientizat între interesul personal și cel de grup	
	Discordant	Concordant
Participare... voluntară	A.participare dezinteresată	C.participare grupală (ca membru al unui grup)
semivoluntară	B.participare prin cointeresare	
sub constrângere	D.participare forțată (funcțională sau disfuncțională pentru cel forțat să participe)	

Tabelul nr. 3. Tipuri de motivație pentru participarea comunitară Sursa: Sandu, 2005, p. 28.

Legislația românească (Legea nr.339 din 17 iulie 2006, pentru modificarea și completarea Legii voluntariatului nr. 195/2001) definește voluntariatul ca pe o „activitate de interes public desfășurată din proprie inițiativă de orice persoană fizică, în folosul altora, fără a primi o contraprestație materială (art. 2, lit.a) ”. Această activitate se poate desfășura în domenii precum: „asistența și serviciile sociale, protecția drepturilor omului, medico-sanitar, cultural, artistic, educativ, de învățământ, științific, umanitar, religios, filantropic, sportiv, de protecție a mediului, social și comunitar și altele asemenea (art. 2, lit. b)”. Conform legii, voluntariatul se desfășoară în cadrul unei „organizații gazdă”, care este o „persoana juridică de drept public sau persoana juridică de drept privat, fără scop patrimonial, care administrează activitatea de voluntariat (art. 2, lit. c) ”, pe baza unui contract de voluntariat dacă nivelul răspunderii impune acest lucru.

Participarea asociațională voluntară este influențată de următoarele tipuri de factori:

- culturali-valori, tradiții, obiceiuri;
- structurali-existența unor structuri asociative, modele asociaționale, experiențe anterioare, și
- educaționali-nivelul de educație, competențe manageriale, tehnice.

Grupurile locale de inițiativă și asociațiile formale, au un rol important în mobilizarea comunitară. Constituirea acestor structuri nu reprezintă însă mobilizare sau acțiune comunitară, ele sunt doar cadrele (organizațiile gazdă) în care se poate desfășura acțiunea comunitară concretă, rolul primordial în declanșarea și susținerea DC revenind implicării voluntare și participării.

Participarea la acțiuni diferite în cadrul unor organizații nonprofit organizate la nivelul comunității conduce în timp la consolidarea capacității comunitare, deoarece „...impactul participării la procesul nonpolitic al luării deciziilor (...) este cumulativ (Almond, Verba, p. 312) ”.

Studiu de caz Prejmer jud. Brașov

Situată în Zona Metropolitană Brașov, la 15 km nord-est de municipiu pe drumul național DN 10 Brașov - Buzău, Comuna Prejmer este una dintre cele mai frumoase așezări din regiune. Compusă din 3 sate - Prejmer, Lunca Călnicului și Stupinii Prejmerului, comuna are o populație de 9133 de locuitori formată preponderent din români, dar și din maghiari, romi și germani. Numărul total de gospodării (locuințe) era la recensământul din

2002 de 2654 din care 65% racordate la rețeaua de alimentare cu apă potabilă. În privința accesului la rețelele de telecomunicații, site-ul primăriei prezintă următoarea situație: televiziunea prin cablu: 826 abonați; televiziune prin satelit: 350 abonați; telefonie: 1142 abonați, acces internet: 477 abonați.

Satul Prejmer care este centrul de comună și de departe cel mai urbanizat, se încadrează ca tipologie în categoria satelor adunate - varanta compacte, ca multe dintre satele săsești din Transilvania.

Prima atestare documentară a localității datează din anul 1240. Biserica fortificată din Prejmer este un renumit monument de arhitectură și constituie cea mai bine păstrată și cea mai puternică biserică-cetate medievală din estul Europei.

În anul 2004 se înființează la nivel local Asociația Euro – Rural, care și-a asumat prin obiectivele propuse crearea și susținerea cooperării și a parteneriatelor eficiente între autoritatea publică și partenerii sociali, pentru identificarea și implementarea inițiativelor locale și regionale care au în vedere dezvoltarea durabilă a localității. Asociația este o organizație nonprofit, fără scop lucrativ, care vizează antrenarea societății civile în activități de promovare a comunității, în acțiuni umanitare, informare și sprijin acordat agenților economici, etc.

Prima acțiune propusă a fost promovarea turistică a localității prin reînvierea unui străvechi obicei al populației locale săsești - „Carnavalul” sau „Fasching” în limba germană, obicei pe cale de dispariție odată cu exodul sașilor în Germania. Iată, pe scurt, descrierea acestuia:

Tradițional, evenimentul se organizează în perioada dinaintea Postului Paștelui, după calendarul Bisericii Evanghelice și are rădăcini adânci în tradiția rurală săsească, de aceea obiceiul este păstrat nealterat “în semn de respect pentru cei care au trăit sute de ani la Prejmer, dar care, după 1989 au ales să retrăiască istoria străbunilor lor, făcând drumul invers înspre ținutul Germaniei” după cum relatează M.S., unul dintre inițiatori. „În trecut, acest eveniment simboliza, se pare, triumful luminii asupra întunericului, prevestirea soarelui primăverii și alungarea iernii. Mai târziu caravana clătitorilor era organizată și desfășurată anual de tinerii care plecau în anul respectiv în armată. În prezent a devenit un bun prilej de reunire a comunității, de socializare, un moment de bucurie colectivă, de dans, cântece și voie bună. Alături de tradiționalele cântece săsești și dansuri specifice, participanții pot asculta muzica de fanfară, pot învăța dansuri locale și bineînțeles, pot savura o gamă variată de preparate pe bază de clătite.

Evenimentul central este Caravana din care fac parte acordeoniști, trompetiști mascați, toboșari și celebra căruță cu sobă cu lemne, în care se prepară clătitele, pe care tinerii din alai le oferă localnicilor pentru bani, băutură sau produse (făină, zahăr, ouă) pe care le utilizează la prepararea gogoșilor care se vor servi la Balul Mascat. În timp ce Caravana colindă străzile satului, în centrul localității au loc activități artistice: scenete comice, cântece și jocuri, iar în Căminul Cultural, un concursul gastronomic cu produse care au la bază clătite. Un comitet de organizare supraveghează, după un regulament prestabilit atât Caravana cât și Concursul gastronomic. Cu o seară înaintea Carnavalului, tinerii își pregătesc laolaltă, în atmosfera tradițională a cântecelor populare germane, măștile pentru a doua zi.”

La început s-au implicat în jur de 20 voluntari care în timp au atras de partea lor mai mulți prieteni și elevi ai școlilor generale, pe care i-au implicat în organizarea programului artistic. Voluntarii au început să culegă date despre semnificația acestei obicei și modul de organizare. S-au informat întrebând puținii sași bătrâni care mai trăiesc la Prejmer, pe preotul evanghelic, pe profesoara de limba germană și chiar purtând corespondență cu prieteni din Germania care participaseră la sărbătoare de-a lungul timpului. Desigur, începutul nu a fost ușor. Iată fragmente din interviul cu M.S. care a făcut parte din grupul de voluntari.

„În legătură cu problemele întâmpinate când am hotărât să aducem din nou tradiția în atenția comunității, surprinzător a fost faptul că atât românii cât și puținii sași rămași s-au opus cu înverșunare. Primii se agățau de ideea că ar trebui conservate obiceiurile românești, care așa cum nu sunt mult diferite de cele din întreaga țară, deci nu puteam să „speculăm” o particularitate. Găsisem ce-i drept un dans bărbatesc al prejmerenilor – Cureaua, dar pe nimeni în stare măcar să ne învețe câțiva pași de bază. Ca urmare am abandonat ideea. Sașii sustineau și ei că e un obicei care le aparține și considerau o „profanare” readucerea lui în actualitate de către tinerii români din Prejmer. La prima ediție imi amintesc că nici măcar n-au deschis portile cetății în duminica festivalului. De asemenea, comercianții care ne-au sponsorizat evenimentul au ales și ei să vadă în asta o afacere și în loc de tradiționalele clătite sau produse săsești au vândut ...mici . Aceasta ne-a determinat ca în anul următor să facem anumite recomandări și totodată să-i invităm să participe la concursul gastronomic pe baza de clătite. În vederea culegerii datelor despre eveniment la început ne-am bazat doar pe d-na profesoară de limba germană, care, cu toate că era săsoaică nu era prejmereancă prin naștere, ci prin căsătorie, un alt motiv de discuții legat de felul în care am primit date despre desfășurarea tradițională a Carnavalului. Ceea ce ar fi părut cel mai greu - voluntariatul - s-a

dovedit a fi partea cea mai draguță. S-a creat un spirit extraordinar al celor care s-au „cernut” cu timpul. Răsplata voluntarilor a fost de fiecare dată bucuria participării și uneori, o petrecere organizată după eveniment, de unul dintre sponsori. Legat de sponsorizare a aparut o alta problemă, și anume că la prima ediție acțiunea a fost oarecum regizată, așa că asociația trebuie să pună la dispoziție materiale din care să se confecționeze costume, să platească proprietarii de cai, etc. Pentru asta am apelat la firmele din comună, la prieteni și la primărie. Acest lucru a fost eliminat încet, încet, deoarece cu timpul tot mai mulți tineri au devenit dornici de a participa pe cont propriu. De pe la a III-a ediție a început să se simtă o competiție între grupurile care se mascau mai ingenios. Tot cam pe atunci a început să se consolideze relația cu biserica evanghelică. Au înțeles și ei că nu dorim să le „confiscăm” obiceiul și am punctat în toate comunicatele de presă acest lucru. Un prim pas a însemnat, din partea lor, declararea Zilei Porților Deschise în cetate, apoi participarea la programul artistic.

După șapte ediții, cu bune și rele, festivalul se desfășoară în mare măsură de la sine. Dacă la început lumea stătea suspicioasă pe la ferestre, acum tot mai mulți aleg să se implice, să participe ca spectatori activi. Evident că mai sunt cărcotași, deranjați de zgomotul de pe stradă, dar cu timpul vor fi cred din ce în ce mai puțini. Ideea e că Prejmerul se definește vizibil - printr-o cautare pe internet, la momentul de față, în primul rând prin minunata biserică fortificată și prin Fasching- Caravana Clătitelor.”

Începând din anul 2006, Fasching-ul a devenit din ce în ce mai vizibil în calendarul de evenimente de la Prejmer și se poate afirma că în momentul de față ocupă locul central în cadrul evenimentelor locale. Ca urmare și Asociația pentru Dezvoltare Rurală Durabilă „Euro-Rural”, în calitate de organizator, s-a bucurat de la an la an de sprijinul Primăriei Comunei Prejmer, în parteneriat cu Centrul Județean pentru Promovarea și Conservarea Culturii Tradiționale Brașov, Agenția de Dezvoltare Durabilă a Județului Brașov, ANTREC România și al sponsorilor. Anul acesta, Fasching este la a VIII-a ediție.

Acest model de mobilizare exemplară a comunității nu a rămas fără ecou. În prezent, pe lângă Asociația de Dezvoltare Rurală Durabilă „EURO RURAL” mai funcționează alte 8 asociații, create din libera inițiativă a localnicilor sau în contextul unor proiecte cu finanțare europeană. Aceste sunt:

Asociația de Dezvoltare Durabilă “Curbura Carpaților” G.A.L. (LEADER), Formația voluntară de pompieri, Asociația Crescătorilor de Taurine, Liga Tineretului Creștin, Sfatul Bătrânilor, Grupul de inițiativă al Romilor, Asociația „Femina 2006”, Asociația didactică “Ferma animalelor”.

Preocuparea consiliului local pentru curățenia și aspectul frumos al localității este foarte serioasă. La inițiativa autorităților locale, la Prejmer funcționează un sistem modern de gestionare a deșeurilor . În cooperare cu comunele învecinate Teliu, Vama Buzăului, Budila, Tărlungeni, prin intermediul unui proiect de anvergură intitulat ”Managementul integrat al deșeurilor în sud-estul județului Brașov” realizat cu contribuții locale și contribuția Uniunii Europene, la Prejmer funcționează centrul zonal de colectare selectivă, compactare și valorificare a deșeurilor, care deservește 26.316 persoane din zonă. Acest proiect PHARE, derulat pe o perioadă de 5 ani și finalizat în anul 2009, a însemnat construirea stației de sortare și transfer în localitatea Prejmer, achiziția de instalații și echipamente necesare colectării selective și mixte a deșeurilor, dar și derularea unui program educațional și de promovare a legislației de mediu specifice, informarea și conștientizarea localnicilor despre politicile de protecția mediului și dezvoltarea durabilă a localităților.

În Anexa 2 care relevă activitatea Asociația de Dezvoltare Rurală Durabilă „EURO RURAL” , se pot consulta activitățile desfășurate de asociație, partenerii și sponsorii acestor activități și chiar bugetele acestora

Citiți studiul de caz și Anexa 2 și respondeți la următoarele întrebări:

1. Care credeți că este rețeta succesului în mobilizarea acestei comunități?
2. Cât de important a fost voluntariatul în dezvoltarea acestei comunități?
3. Cum apreciați comunitatea locală Prejmer, din perspectiva capacității comunitare?
4. Este comunitatea locală Prejmer o ”comunitate care învață” ? Argumentați.

Acest studiu de caz a fost realizat pe baza documentării la primăria Prejmer și a interviului cu Mihaela Sima, vicepreședinte al Asociației Euro-Rural.

Procesele participative trebuie privite și din perspectiva relațiilor cu administrația publică, deoarece comunitățile sunt legate prin localizare de unități administrative sau prin caracteristicile lor, de medii administrative specifice. În altă ordine de idei, instituțiile publice cum ar fi primăriile, serviciile lor exterioare (sociale, culturale, de evidență informatizată a persoanelor), școlile, poliția, unele instituții deconcentrate, prin agenții lor și pe baza legitimității lor, pot ajuta la mobilizarea comunității și mai ales pot furniza informații calitative și cantitative privind resursele umane sau materiale din comunitate.

Participarea cetățenilor la procesul de DC și participarea lor la procesele de luare a deciziilor politico-administrative sunt două fețe ale aceleiași monede. Democratia participativă nu trebuie înțeleasă ca o alternativă la cea reprezentativă, ea reprezentând mai

degrabă o completare fericită a acesteia, prin antrenarea cetățenilor în procesele de elaborare și implementare a politicilor publice. Participarea voluntară la procese de DC și participarea la procese de adoptarea deciziilor politice se potențează reciproc și conduc la o apropiere a administrației publice de nevoile reale ale cetățenilor. În completarea acestei idei, tabelul de mai jos relevă avantajele și dezavantajele participării cetățenilor la adoptarea deciziilor publice.

	Avantaje pentru cetățenii implicați	Avantaje pentru administrație	Dezavantaje pt. cetățenii implicați	Dezavantaje pentru administrație
Procesul de decizie	-Educație (învață de la reprezentanții administrației și obțin informații -Convingerea guvernului -Dobândirea abilităților pentru un civism activ	-Educație - se învață de la cetățeni și în același timp se face informarea acestora -Convingerea cetățenilor concomitent cu construirea încrederii și înlăturarea anxietăților și ostilităților -Crearea de alianțe strategice obținerea legitimității deciziilor	-Consumator de timp -Inutil dacă opiniile sunt ignorate	-Consum de timp -Costuri ridicate -Crează ostilitate la adresa administrației
Rezultate	-Înlăturarea barierelor și realizarea compromisului -Obținerea rezultatelor -Control asupra procesului de politică publică -Politici mai bune și realizarea implementării deciziilor	-Înlăturarea barierelor și realizarea compromisului -Obținerea rezultatelor -Evitarea costurilor cu litigiile privind adoptarea deciziilor -Politici mai bune și realizarea implementării deciziilor	-Adoptarea unor decizii greșite datorită influenței unor grupuri cu interese diferite	-Pierderea controlului asupra luării deciziei -Posibilitatea adoptării unor decizii proaste, dar imposibil de ignorat -Scăderea bugetului pentru proiectele în curs

Tabelul nr. 4. Avantaje și dezavantaje ale participării cetățenilor la adoptarea deciziilor de politică publică. Sursa: Irvin, Stansbury, 2004, pp. 56,58, cu modificări.

Practica DC este bazată pe tehnici de facilitare care presupun implicarea cetățeanului la diferite niveluri. Participarea la aceste acțiuni (Phillips, Pittman, eds.) sporesc continuu potențialul lor de a se implica în îmbunătățirea calității vieții comunitare. Redăm mai jos un set de *valori și credințe*, care se constituie în adevărate „instrumente mentale” utilizate de profesioniștii în activitatea de DC:

- „1. Membrii comunității au dreptul de a participa la luarea deciziilor care îi afectează;
2. Ei au dreptul să se implice activ pentru a crea mediul de viață pe care îl doresc;

3. Persoanele au dreptul de a lua decizii în cunoștință de cauză și de a modifica sau respinge pe cele impuse din exterior;
4. Democrația participativă este cea mai bună metodă de a conduce afacerile comunității;
5. Maximizarea interacțiunii umane într-o comunitate va crește potențialul de dezvoltare al acesteia;
6. Dialogul și interacțiunea dintre cetățeni, îi vor motiva pe aceștia să lucreze în numele comunității lor;
7. Asumarea procesului și angajamentului pentru acțiune se produc atunci când oamenii cooperează la crearea unui plan strategic de dezvoltare comunitară;
8. Accentul pus de DC pe cultivarea abilității oamenilor de a trata în mod eficient și independent problemele critice din comunitatea lor. (idem, p. 60)”

Pe baza acestor valori și credințe, și pe baza experiențelor și observațiilor de peste 25 de ani de practică în DC, John W. (Jack) Vincent II a consacrat (Phillips, Pittman, eds., p.p. 61,62) o serie de „*principii* care ghidează practica DC:

1. Succesul procesului de DC necesită auto-ajutorare și auto-responsabilizare. Membrii comunității cunosc mai bine ce este de făcut, decât consultanții. Rolul consultanților este de a-i organiza pe cetățeni pentru a-și conștientiza puterea, capacitățile și potențialul propriu ;

2. Participarea la luarea deciziilor publice trebuie să fie liberă și deschisă. Chiar dacă nu pot participa în mod egal toți cetățenii, pe parcursul procesului trebuie solicitate idei, opinii, sprijin, voluntariat sau alte forme de participare;

3. Reprezentarea largă a tuturor grupurilor din comunitate, care să asigure tuturor înțelegerea și perspectiva asupra procesului, este o condiție favorabilă a unei DC eficiente;

4. Utilizarea unor metode adecvate de evaluare a comunității, care să producă informații exacte necesare identificării problemelor critice;

5. Înțelegerea (luarea deciziilor de către cetățeni în cunoștință de cauză) și consensul stau la baza schimbărilor în comunitate. Dialogul și căutarea consensului reprezintă un proces de învățare comunitară;

6. Toate persoanele au dreptul de a-și exprima acordul sau dezacordul cu normele comunitare în discuții deschise. Aceste drepturi se exercită fără a produce perturbații și cu respectarea deciziei majorității. Combinarea sinergică a unor idei diferite, poate produce soluții mai bune;

7. Toți cetățenii pot participa la crearea și re-crearea comunității lor, asumându-și roluri în funcție de abilități și aptitudini;

8. Dreptul de participare impune și responsabilitatea de a-i respecta pe ceilalți și opiniile lor. În procesul de DC toate persoanele trebuie tratate echitabil și cu respect, evitându-se personalizarea problemelor și conflictele contraproductive;

9. Dezacordurile trebuie să se concentreze pe probleme și pe soluții, nu pe putere personală sau politică. În principiu dezacordul nu este un lucru rău, este normal să apară când interacționează oameni cu valori, educație, cultură, credințe și experiențe diferite. DC trebuie să se concentreze pe domeniile de acord, pe identificarea problemelor și soluțiilor, pe utilitatea ideilor mai degrabă decât pe paternitatea lor și

10. Încrederea este esențială pentru a se stabili relații eficiente de lucru în comunitate. Dezvoltarea încrederii este un proces mai îndelungat și presupune practicarea în comunitate a principiilor precedente.”

Aplicarea acestor principii asigură o largă participare comunitară și facilitează activitatea echipelor de lideri comunitari, asigurând totodată integrarea tuturor opiniilor, comunicarea corectă și acordul și angajamentul tuturor grupurilor în implementarea schimbărilor pozitive în comunitate.

4.2. Abilitarea comunității. Empowerment

În practica DC pot fi întâlnite comunități care reacționează prompt la schimbările din mediul extern, în timp ce altele manifestă inerție sau chiar o lipsă de reacție. Ceea ce diferențiază aceste comunități sunt elemente precum gradul de înțelegere a problemelor cu care se confruntă și reacția colectivă, mobilizarea comunității, pentru a se adapta cu succes la schimbări, cu alte cuvinte un anumit tip de inteligență colectivă.

Inteligența comunitară este capacitatea de a percepe la nivel colectiv problemele esențiale cu care se confruntă comunitatea și de a găsi soluții la aceste probleme, valorificând experiența anterioară proprie sau experiențele altor comunități, în scopul adaptării conștiente la mediul extern.

Procesul conștient de schimbare, declanșat în comunitate în vederea adaptării la schimbările din mediu extern, este desemnat în lucrările de DC de mai mulți termeni, în funcție de contextul sociocultural sau politic (abilitare comunitară, capacitate, împuternicire, întărire comunitară, creștere, îmbunătățire sau consolidare a capacității comunitare, etc.), care se integrează în conceptul de *empowerment*. Acest concept (Oakley, Clayton, p.3.) a devenit după anul 1990, subiectul unei bogate literaturi de specialitate: Van Eyken (1990), Friedmann

(1992), Craig și Mayo (1994) și Rowlands (1997), Mansuri and Rao (2004), Narayan (2005), sunt autori care în lucrările lor au explicat procesele de transformare socială pe baza puterii (puterea de a face ceva, puterea legitimă, puterea statului, a claselor dominante, puterea unor grupuri) sau neputinței (neputința-powerless, este cauza sărăciei comunitare, în timp ce puterea determină bunăstarea).

Rowlands descrie mai multe fațete ale puterii cum ar fi: „power over”- puterea asupra a ceva, „power to”- puterea de a face ceva și „power within”- puterea în cadrul unui proces, al unei organizații (idem).

Craig și Mayo (1995) descriu două manifestări opuse ale puterii, și anume „puterea ca sumă variabilă” și ”puterea ca sumă zero” (ibidem). Puterea ca sumă variabilă presupune abilitarea unor grupuri lipsite de putere, dar nu în detrimentul nivelului de putere pe care îl dețin deja alte grupuri. De exemplu dacă statul descentralizează gestionarea problemei asistenței sociale a persoanelor cu handicap grav, la nivelul comunității, comunitatea este abilitată (prin angajarea de asistenți sociali, asistenți personali, asimilarea de proceduri privind anchetele sociale, posibilitatea de a angaja fonduri proprii sau de a accesa alte fonduri, implicarea unor ONG-uri sau a voluntarilor), fără a diminua puterea statului asupra acestei probleme (statul transferă fonduri la nivel local, reglementează, exercită control).

Puterea ca sumă zero presupune dimpotrivă, că abilitarea, câștigul de putere al unor grupuri, se face cu diminuarea puterii altor grupuri. De exemplu, în senatul unei universități organizațiile studențești au un reprezentant de drept, ales prin votul tuturor studenților. La nivelul universității, există mai multe organizații studențești, dintre care patru s-au coalizat într-o federație care reprezintă un număr semnificativ de studenți. După alegeri, în senat ocupă locul reprezentantului acestei federații, celelalte organizații pierzând astfel putere.

În această lucrare am adoptat termenul de *abilitare comunitară, care desemnează procesul de schimbare socială, prin care o comunitate devine puternică prin dobândirea abilităților (deprinderilor) necesare pentru a înțelege și analiza problemele cu care se confruntă, pentru a identifica soluții la aceste probleme și pentru a adopta decizii colective privind implementarea acestor soluții, în vederea creșterii calității vieții.*

Abilitarea comunitară poate fi privită la nivel de individ ca membru al comunității, la nivelul unui grup din comunitate și chiar la nivelul de comunității întregi.

La nivel individual, abilitarea unui membru al comunității presupune că acesta este conștient și încrezător în privința rolului său în comunitate și este motivat să și-l asume și să acționeze pentru mai binele comunității. Individul însă, nu poate să acționeze de unul singur în comunitate, fără să comunice și să interacționeze cu alți indivizi sau cu grupuri, ceea ce

face ca această abilitare la nivel individual să fie una preponderent *potențială*. Din momentul în care acționează, el angrenează și alți membri ai comunității, procesul devenind unul de comunitar sau de grup.

Rareori participarea are loc la nivelul întregii comunități. De obicei acțiunile colective înseamnă implicarea unor grupuri mici și foarte determinate, care acționează în numele comunității pe baza unei agende colective, generate de un număr mult mai mare de membri abilitați.

La nivelul grupului sau comunității, abilitarea este *acțională*, deoarece aceasta este în realitate, un proces care face parte din contextul mai larg al acțiunii comunitare. La acest nivel, abilitarea atinge în proporții variabile componentele economică, socială și politică, ale dezvoltării. Schema din figura nr. 7, ilustrează etapele și procesele acțiunii comunitare, care conduc la abilitarea comunității.

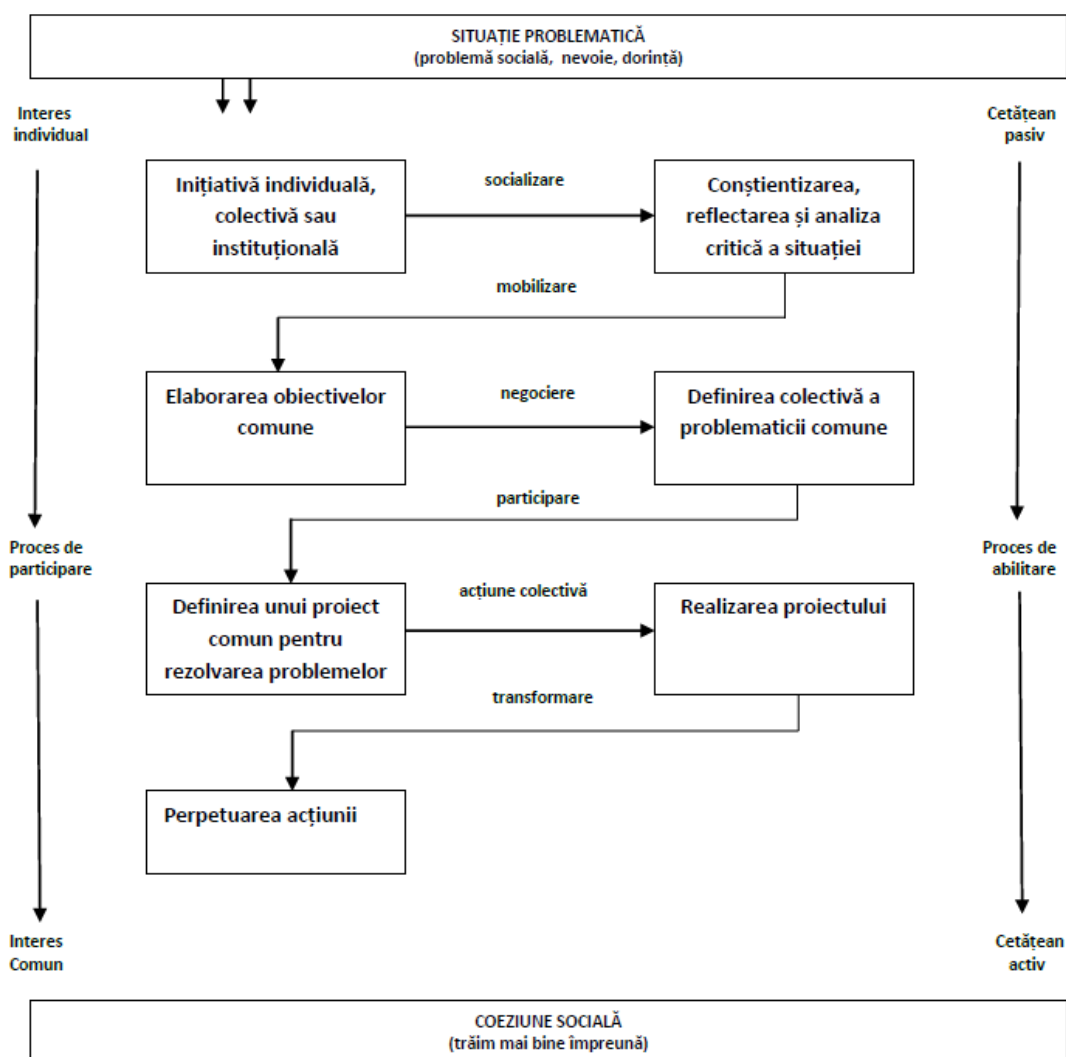

Figura nr. 7. Acțiunea comunitară (Sursa: <http://actioncommunautaire.wifeo.com/>, l'Université Jean Monnet, Saint Etienne, consultat la data de 09. 04. 2012).

Procesele de dezvoltare comunitară privesc prin prisma abilitării, prezintă avantajul schimbării percepției, în sens pozitiv, asupra indivizilor sau grupurilor în dificultate, într-o „abordare interactivă (...) în care le sunt recunoscute cunoștințe și competențe”, iar abilitarea acestora „nu este doar o terapie care să îi facă să se simtă mai bine în sărăcia lor (Oakley, Clayton, p.4)”. Aceste grupuri nu sunt considerate ca fiind total lipsite de putere, iar abilitarea determină schimbări pozitive de ansamblu, la nivel „individual, al comunității și structural, prin procese de organizare și de negociere (idem).”

Criticile proceselor de dezvoltare bazate pe abilitare (Werbner 1999, Chabal 1992) se referă la faptul că acestea nu țin cont de „procesele politice locale, de interacțiunea complexă dintre diferite grupuri locale de interese, de politica de stat sau de economia politică în general (idem, p.5)”. Cu toate acestea, în practica dezvoltării comunitare, abilitarea reprezintă o opțiune realistă (ibidem), chiar dacă este un proces foarte lent.

Predispoziția pentru participare nu este neapărat înăscută. Atitudinile sociale fundamentale, încrederea socială și individuală și celelalte componente ale culturii civice se cristalizează în timp (Almond, Verba, 1996).

Pentru a prezenta complexitatea procesului de abilitare, redăm sintetic în tabelul de mai jos dimensiunile abilitării comunitare.

Dimensiuni ale abilitării comunitare	Caracteristici
Psihologică	- întărirea identității comunității și a imaginii despre sine; - conturarea și conștientizarea comunității ca spațiu mental;
Educațională	- învățarea pe parcursul întregului proces de abilitare; - traininguri tematice, mentorat; - schimb de bune practici, schimburi transversale de informații;
Socială	- deprinderi de leadership în cadrul acțiunii comunitare; - incluziune socială; - deprinderea grupurilor de a acționa pentru revendicarea unor drepturi; - abordări inovative la nivelul dezvoltării serviciilor sociale;
Organizațională	- construirea identității colective; - înființarea de organizații care reprezintă diferite grupuri din cadrul comunității; - dezvoltarea leadership-ului la nivel organizațional; - dezvoltarea de abilități administrative;
Culturală	-valorificarea patrimoniului cultural; - (re)descoperirea valorilor culturale proprii; - recrearea practicilor culturale; - redefinirea rolului femeilor în societate;

Economică	- conștientizarea și evaluarea resurselor proprii și a potențialului economic; - dezvoltarea culturii antreprenoriale; - dezvoltarea abilităților de fundraising ²¹ ; - orientarea spre dezvoltarea durabilă;
Politică	- sporirea nivelului de participare în cadrul instituțiilor locale; - abilități de negociere a puterii politice; - creșterea accesului grupurilor la puterea politică.

Tabelul nr. 5. Dimensiunile abilitării comunitare. Sursa: Oakley, Clayton, p.11, cu modificări și adăugiri.

În termeni operaționali, abilitarea comunității necesită patru elemente (Brinkerhoff, Azfar, p.6):

1. accesul cât mai larg al grupurilor la informații de interes comunitar (presupune transparență decizională, o cultură a comunicării și informării, servicii post-utilizare, rapoarte ale instituțiilor și autorităților publice);

2. participarea la forumuri, dezbateri, discuții, reuniuni, unde se discută problemele comune și se iau decizii în interesul comunității (prin încurajarea participării la dezbateri privind planurile de urbanism, problemele de mediu, bugetele locale și la dezbateri politice);

3. responsabilizarea autorităților (prin intermediul unor persoane, echipe, organizații din comunitate, observatori, etc.) asupra deciziilor și acțiunilor care afectează viața comunității (de exemplu Consiliul Civic Local Cluj-Napoca) și

4. deținerea capacității și resurselor pentru organizarea, agregarea și exprimarea propriilor interese și/sau pentru preluarea unor roluri ca parteneri ai furnizorilor de servicii publice.

Descentralizarea administrativă (a serviciilor publice), financiară și politică, precum și modul în care se realizează aceste transferuri de competențe, creează perspectivele abilitării comunității, prin realizarea unui cadru care favorizează o relație biunivocă între comunitate și autorități: comunitățile pot să-și exprime mai ușor cererile, autoritățile au o autonomie mai ridicată în a răspunde acestora.

Cap. 5. Agenții dezvoltării comunitare

5.1. Repere teoretice

Cuvinte cheie:

conflict

structuralism

²¹ Strângere de fonduri.

simbol
 interacționism simbolic
 funcții manifeste
 funcții latente
 funcționalism

DC reprezintă o sumă de practici, într-un domeniu cu granițe conceptuale destul de difuze. De aceea, stabilirea unui cadru teoretic care să ghideze și să jaloneze activitatea agenților de DC este foarte importantă. Agenții se pot întâlni cu diferite tipuri de comunități, constituite pe bază de proximitate spațială sau de interese, cu toate varietățile lor. Eficacitatea acțiunilor de DC depinde de modul în care agenții înțeleg comunitățile, le evaluează și le încadrează în anumite tipare, și în funcție de acestea își stabilesc acțiunile.

Hustedde (în Phillips, Pittman, eds. p. 22), identifică șapte preocupări majore privind creșterea solidarității și consolidarea capacității de acțiune, pe care le relaționează cu șapte teorii, ca în tabelul de mai jos.

Nr.	Problema	Teoria corespunzătoare	Utilitate
1	relații sociale	Teoria capitalului social	Crearea și întărirea solidarității comunitare
2	sensul comun	Teoria interacționismul simbolic	
3	comunicarea pentru schimbare	Teoria acțiunii comunicative	
4	structură	Teoria funcționalismului structural	Consolidarea capacității de acțiune
5	putere	Teoria conflictului	
6	motivații pentru luarea deciziei	Teoria alegerii raționale	
7	integrarea acestor preocupări disparate	Teoria structurării (Giddens)	Dezvoltarea comunitară

Tabelul nr. 6. Preocupări cheie privind consolidarea capacității de acțiune și teoriile corespunzătoare. Sursa: Phillips, Pittman, eds., p.22, cu modificări.

1. *Relații sociale.* În procesul dezvoltării comunitare, încrederea, relațiile de reciprocitate și solidaritate au o importanță deosebită. De aceea, în practica agenților de DC este important de cunoscut aceste relații și de apreciat gradul în care se manifestă la nivelul comunității și rolul pe care îl pot avea în proces (sprijină sau împiedică dezvoltarea).

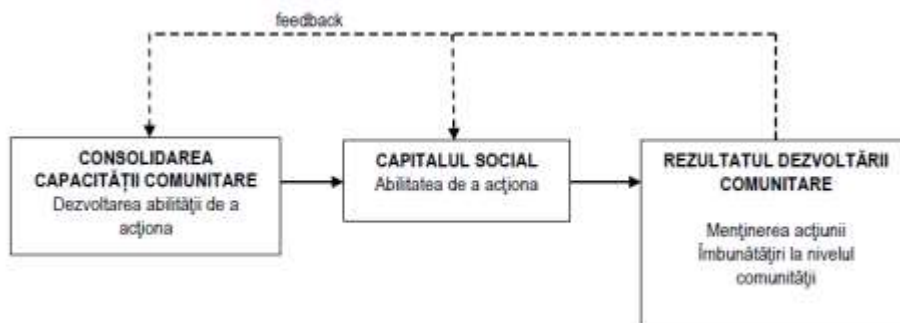
Teoria capitalului social. Capitalul social reprezintă, așa cum am arătat în capitolul 3, totalitatea relațiilor și a rețelelor care se stabilesc la nivelul comunității, pe baza încrederii, ajutorului reciproc, normelor acceptate de membri și valorilor lor comune. Încrederea în instituțiile publice, bunăstarea comunității și angajamentul civic sunt incluse de asemenea în capitalul social. Este de așteptat ca într-o comunitate cu o cultură bazată pe încredere și

reciprocitate, inițiativele comunitare să fie mai probabile, iar luarea deciziilor colective și realizarea compromisul necesar, mult mai ușoare. Cunoașterea și detectarea tipurilor de capital social de către agenții de dezvoltare comunitară ajută la integrarea teoriei capitalului social în inițiativele comunitare.

În cazul în care se constată un nivel scăzut al capitalului social de tip bonding, agenții trebuie să inițieze acțiuni care să sprijine creșterea acestuia prin evenimente comune la care oamenii să interacționeze (acțiuni publice de interes comun, evenimente culturale, celebrări, evenimente sportive) și prin crearea de diferite oportunități (cluburi, biblioteci, telecentre, asociații).

Unele comunități pot avea un nivel ridicat al capitalului social de tip bonding, dar un nivel scăzut al celui de tip bridging. După cum se știe, acest tip de capital este o premiză a dezvoltării economico-sociale deoarece asigură accesul comunității la resurse (financiare, materiale, informaționale) și chiar la modele de dezvoltare din afară. Relațiile transversale, de conectare a comunității cu alte grupuri sau organizații, se pot realiza prin asociere (asociații de dezvoltare intercomunitară, microregiuni), parteneriate în cadrul unor proiecte comune (în domeniul cultural, tehnic-pentru accesul la utilități, protecției mediului, turismului), sindicalizare, afiliere, etc. Nu este de ignorat nici tipul *linking* de capital social, care înseamnă relațiile verticale pe care comunitatea le poate avea cu persoane cheie din sistemul politic, financiar, administrativ. Existența sau realizarea acestui tip de capital poate facilita accesul la anumite tipuri de resurse (financiare know-how, informații) necesare în procesul de dezvoltare²².

Figura de mai jos (Phillips, Pittman, eds. p.7) ilustrează rolul determinant al capitalului social în procesul dezvoltării comunitare.

²² Desigur, nu ne referim aici la cazuri irelevante, de intervenții de sus în jos, în comunitate. De exemplu o comunitate rurală care avea o populație îmbătrânită, un număr scăzut de elevi și multe alte nevoi în domeniul infrastructurii, a primit „cadou” o sală de sport construită prin program guvernamental, datorită poziției politice a unei persoane originare din localitate.

Figura nr. 8. Procesul dezvoltării comunitare (Phillips, Pittman, eds., p. 7)

Liniile pline reprezintă relațiile primare de cauzalitate, iar cele punctate feedback-ul care încheie acest ciclu. Succesele obținute în procesul de dezvoltare comunitară contribuie la consolidarea capacității comunitare și întăresc capitalul social.

2. *Sensul comun.* Vizează sensul simbolic al comunității pe care se clădește solidaritatea socială, pe care membrii acesteia îl împărtășesc, modul în care înțeleg evenimentele, acțiunile colective, manifestările culturale, inițiativele economice. De exemplu deschiderea unei exploatare miniere sau a unei fabrici de prelucrare, poate să fie bine primită de către o comunitate care apreciază avantajele economice, sau respinsă de altă comunitate care vede în aceasta o agresiune asupra mediului care s-ar putea repercuta asupra calității vieții tuturor.

Teoria interacționismul simbolic. În interacțiunea cu alți actori sociali, oamenii nu se bazează doar la stimulii sociali, ei acționează în funcție de semnificațiile pe care le construiesc.

Principiile care stau la baza interacționismului simbolic (Blumer, p.p.2-5) sunt:

1. oamenii se raportează la anumite lucruri pe baza semnificațiilor pe care le atribuie acestora;
2. la nivel de individ, semnificația unui lucru se formează în procesul interacțiunii sociale, în funcție de atitudinea altora față de acel lucru; și
3. semnificațiile trec printr-un proces interpretativ, sunt manipulate, în funcție de situație.

Agenții de dezvoltare trebuie să fie atenți la felul în care comunitatea înțelege anumite lucruri, ce simbolizează pentru aceasta anumite obiecte de patrimoniu, locuri, evenimente sau persoane. În practica dezvoltării comunitare, și mai ales în etapa evaluărilor colective, este important să se înțeleagă modul în care oamenii își creează reprezentări simbolice ale interacțiunii sociale, ce sens dau participării colective, deoarece ei acționează și în funcție de modul în care își definesc situația. Astfel o acțiune comunitară începe cu semnificația, cu sensul împărtășit, care se formează prin interacțiunile membrilor. Această reprezentare colectivă la nivel simbolic, ajută la consolidarea capacității comunitare prin creșterea gradului de solidaritate, posibilitatea identificării grupurilor care nu se încadrează în semnificația dominantă și ar putea submina solidaritatea socială și facilitarea conturării unei viziuni comune asupra dezvoltării.

Semnificațiile unor evenimente sau lucruri la nivel individual dar și colectiv, se pot schimba, printr-un proces de reinterpretare, în funcție de situație. Din acest motiv interacționismul simbolic a atras serioase critici, care subliniază (Phillips, Pittman, eds., p. 27)

inexistența unui cadru sistematic de estimare, și de aici dificultatea de a aprecia care semnificații persistă și ce noi semnificații ar putea să apară.

3. *Comunicarea pentru schimbare.* DC presupune participare tuturor actorilor implicați, însă de multe ori procesul este acaparat de către tehnicieni, profesioniști, politicieni sau sectorul corporativ. De aceea doar o bună comunicare poate asigura democrația participativă și deliberativă deplină și poate să facă auzită vocea cetățenilor la toate nivelurile.

Teoria acțiunii comunicative. Habermas (idem, p.28) subliniază fenomenul de decuplare dintre „sistem” adică statul și economia de piață, și „lifeworld”, adică viața cotidiană. La nivelul sistemului, comunicarea este un proces strategic, în care sunt folosite resurse, tehnici și metode științifice de eficientizare. În viața cotidiană, nu toți oamenii au competențe sau abilități de comunicare, aceasta este asimetrică și vizează cu adevărat realizarea consensului în diferite probleme din realitatea de zi cu zi. Această diferență duce la o decuplare a sistemului de „lifeworld” și la o „dominare și raționalizare” a vieții cotidiene, de către imperativele funcționale ale statului și pieței.

Comunicarea la nivelul comunității are de suferit pe de o parte din cauză că mass media locală aparține de fapt unor trusturi mari care filtrează și modelează sau obstrucționează discursurile locale. Pe de altă parte, comunicarea devine dificilă în cadrul dialogului dintre tehnicieni, politicieni, ș.a., și oamenii obișnuiți, din motive „aroganță tehnică” din partea primilor, sau din slaba capacitate de înțelegere a celor din urmă.

Teoria lui Habermas se bazează pe conexiunea dintre sistemul rațional și viața cotidiană, bazată „pe o comunicare liberă, deschisă și nelimitată (ibidem)”.

În practica dezvoltării comunitare, interacțiunea dintre indivizi, grupurile și organizațiile locale pe de o parte și instituțiile de stat și ale mediului privat pe de altă parte, nu poate conduce la succes, fără o comunicare simetrică. Monopolizarea discursului de către politicieni, tehnicieni sau reprezentanții corporațiilor, care au posibilități tehnice și cunoștințe de comunicare superioare, pot inhiba eforturile comunității în procesul de dezvoltare.

Agenții trebuie să se preocupe de dezvoltarea abilităților de comunicare la nivelul comunității, într-un proces gradual care începe cu stimularea comunicării la nivel de grup, urmată de cultivarea unor tehnici de comunicare mai avansate.

4. *Structură.* Se referă la experiențele comunitare anterioare, la tipurile de organizații și obiectivele lor, la interacțiunile dintre acestea. Aceste cunoștințe influențează decizia de a sprijini organizațiile comunitare existente, de a le extinde domeniile de activitate prin modificarea statutului, sau de a crea organizații noi, pentru a crește capacitatea comunității de a acționa.

Funcționalismul structural. Structurile organizațiilor formale sau informale din cadrul comunității constituie baza de pornire în consolidarea capacității acesteia de a promova sau de a se opune schimbării. Instituții publice (administrative, școlare, sanitare, culturale, ș.a.), organizații nonguvernamentale, organizații private, grupuri de voluntari, îndeplinesc diferite funcții la nivel comunitar, în acord cu misiunile și obiectele lor de activitate și constituie baza sistemului social.

În accepțiunea lui Merton (ibidem, p.23) sistemele sociale se caracterizează prin funcții manifeste și funcții latente. Funcțiile manifeste pot fi intenționale (declarative) și recunoscute. De exemplu funcția declarativă a unui serviciu planificare urbană înseamnă asigurarea unui cadru coerent și rațional de dezvoltare a localității (declarativă), dar în realitate poate oferi o serie de avantaje unor interese private, ale marilor dezvoltatori imobiliari (recunoscută). Funcțiile latente sunt în schimb, neintenționale și nerecunoscute.

Cunoașterea acestei teorii este utilă în practica dezvoltării comunitare, deoarece poate ajuta agenții să observe și să analizeze organizațiile comunitare prin prisma structurilor și funcțiilor acestora. Implicarea nepotrivită a unor organizații cu funcții ascunse sau latente este neproductivă și trebuie eliminată din start. Simpla consultare a statutului unei organizații nu este relevantă nici măcar pentru a afla domeniul efectiv de activitate²³. Este foarte important ca agenții de dezvoltare să deceleze funcțiile *intențională*, dar mai ales *recunoscută*, pentru a putea implica în procesul dezvoltării doar actori relevanți, care să participe și nu să constituie piedici în acest proces.

Structurile și funcționarea lor reprezintă componente foarte importante în consolidarea capacității comunitare. Dacă la nivelul comunității nu există sau nu funcționează organizații cu misiuni și scopuri care să le facă utile, agenții de dezvoltare pot acționa în sensul creșterii capacității comunității de a fonda structuri noi, sau de a le redefini pe cele existente. De asemenea constituirea unor legături funcționale ale acestor structuri cu organizații externe, poate aduce beneficii importante comunității.

5. *Putere.* Creșterea bunăstării unei comunități presupune întărirea capacității de a produce schimbare la nivel economic și social, proces în care relațiile de putere sunt esențiale. Este vorba despre relații cu organizații sau persoane care dețin sau controlează resursele de care comunitatea are nevoie: resurse naturale, financiare, materiale, umane sau intangibile (know-how, cunoștințe).

²³ Legislația românească în domeniu este destul de permisivă și de aceea firmele și alte organizații își prevăd (pentru orice eventualitate) în actele constitutive sau în statute, o paletă cât mai largă de obiecte de activitate.

Teoria conflictului. În societatea umană, puterea, bogăția (resursele) și prestigiul sunt repartizate inegal, fapt care generează conflicte. Există conflicte între clase sociale, între grupuri etnice diferite, între generații, între țările dezvoltate și cele slab dezvoltate, conflicte centru-periferie, conflicte culturale, etc.

Conflictul reprezintă „o luptă între valori și revendicări de statusuri, putere și resurse, în care scopurile oponentilor sunt de a neutraliza, leza sau elimina rivalii (Coser, p. 8)”. Conform Teoriei conflictului, acesta este o parte integrantă a vieții sociale. Grupurile care își bazează dominația pe deținerea sau controlul de resurse sau servicii, își vor proteja interesele proprii în detrimentul celorlalți, dezvoltând potențial de conflict. Pe de altă parte, categorii de indivizi care au interese sau revendicări comune, sunt puse în mișcare, determinate să acționeze în beneficiul comun, iar în acest caz conflictul este constructiv.

J. Galtung a sugerat un model al conflictului sub forma unui triunghi ABC, în care (Galtung, 1958, p.105) :

- A- atitudinea-cuprinde elemente afective (emoții), elemente cognitive (convingeri) și elemente conative (voință);
- B- comportamentul (behavior) poate include cooperarea sau coerciția, concilierea sau ostilitatea; și
- C- contradicția semnifică situația conflictuală, incluzând incompatibilitatea scopurilor.

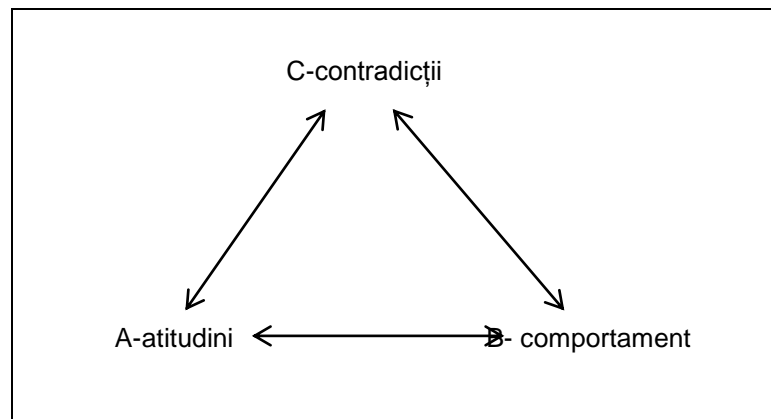

Figura nr. 9. Triunghiul conflictului (apud Galtung, 1958, p.105)

El a explicat conflictul ca pe un proces dinamic, în care cele trei componente se modifică permanent și se influențează reciproc și fiecare poate genera conflict sau poate contribui la rezolvarea conflictului.

Teoria conflictului este utilă (Phillips, Pittman, eds.) agenților de dezvoltare comunitară, deoarece la nivel de comunitate pot fi întâlnite în diferite proporții contradicții,

comportamente și atitudini generatoare de conflict. Teoria conflictului este utilă în practica dezvoltării comunitare, deoarece îi ajută pe agenți să observe și să înțeleagă:

- modul în care este distribuită puterea în comunitate;
- de ce anumite grupuri acționează sau nu;
- care sunt diferendele dintre organizații la nivelul comunității;
- ce situații ar putea genera conflict;
- care sunt interesele concurente și
- cum se rezolvă de obicei conflictele în comunitate.

Aceste informații sunt absolut necesare în alegerea căilor de rezolvare a conflictelor: prevenirea sau aplanarea, obținerea compromisului sau, dimpotrivă, mobilizarea comunității în relațiile cu autoritățile, companii, etc., care refuză să negocieze.

6. *Motivații pentru luarea deciziei.* Motivația se referă la resorturile psihologice care îi determină pe membrii unei comunități să participe sau să nu participe, să întreprindă sau să nu întreprindă o acțiune în beneficiul colectiv. Acest aspect trebuie avut în vedere de către agenții dezvoltării comunitare, pentru a anticipa dacă oamenii se vor implica sau nu în diferite inițiative comunitare. Motivația influențează puternic decizia colectivă atât în etapa de evaluare a nevoilor comunității, cât și în alegerile ulterioare. Dezvoltarea capacității de a face alegeri raționale contribuie esențial la întărirea capacității comunitare.

Teoria alegerii raționale. Comportamentul individual este puternic influențat de factorul economic. Oamenii (Phillips, Pittman, eds., p.30) au fost dintotdeauna interesați de maximizarea câștigului, utilității și fericirii personale. Înainte de a lua o decizie, omul calculează diferența dintre costurile și beneficiile acțiunilor lui și alege calea de urmat care să îi aducă profit. Acest punct de vedere vizează mai degrabă acțiunile individuale decât pe cele colective. Încercând să exploreze dacă un calcul rațional ar putea determina mai multe persoane să întreprindă o acțiune colectivă ca modalitate de a obține bunuri publice, Olson a ajuns la concluzia (idem) că acțiunea colectivă poate fi determinată de „două condiții:

- obținerea de stimulente, cum ar fi poziția în comunitate, facilități fiscale sau alte beneficii; și
- amenințarea cu sancțiuni împotriva celor care nu participă (ibidem).”

Implicarea indivizilor în acțiuni colective este influențată de patru factori după cum urmează:

- „1. recrutarea în grup pe bază de relații interpersonale anterioare cu un membru activ;
2. participarea prealabilă în cadrul altor grupuri crește probabilitatea activismului și invers, persoanele care nu au mai activat percep participarea ca pe un risc;

3. istoria experiențelor anterioare, în sensul că persoanele cu experiență anterioară importantă sunt mai susceptibile de a căuta o consolidare identității prin noi forme de activism și

4. disponibilitatea individului de a adera sau de a se sustrage acțiunilor sociale. De exemplu persoanele cu familii, angajați cu normă întreagă, cele cu responsabilități multiple sunt mai greu de implicat în acțiuni sociale (ibidem)”.

Această teorie este foarte utilă agenților de dezvoltare comunitară în procesul de mobilizare, în care motivarea persoanelor în vederea implicării este foarte importantă. De asemenea recompensarea celor care activează în folosul comun, influențează decizia indivizilor de a activa în continuare.

7. *Integrarea unor preocupări și paradigme disparate.* În practica dezvoltării comunitare problemele de mai sus trebuie integrate (Phillips, Pittman, eds.), misiune nu tocmai ușoară fiindcă, pe de o parte, acestea aparțin de domenii diferite: sociologie, economie, politică. Pe de altă parte, acestea au ca finalitate fie solidaritatea grupurilor, fie capacitatea lor de a acționa. Abordarea de către sociologi a teoriilor prezentate, la nivel macro - la scară societală, și la nivel micro - vizând indivizii și relațiile dintre ei, sugerează un cadru teoretic nu foarte coerent.

Teoria structurării. A.Giddens crede că distanța dintre structura socială și activitatea umană nu este așa de mare. Structurile sociale preced individul și funcționează independent de el, dar nu și de toți indivizii luați împreună. El nu este întrutotul de acord cu „primatul societății asupra persoanei individuale (Durkheim)” și nu vede structura socială ca fiind exterioară individului, ci ca pe o multitudine de indivizi care interacționează (Giddens, p.611).

Autorul propune o cale de mijloc între micro și macro teorii, introducând termenul de „dualitate a structurii” care reprezintă relația biunivocă între acțiunile individuale (micro) și structura socială (macro), adică rezolvarea acestei dileme („suntem creatorii societății sau creaturile ei”?) prin punerea în legătură a două aspecte diferite ale vieții sociale. Oamenii „fac și refac în mod activ structura socială în decursul activităților (...) cotidiene (idem, p.612) ”.

Această teorie este utilă în practica dezvoltării comunitare deoarece „face legătura între macro-teoriile referitoare la structură și conflict și micro-teoriile asupra comportamentului de grup sau individual cum ar fi: teoria capitalul social, a alegerii raționale sau cea a interacționismului simbolic (Ritzer, 1996, p. 433, în Phillips, Pittman, eds., p.33) ”.

Agenții de dezvoltare comunitară nu sunt lipsiți de putere (idem, p.34) în raport cu structurile. Constrângerile impuse de cadrul structural care inhibă atât solidaritatea cât și

capacitatea de a acționa la nivel comunitar, pt fi înlăturate prin modificarea modelelor culturale. Comunitățile pot influența puternic dezechilibrele de putere pe baza normelor și modelelor culturale și invers, comportamentele comunitare pot fi la rândul lor modelate de forțe externe.

Această perspectivă încurajatoare lărgeste aria de posibilități și subliniază necesitatea profesionalizării funcției de agent de dezvoltare comunitară.

5.2. Metode de intervenție în comunitate

Practica organizațiilor active în DC din România (rețeaua RuralNet²⁴) a consacrat un set de metode de intervenție în comunitate, care, corelate cu etapele procesului de dezvoltare comunitară (Deac) au condus la modelul de mai jos:

Nr.crt.	Etapa procesului de dezvoltare comunitară	Metode adecvate			
1	Evaluarea receptivității	Ancheta, observarea			
2	Identificarea rețelei de relații	Facilitare			
3	Realizarea profilului comunității	Facilitare	Instruire		
4	Planificare comunitara	Facilitare	Instruire	Mentorat	
5	Acțiunea comunitara		Instruire	Mentorat	Consultanță
6	Planificarea strategica			Mentorat	Consultanță
7	Implementarea planului strategic				Consultanță
8	Evaluarea	Ancheta, observarea			

Tabelul 7. Modelul intervenției în trepte, (Deac, p. 45)

Ancheta socială este utilizată mai ales în etapa de început a procesului de dezvoltare comunitară și abordează cunoașterea comunității, comportamentele indivizilor în comunitate, atitudinile și credințele acestora, așa cum sunt ele văzute din exterior. Cercetările pe bază de anchetă socială au ca rezultat un set structurat de date care sunt supuse analizelor statistice. Există două tipuri de anchete și anume:

„-ancheta descriptivă care arată modul de distribuție a unor fenomene la nivelul unui eșantion și unei populații; și

-explicativă care urmărește relațiile dintre variabile (Jupp, p.p. 52,53).”

²⁴ RuralNet este o rețea formată din 21 de organizații neguvernamentale care are sprijină dezvoltarea comunitară în mediul rural din România.

Pe lângă relevanța rezultatelor, această metodă de intervenție, este importantă și ca acțiune în sine, deoarece poate mobiliza relațiile sociale dintr-o comunitate.

Ancheta socială reclamă de obicei eșantioane probabilistice mari, pentru a asigura cerința de reprezentativitate, ceea ce poate reprezenta un dezavantaj în cazul anumitor comunități. Ea poate fi utilizată și în etapa de evaluare a procesului DC.

Observarea este o metodă de investigație calitativă, care presupune consemnarea de către agent, sub forma unor note de teren, a experiențelor la care participă în comunitate. Participarea și observarea pot fi văzute ca extremele unui continuum de poziții de investigare (Jupp).

Facilitarea comunitară este procesul în care agentul comunitar colaborează sau ajută indivizi, grupuri de indivizi sau întreaga comunitate, în identificarea problemelor, găsirea soluțiilor și stabilirea căilor de acțiune pentru rezolvarea acestora.

Facilitarea s-a dovedit a fi o metodă de intervenție adecvată mai ales în etapele de identificarea rețelei de relații din cadrul comunității, de realizarea profilului acesteia și de planificare. Ca nivel de intervenție, facilitarea poate fi utilizată la nivelul grupurilor de inițiativă, al echipelor de conducere și la nivelul întregii comunități (mai dificil de aplicat în cazul unor comunități mari).

Mentoratul, cunoscut și sub denumirea de îndrumare, este o experiență de dezvoltare personală, care presupune o relație unu la unu, realizată fie de către un agent de dezvoltare cu experiență, fie de un trainer, care acționează în calitate de îndrumător sau de model și care împărtășește liderilor comunitari experiența pe care o are. Reușita depinde de clădirea încrederii și afinității dintre mentor și liderul comunitar și de dispunerea de o perioadă de timp suficientă. Mentoratul asigură suport echipei de lideri pentru ca aceștia să poată deveni facilitatori pentru grupuri mai mari din comunitate, în contextul etapelor de planificare comunitară, acțiune și planificare strategică.

Instruirea (trainingul, formarea), reprezintă o intervenție de tip educațional într-un grup comunitar, care are ca scop adaptarea comunității la schimbările (economice, sociale) din mediul extern și constă în livrarea programelor, pe baza evaluării nevoilor de formare, ca răspuns la nevoile operaționale de dezvoltare a comunității.

Un proces eficient de învățare trebuie să urmărească ciclul experimentare-observare-gândire-aplicare al lui David Kolb²⁵ și subiectele formării să fie corelate cu sarcinile participanților în cadrul grupurilor comunitare și cu experiențele lor personale anterioare.

²⁵ David A. Kolb, teoretician american al învățării experiențiale.

Trainingul își atinge obiectivele (furnizare de cunoștințe, abilități și aptitudini) în măsura în care: participanții sunt implicați în stabilirea sau rafinarea propriilor obiective de învățare, conținutul cursurilor se concentrează asupra problemelor reale cu care se confruntă comunitatea și oferă un mediu activ de învățare și un nivel ridicat de participare.

Consultanța este un serviciu profesional de asigurare de asistență sau sprijin calificat și specializat, acordat într-un mod obiectiv și independent grupurilor de lideri comunitari sau grupurilor de inițiativă, de către specialiști sau organizații, care în probleme specifice dezvoltării comunitare, de la cele de nivel strategic până la cele operaționale (acțiuni, proiecte, studii, analize, documentații). În general, consultanții recomandă soluții pentru diverse probleme, dar nu au un control direct asupra implementării acestora, implicându-se în implementarea soluțiilor doar atunci când li se solicită. Aceștia răspund de calitatea și integritatea sfaturilor pe care le furnizează, dar cei care-și asumă toate responsabilitățile care decurg din aplicarea lor, sunt beneficiarii, respectiv liderii comunitari sau managerii de proiect.

Modelul utilizării în trepte a acestor metode, presupune un grad mai ridicat de implicare a agenților de dezvoltare comunitară în primele etape ale procesului, și pe măsură ce capacitatea comunitară crește, rolul acestora se limitează la asistarea grupurilor de lideri și la acordarea de suport tehnic din afara comunității.

5.3. Agenții dezvoltării comunitare. Roluri și atribuții

Din tradiția românească, întâlnim sporadic acțiuni ale unor agenți comunitari descrise în lucrări cu caracter sociologic sau în alte lucrări (rapoarte ale unor asociații, monografii de localități, ș.a.). Putem remarca astfel asumarea unor roluri de agenți de dezvoltare de către intelectualitatea locală (preoți, învățători, profesori, mai rar notari, ofițeri) sau de către diferite asociații profesionale sau confesionale.

Exemplu prezentat în continuare, învățătorul ca agent comunitar este unul relevant cu atât mai mult cu cât acțiunea este coordonată de o asociație cu vocație dublă, confesională și profesională, care acționează la nivelul unui areal mai extins.

Studiu de caz

Reuniunea învățătorescă greco-catolică "Mariana" din Năsăud

Reuniunea (asociația n.a.) învățătorilor greco-catolici din ținutul Năsăud a luat naștere

într-o perioadă de avânt datorată legii învățământului (legea de instrucțiune) din 1868, când învățătorii români și alte persoane competente din fiecare comitat²⁶ au înființat astfel de „reuniuni învățătoresci”.

Statutul aprobat de „înaltul ministeriu” în 1876 prevedea, pe lângă scopurile legate educație în general și de profesia de învățător, implicarea învățătorilor în comunitate, în educația populară („deșteptarea interesului comun pentru cauza educațiunii populare”).

Fondatorii Reuniunii învățătoresci gr.-cat.”Mariana” din Năsăud, au fost intelectuali, proprietari, instituții financiare și comune din zona Năsăud, și anume: preoti, învățători, contabili, notari, profesori, avocați, jude cercual, secretar local, proprietari, cancelist regal, profesori universitari, apotecar, avocat, contabil de bancă, medic, asesor, viconotar comitatens, pretor, 15 comune, 1 institut de credit și economii (în total 48 de persoane).

Membrii erau 127 învățători organizați în patru filiale (Năsăud, Sângeorz, Bistrița și Monor), iar membrii ajutători, în număr de 9, aveau profesii diverse: notar, preot, primar, cassar comunal, comisar de drum, ș.a. De asemenea, reuniunea avea membri de onoare, din rândul învățătorilor care s-au distins în mediul profesional sau au avut merite deosebite în cadrul reuniunii.

Raportul prezentat cu ocazia împlinirii a 25 de ani de activitate, arată că pe lângă acțiunile specifice profesiei de învățător și cele legate de activitatea școlii în general, membrii asociației și-au asumat rolul de educatori ai comunității rurale, în direcția dezvoltării economice locale. Disertațiile prezentate în adunările generale tratează pe lângă tematicile didactice specifice profesiei, și teme cu aplicabilitate practică necesare dezvoltării locale. Iată câteva dintre acestea: (Memorialul reuniunii învățătoresci gr.-cat.”Mariana” din Năsăud, 1901, p.p.13-15)

-„Ce poate face școala populară pentru lățirea culturii pomăritului în acest ținut”

-„În cât poate contribui învățătorul și afară de școală la înaintarea materială și culturală a poporului”

-„Ce mijloace va întrebuința învățătorul spre a statorni legătura de lipsă între școală și casa părintească”

-„Ce să facă învățătorul spre a-și eluipa o poziție considerabilă în societate și în special în comunitatea sa”

-„Cum își poate învățătorul câștiga iubirea, încrederea și respectul comunității sale.”

De asemenea, o serie de hotărâri ale reuniunii vizau oferirea de modele de dezvoltare

²⁶ În acea perioadă transilvania era împărțită administrativ în comitate, echivalente ca nivel județelor de astăzi.

în mediul rural, cultivarea în rândul elevilor dar și al țăranilor, a spiritului întreprinzător. Acțiunile asociației, prelegerile organizate, orientarea fondului de carte al bibliotecii, reprezintă activități comunitare, în scopul promovării unor activități agricole și de comercializare a produselor locale (idem, p.p. 17,18).

„14. În scopul lățirii pomăritului în acest ținut, se hotărăsce:

a) Reuniunea să se pună în înțelegere cu senatele școlare locale, ca acelea să pună în bugetul anului școlar deocamdată un premiu de 10 florini, care va fi a se da învățătorului, dacă acela va dovedi cumcă în pomăria școalei sale are cel puțin 500 de pomișori și cumcă în anul acela a dat spre sădire elevilor săi cel puțin 100 pomișori oltoiți (altoiți, n.a.).

b) Reuniunea statoresce din averea sa un deosebit premiu de 2 galbini pentru acel învățător de la școalele elementare populare care preste minimul statorit în punctul a) va dovedi că are cea mai bună gradină de pomărit.

15. Se hotărăsce: a) Înființarea bibliotecilor populare; b) înființarea magazinului de bucate prin comune.

21. b) Statorirea unui plan pentru predarea lucrului de mână în școalele populare de fete și a industriei pentru băieți.

22. La procurarea de cărți pentru biblioteca reuniunii să se pună pond pe cărți economice.(ibidem)”

Din tematicile dezbătute de învățătorii din filialele asociației (Economia în scoala populară, Corurile de plugari, Mărul, Prunul, Oaia, Calul, Vaca, Păstrăvul, Animalele domestice, Grădinăritul, Fenomene naturale (meteorologice), Din drepturile și dorințele civile, ș.a.), desprindem preocuparea asiduă pentru orientarea pragmatică a acțiunilor de instruire a populației rurale, fără a ignora însă aspectele culturale și cetățenești.

Asociația recomanda constant membrilor să se ocupe mai ales de promovarea cultivării pomilor pentru a asigura viitorul locuitorilor din acest ținut, deoarece Valea Someșului oferea un teren foarte bun și un climat favorabil. Prin influența pe care o aveau membrii săi, reuniunea a obținut de la autoritățile militare de atunci (grănicerești) „o ordinațiune de cuprinsul: că nici un tînăr să nu-i fie iertat a se căsători înainte de a fi dovedit că are un număr anumit de oltoi (pomi altoiți, n.a.)”. De asemenea a stăruit la nivel de comune „să sacrifice venitul dreptului de crâșmărit de trei luni pe sama școalelor” (ibidem, p. 52.). Unul dintre criteriile de evaluare profesională a învățătorilor prevedea analiza activității pe care o desfășurau în comunitate.

Sursa: Memorialul Reuniunii Învățătoresci gr.-cat.”Mariana” din Năsăud, 1901

Întrebări:

1. Care sunt valorile promovate de învățători în comunitățile lor?
2. Care sunt mijloacele de promovare a pomiculturii?
3. Identificați acțiunile care conduceau la creșterea capitalului social.

În prezent, procesul de DC în România se confruntă cu o serie de probleme care se datorează capacității reduse a sistemul administrativ de a iniția și susține procese de dezvoltare locală, dar și colectivităților locale care nu înțeleg să se implice activ în propria lor dezvoltare.

După anul 1989, tranziția de la o economie de stat centralizată spre economia de piață, a însemnat un proces lent, care continuă încă. La nivel politic, tranziția de la un sistem centralizat spre descentralizare și autonomie locală este de asemenea în curs. În pofida unor pași importanți, reforma perpetuă din ultimele două decenii nu a rezolvat o serie de probleme:

- lipsește o abordare strategică a dezvoltării economiei locale;
- statul nu a creat un cadru normativ și instituțional care să sprijine cu adevărat dezvoltarea economiei locale și
- există prea puține instrumente financiare care să susțină dezvoltarea locală.

La nivel local, cu excepția marilor orașe, administrația publică este preocupată cu probleme de supraviețuire și de gestiune curentă și nu își asumă conștient responsabilitatea dezvoltării.

Acest fenomen are drept cauze:

- capacitate administrativă redusă la nivel local;
- lipsa unor tradiții și experiențe în dezvoltarea endogenă;
- repartizarea partizană a resurselor; și
- implicarea slabă a comunităților în procese bottom-up.

La nivelul colectivităților locale problema este „cum să treci de la dezvoltarea de sus în jos la cea cu fundament comunitar și voluntar, de la abordarea economistă la cea socio-economică, de la hegemonia instituțiilor administrației locale la flexibilitatea și eficiența parteneriatelor instituționale (Sandu, 2005, p.56-57)”.

Necesitatea de a sprijini administrația locală în sensul întăririi capacității instituționale și profesionale pentru susținerea și implementarea politicilor de dezvoltare la nivel local, a făcut obiectul proiectelor unor organizații nonguvernamentale (ONG) în cadrul cărora s-au format agenți specializați în dezvoltare comunitară. Acești agenți, denumiți diferit de inițiatorii proiectelor (facilitatori, promotori agenți, etc.), au rolul să suplinească deficitul de competențe

la nivel local și să lucreze cu comunități, administrații locale și finanțatori, în scopul realizării unor cerințe comunitare.

În practica dezvoltării comunitare din România se conturează noțiunea generală de *agent comunitar*, care are rolul de „participare la acțiuni sociale ce au ca finalitate dezvoltarea comunităților și solicită în diferite proporții resurse materiale, umane, sociale ale grupului țintă (idem, p.55)” .

Tabelul de mai jos prezintă tipurile de agenți, din experiența acumulată în cadrul unor programe și proiecte și rolurile acestora.

Nr. Crt.	Tipuri de agenți	Roluri	Inițiator proiect
1	Agent comunitar	-își asumă îndeplinirea unei cerințe comunitare.	
2	Animator comunitar	-mobilizează oamenii pentru conștientizare problemelor locale și pentru identificarea unor soluții; -lansează ideea, creează emulație, fără să își asume roluri esențiale în proces.	
3	Facilitator (comunitar)	-asistă comunitatea în procesul dezvoltării, pe baza și cunoștințelor abilităților; -ajută dar nu dă soluții; -lansează însă nu duce procesele până la capăt.	FRDS Civitas
4	Promotor local	-animare, facilitare, atragerea resurselor; -implementarea proiectelor după un model dat.	ADETIM
5	Agent de dezvoltare locală (comunitară)	-poate îndeplini oricare din rolurile de mai sus; -își asumă conștient un rol și rezolvă o cerință comunitară.	Civitas

Tabelul nr. 8. Tipuri de agenți comunitari (după Sandu, 2005, p.55)

5.3.1. Promotor local

Conceptul de promotor local are la bază experiența unui ONG, Agenția de Dezvoltare Economică Timiș (ADETIM) care activează în domeniul dezvoltării și promovării economice locale și regionale. Pe parcursul implementării proiectelor de către ADETIM, a ieșit în evidență ca factor de succes, rolul unor agenți care intervin în toate etapele unui proces de dezvoltare comunitară, exercitând la nivel operațional următoarele roluri:

- inițierea procesului de dezvoltare comunitară;
- gestionarea procesului; și
- managementul proiectului.

Ideea materializată în anul 1999 de ADETIM în proiectul-pilot „Promotorul Local – o soluție eficientă pentru îmbunătățirea serviciilor și creșterea capacității administrației publice locale în domeniul dezvoltării economice locale”, a fost finanțată de Fundația pentru o Societate Deschisă din Timișoara (FSD). Proiectul viza implementarea și operaționalizarea postului de promotor local în structura primăriilor din județul Timiș, instruirea și asistarea promotorilor în activitatea practică.

În prima etapă, anii 1999-2000, programului pilot s-a desfășurat în 20 de comune și orașe mici din județul Timiș. Din ianuarie anul 2000, FSD a înființat Centrul de Asistență Rurală (CAR) în Timișoara, care a preluat coordonarea și finanțarea programului Promotorul Local.

Numărul posturilor de promotorilor locali înființate și ocupate, a fost extins în trei etape :

- prima etapă, aprilie anul 2000 – ianuarie anul 2001, a constat în extinderea conceptului la alte 10 comune din județul Timiș, care și-au manifestat și interesul de a se implica;
- a doua etapă, februarie anul 2001 – noiembrie anul 2003, de maturizare și de consolidare a conceptului în cele 30 de comunități și
- a treia etapă, decembrie anul 2003 – august anul 2004, în care conceptul a fost implementat în alte 24 comune din județul Timiș, ca rezultat al proiectului „Promotorul Local – Agent de dezvoltare locală (Consortiul pentru Dezvoltare Rurală²⁷, 2005, p.8,9).”

Promotorii locali au beneficiat de un program complex de formare profesională, care a atins următoarele domenii: planificarea strategică pentru dezvoltare economică locală, management de proiect, elaborarea cererilor de finanțare, marketing regional și promovarea economică a localității, planul de afaceri, managementul timpului și comunicare interpersonală și instituțională.

Rolul promotorilor locali conturat în contextul acesui proiect, a fost de a iniția activități de dezvoltare comunitară prin înființarea de asociații comunitare locale și angrenarea lor în parteneriate cu autoritățile administrației publice. Astfel, au fost finanțate 35 de proiecte ale acestora, alte 15 au fost depuse spre finanțare la CAR și au fost întocmite participativ strategii de dezvoltare locală pentru 15 comunități locale. În toate aceste acțiuni, promotorii locali, proveniți din comunități și angajați în aparatul tehnic al primăriilor, au avut o implicare directă și activă în procesul de dezvoltare.

²⁷ Din consorțiu fac parte: Fundația Civitas pentru Societate Civilă, Centrul de Asistență Rurală, Agenția de Dezvoltare Economică a județului Timiș (ADETIM), Centrul pentru Politici Publice (CENPO) și Departamentul de Administrație Publică din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Studiu de caz

Facilitare prin intermediul promotorului local

„Dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii rurale. Sistemul de canalizare din comuna Giera, județul Timiș.

Una dintre măsurile Programul SAPARD²⁸, activ pentru anii 2000 – 2006, a fost „Dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii rurale„. Principala problemă a administrației a fost legată de infrastructură, în special de rețeaua de apă potabilă, canalizare și lipsa gazului metan. Facilitarea accesului cetățenilor din comunitate la aceste servicii de utilitate publică a fost principala preocupare a administrației locale. „Efectele directe ale accesului la utilitățile publice s-ar putea constitui ca un moment de pornire al vieții sociale și economice din comunitate, astfel zona ar prezenta interes pentru investitorii privați, ar crește valoarea terenurilor agricole, valoarea caselor, și nu în ultimul rând, condițiile de trai din comunitate ar fi mai bune”(P.C).

Așa a început povestea în 2001, de când activează ca promotor local Ioan Iovan care și-a orientat întreaga activitate după principiul lucrului bine făcut: „A fost o colaborare bună cu actualul viceprimar, care în mandatul trecut era primar la Giera și care a înțeles de la început care poate fi rolul unui promotor în activitatea locală”(I.I). Proiectul anterior care a fost elaborat de promotorul local (la două luni după începerea activității), a vizat rețeaua de apă potabilă de la Grăniceri și a fost finanțat de FRDS cu suma de 75.000 dolari. Au urmat și alte proiecte până în 2002 când toată lumea era entuziasmată de noua oportunitate de finanțare SAPARD : „La început eram destul de rezervați, mai ales pentru că procedura de aplicare era destul de dificilă, totuși fiind o echipă care funcționa deja, am acceptat și această provocare”. Ideea proiectului a survenit ca urmare a ideilor și discuțiilor de grup. Alegerea a fost destul de grea, erau multe idei care s-ar fi potrivit, dar până la urmă au fost structurate în ordinea priorităților pentru comună și în baza unui raționament de infrastructură. Ca urmare a finanțării SAPARD, localitatea Giera alături de satul aparținător Toager, a beneficiat de 10 km de rețea de canalizare. Cheltuielile eligibile au fost suportate în totalitate de finanțator, urmând ca primăria să contribuie doar cu o sumă foarte mică. Demararea efectivă a lucrărilor a început în anul 2004 când constructorul a primit „ordinul de lucru„.

Principala limită a proiectului, s-a datorat faptului că implementarea a avut loc într-o

²⁸ Programul SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) a fost unul dintre instrumentele Uniunii Europene, destinat sprijinirii pregătirilor de aderare ale țărilor din Europa Centrală și de Est.

perioadă în care a avut loc schimbarea liderilor din administrația locală, fapt care la început a generat o rezistență la implementare de tipul „nu-i proiectul meu, nu mă bag” comportamente care ulterior au fost diminuate.

Unii dintre cetățeni au fost destul de sceptici la început, mai ales că unii dintre ei contribuise cu resurse proprii la pietruirea unei porțiuni de stradă, iar acum „investițiile” lor erau năruite. Pe de altă parte unii doreau să introducă gazul alții doreau asfaltarea drumurilor, iar alții au acceptat propunerea din start: „Dacă întrebați 10 oameni fiecare are o părere diferită, dar în ansamblu este un lucru foarte important pentru toți, cu toții ne dorim să avem un confort ca la oraș (...), toți dorim să avem baie și să nu mai deversăm apa menajeră în șanțuri sau fântâni”(V.K, 30 ani).

Un alt element important a fost interesul ridicat al cetățenilor din comunitate față de sistemul de canalizare. Astfel mulți cetățeni din comună s-au arătat interesați de aspectele tehnice ale procesului, de modul în care se va colecta apa menajeră, precum și de posibilitățile tehnice de racordare la această rețea. De asemenea faptul că promotorul local locuiește în comunitate este important în comunicarea cu oamenii.

Aspecte importante în acest caz:

- administrația este motorul dezvoltării economice locale;
- promotorul local lucrează prin intermediul administrației locale și în acest fel oferă servicii specializate populației;
- resursele administrației locale și grupul de lucru format și bine consolidat;
- prioritizarea acțiunilor;
- cetățenii sunt implicați parțial în procesul de luare al deciziei, aspectele importante fiind tratate de specialiști, pe care promotorul îi cooptează din alte structuri, în special din sectorul privat;
- promotorul local își ia angajamentul de lider în situațiile în care structurile locale nu sunt favorabile proiectului și aplanează într-un fel conflictul, dar acest lucru poate duce la dependență;
- oamenii acceptă mai ușor lucrurile care sunt făcute în interesul comunității, cu resurse puține din partea lor, deși reiese clar o anumită implicare când vine vorba de afectarea directă.”

Fragmente din Studiu de caz publicat în revista RoADL Anul II nr. 2, iulie 2005 a Consorțiului de Dezvoltare Rurală, sursa: <http://www.dezvoltarecomunitara.ro/>, consultat la data de 03. 02. 2012.

După cum de poate observa, acest model, este mai degrabă unul centrat pe dezvoltarea resursei umane specializate (promotorul local), cu aptitudini și abilități formate pentru a iniția și conduce procese de dezvoltare la nivel local, și nu unul care să vizeze neapărat dezvoltarea capitalului social.

5.3.2 Facilitatorul comunitar

Acest tip de agent comunitar este o inovație a Fundației Civitas care a derulat în perioada noiembrie anul 2002-octombrie anul 2003, programul-pilot „Facilitator comunitar”²⁹ în parteneriat cu Consiliile Județene Cluj și Bistrița-Năsăud. Scopul proiectului a fost acela de a promova și facilita dezvoltarea locală prin întărirea capacității instituționale și profesionale a administrației publice locale, în vederea creșterii nivelului de trai din zonele rurale.

Ideea de bază a acestei inițiative a fost aceea că resursa umană bine pregătită, stă la baza proceselor de dezvoltare comunitară deoarece este în măsură să mobilizeze și să valorifice celelalte tipuri de resurse.

Facilitatorii comunitari au fost definiți ca „persoane cu pregătire specială, care se găsesc sau se deplasează în comunități și îndeplinesc la fața locului o serie de funcții, al căror scop general este de a pregăti comunitatea pentru o acțiune viitoare (Consortiul pentru Dezvoltare Rurală, p. 8).”

În prima fază au fost selectați și formați 10 facilitatori, care apoi au fost repartizați în cadrul unor primării pe bază de protocol de colaborare cu fundația, care pe parcursul derulării proiectului i-a și retribuit.

Rezultatele au fost mai mult decât încurajatoare (idem):

- „- pagină WEB pentru fiecare comună parteneră;
- peste 100 de proiecte depuse spre finanțare în diverse domenii (administrație publică, mediu, servicii sociale, dezvoltarea comunităților multietnice etc.).
- strategii de dezvoltare elaborate pentru toate cele zece comune parteneri;
- fonduri extra-bugetare atrase în comunități prin programe de finanțare, în valoare de aproape 6.000.000.000 lei;
- asociații locale constituite sau în curs de constituire în toate comunele implicate.”

²⁹ Proiectul „Facilitator Comunitar – program pilot în județele Cluj și Bistrița-Năsăud”, ca primă etapă a programului cu același nume, a fost derulat de Fundația Civitas în intervalul noiembrie 2002-octombrie 2003. Proiectul a beneficiat de sprijinul financiar al Open Society Institute Budapesta și Uniunea Europeană prin programul PHARE 2000 Coeziune Economică și Socială.

Spre deosebire de tipul de intervenție prin promotori locali, procesul de dezvoltare comunitară este inițiat și condus de facilitatorul venit din exterior direct în comunitate, dependența agentului de primărie fiind mult mai redusă. Figura nr.10 ilustrează poziția acestor tipuri de agenți în comunitate și raportul cu administrația locală.

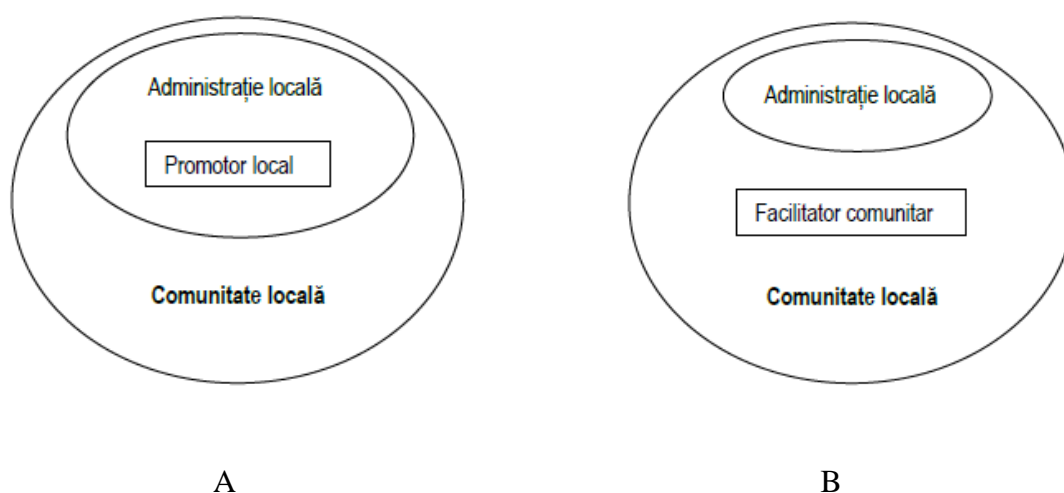

Figura nr. 10. Locul promotorului local (A) și al facilitatorului (B) în comunitate

Facilitatorul comunitar nu este angajat permanent în aparatul tehnic al administrației publice locale. El acționează prin intermediul altor structuri și în special cele care reprezintă societatea civilă. Contactul nemijlocit cu comunitatea, marja de manevră sporită pe care o are facilitatorul, determină procese de dezvoltare cu caracteristici mult mai apropiate de ceea ce se înțelege prin dezvoltare comunitară: stimularea inițiativelor populației, crearea unor capacități individuale și de grup, structuri care să reprezinte populația în raport cu autoritățile locale, complementaritate cu administrația locală în procesul dezvoltării.

Studiu de caz

Facilitare comunitară în comuna Cătina jud. Cluj

„Comuna Cătina este una dintre cele mai mici din județul Cluj, relativ izolată, dar acest lucru nu îi împiedică pe membrii acestei comunități să își spună „cătineni”- oameni simplii cu respect pentru tradiție și credință, care își văd de treburile zilnice, precum cultivarea pământului și creșterea animalelor. Facilitarea comunitară, precum și contactul cu locuitorii era ceva nou pentru mine și mai târziu am constatat și pentru ei care nu știau foarte clar ce caută tânăra aceea la ei în comunitate” (A. S., facilitatorul comunitar).

Această încredere a fost diminuată cu timpul pentru că întâlniri informale pe care le-am avut cu oamenii simpli cât și cu „oamenii de vază” din cadrul comunei (medic, învățător, preot), a făcut să se înțeleagă că există alternative la dificultățile cu care se confruntă și că este deosebit de necesară colaborarea și mobilizarea în vederea reușitei unei acțiuni comune.

Cu toate că toți erau conștienți de probleme, nimeni nu se încumeta să spună „oameni buni, haideți să facem cutare lucru!”- nu exista de fapt un grup de inițiativă. Rolul meu a fost de a da un impuls acestor persoane resursă, impuls care s-a concretizat într-o primă întâlnire și, de comun acord, am stabilit un program care conținea problemele existente la momentul respectiv: - necesitatea stabilirii unei zile a satului, posibilitate apariției unei foi de informare locală, discutarea unor oportunități de finanțare referitoare la îmbunătățirea situației rromilor din comunitate. După mai multe discuții am convins pe preotul satului și pe profesorul de istorie de necesitatea acestor zile, mai ales că în trecut prin anul 1848, aici a avut loc o mare adunare a reprezentanților comunelor din zonă. Ei au susținut acest demers în fața consiliului local argumentând în acest fel propunerea și prima sărbătoare a satului a fost pusă pe hârtie și realizată în a treia duminică a lunii iunie. Am mai realizat și o pagină de internet pentru comună în limbile română, maghiară și engleză, și aici sunt importante colaborările care le-am avut cu persoane din comunitate: învățătoarea care mi-a tradus textul de la pagina de web în maghiară, alți localnici cu care am mers în comunitate și am fotografiat locurile mai frumoase.

De asemenea am depus două proiecte la finanțare pentru îmbunătățirea situației rromilor (unul din ele a fost aprobat și s-au reabilitat 20 locuințe); a fost continuată și activitatea culturală prin apariția unui al doilea număr din ziarul local de cultură, al cărui ultim număr se făcuse cu mai bine de un an în urmă. Consider că am reușit să transmit o parte din informațiile primite în proiect comunității și faptul că am primit ajutor, atât din partea administrației locale, cât și a cetățenilor, a fost un lucru important. La aspectele mai importante m-am consultat cu alți colegi facilitatori, de la Fundația Civitas, unde am găsit sprijinul necesar.

Replica de care mă loveam la început „*ar trebui să se facă ceva*” începe să fie înlocuită cu „*să facem ceva*” și asta spune multe, mai ales că în ediția „Adevărului de Cluj” scria nu demult despre comunitate „La Cătina dispărea tina” ceea ce nu e puțin lucru.”

Aspecte importante în acest caz:

-facilitatorul comunitar este mai aproape de oameni și îi mobilizează;

-cazul se referă la proiecte punctuale dar care susțin ideea de comunitate pentru că implică

participarea și respectă valorile și tradiția locală;

-facilitatorul nu este neapărat un specialist într-un domeniu (tehnic, cultural), el lucrează cu toate resursele disponibile;

-implică oamenii în luarea deciziilor și promovează procese făcând publicitate pentru acestea;

-folosește resursele și experiența din afara comunității, în măsura în care este neapărat necesar.”

Sursa: Fragmente din Studiul de caz publicat în revista Infociv Anul II, nr.3 august 2003 a Fundației Civitas pentru Societatea Civilă

Principalele atribuții ce revin facilitatorului comunitar sunt:

„-susținerea și stimularea cadrelor de acțiune favorabile demarării inițiativelor de dezvoltare din comunitate, implicarea liderilor formali și informali în conștientizarea și identificarea potențialurilor existente la nivelul comunității;

– identificarea și mobilizarea resurselor din comunitate dar și din afara comunității;

– identificarea liderilor din comunitate, formarea unor grupuri de inițiativă;

– coordonarea activităților specifice proceselor de facilitare comunitară; și

– atribuții privind componenta formare, informare, mediere între diverse grupuri de interes din comunitate (Balogh, Hossu, Radu, p. 19).”

Facilitatorul deține o poziție strategică având în vedere faptul că el are menirea de a sprijini comunitățile, grupurile sau indivizii, în vederea identificării și rezolvării problemelor cu care se confruntă, fiind o persoană resursă pentru comunitate.

Acțiunile concrete întreprinse de facilitatori în acest proiect și care au condus la rezultatele prezentate mai sus au fost:

„-elaborarea unui studiu strategic de dezvoltare locală pentru fiecare comună parteneră

-asigurarea managementului implementării strategiei

-elaborarea de programe spre finanțare, împreună cu grupul de inițiativă din comunitate sau alți agenți de dezvoltare;

-asistarea Consiliului Local în pregătirea deciziilor privind inițierea unor programe și proiecte de dezvoltare

-acordarea de asistență pentru: întreprinzătorii locali, agricultori, ONG-uri etc.; și

-promovarea imaginii comunelor prin realizarea paginilor WEB ale acestora (idem).”

Implementarea acestui model a condus și la realizări de ordin calitativ, cum ar fi deschiderea autorităților locale spre inițiativă și parteneriat, creșterea participării publice (capital social) și a transparenței actului administrativ.

5.3.3. Agent de dezvoltare locală

Introducerea conceptului de agent de dezvoltare locală (ADL) a pornit de la ideea integrării funcțiilor agenților comunitari din programele pilot anterioare și de la nevoia de consolidare a capacității administrației locale de a elabora programe și politici publice locale și de responsabilizare a comunității în procesul propriei dezvoltări.

Astfel în perioada martie 2004 - august 2006 Consorțiul pentru Dezvoltare Rurală a implementat proiectul³⁰ „Agent de Dezvoltare Locală”, care a avut ca grup țintă administrațiile publice locale și indirect, comunitățile rurale. Stabilirea caracteristicilor funcției de ADL, ca interfață între administrația locală și comunitate, s-a făcut pornind de la ideea valorificării experiențelor proiectelor pilot derulate anterior.

Din analiza rezultatelor și experiențelor celor două programe derulate anterior, „reiese că ADL trebuie să fie înzestrat cu abilități ridicate de comunicare pe diferite registre de pregătire a auditoriului, bun observator, cu o bună cunoaștere a rolurilor și atribuțiilor actorilor locali care participă la dezvoltarea locală, cu capacitate de sinteză, cu capacități de a elabora inițiative și de a modera grupuri cu interese diferite, cu capacități manageriale de coordonare a unei diversități de activități, proiecte și resurse umane, cu o bună înțelegere a sectorului privat în general și a întreprinzătorilor în particular (Consoțiul pentru Dezvoltare Rurală, p. 10)

În privința raportului cu administrația locală, ADL este conceput ca un model adaptativ datorită faptului că nu toate administrațiile locale au aceleași nevoi și nici aceeași capacitate de a susține din punct de vedere bugetar această funcție. Astfel, funcția de ADL poate fi instituționalizată fie în cadrul administrației publice locale sau asociațiilor de comune sau microregiuni, fie ca funcție independentă și asociată cu administrația locală, în cadrul unor parteneriate (public-privat, servicii publice-ONG).

Atribuțiile ADL trasate în cadrul proiectului au fost următoarele (idem, p.12):
„-identificarea și mobilizarea resurselor din comunitate;

³⁰ Proiectul a fost finanțat de German Marshall Fund și Local Government Institute din Budapesta.

- susținerea și stimularea creării unui cadru de acțiune favorabil demarării inițiativelor de dezvoltare care vin din interiorul comunității, dezvoltării comunitare și planificării dezvoltării strategice;
- coordonarea celor mai importante activități din cadrul proiectului, management de proiect;
- identificarea liderilor și formarea grupurilor de inițiativă locală;
- identificarea problemelor cu care se confruntă comunitatea;
- medierea între grupuri de interese și cooperare inter-instituțională locală și internațională;
- informare/comunicare către comunitate a diferitelor oportunități, informare și consiliere de afaceri;
- asistarea actorilor locali în activități de dezvoltare locală și regională, respectiv marketingul și promovarea localității;
- acesarea surselor de finanțare pentru proiectele propuse și
- alte responsabilități, în funcție de nevoi.”

În urma acestui acestui proiect (ibidem) s-au adăugat 170 de ADL la cei 80 de agenți din proiectele anterioare. Aceștia au elaborat proiecte care au atras finanțări în valoare de peste 18 milioane euro, au elaborat strategii de dezvoltare pentru comunități, au sprijinit înființarea a numeroase grupuri locale de inițiativă și ONG-uri, parteneriate cu diverse autorități locale și ONG-uri, au înființat și coordonează asociații intercomunale (microregiuni).

ADL este așadar o persoană cu studii superioare (în general în domenii precum administrație publică, sociologie, economie), care acționează din interiorul administrației publice (referent de specialitate) sau din mediul asociativ (consultant independent) dar în strânsă legătură cu aceasta, în scopul promovării și dezvoltării socio-economice. Nevoia existenței unor tipuri de agenți comunitari poate fi legată și de dorința de depolitizare, cel puțin a unor etape ale proceselor de dezvoltare comunitară. Dealtfel la nivelul administrației centrale din România (Manualul Administratorului Public³¹, p.8), tipurile de agenți comunitari prezentate mai sus, sunt considerate precursori ale funcției de administrator public³², adoptat după modelul

³¹ Elaborat în anul 2011 în cadrul proiectului „Administratorul Public - Factor de succes pentru un management eficient la nivel local” inițiat de Unitatea Centrală pentru Reforma Administrației.

³² Concept a fost introdus de Legea nr. 286/2006. Administratorul public este persoană cu abilități tehnice care poate coordona, organiza și gestiona activitățile din cadrul primăriei/consiliului județean. El participă și este consultat în procesul de alocare a resurselor materiale, umane, informaționale, financiare, în vederea realizării indicatorilor de performanță prevăzuți în contractul de management. Prin delegare, el poate exercita calitatea de ordonator principal de credite.

„city manager”³³, concept introdus prin Legea nr. 286/2006 care modifică și completează Legea nr. 215/2001 a Administrației publice locale:

„Promotor local → Facilitator comunitar → Agent de dezvoltare locală → Administrator general³⁴ → Administrator public (idem)”

În prezent, funcția de agent de dezvoltare locală este cuprinsă provizoriu în Codul Ocupațiilor din România, standardul ocupațional fiind în curs de elaborare.

Cap. 6. Modele de dezvoltare comunitară

Cuvinte cheie:

telecentru

antreprenoriat social

intreprinderi ale economiei sociale

grup de inițiativă locală

intercomunalitate

comitet filantropic

Acest capitol prezintă o serie de modele de dezvoltare comunitară, care prin diversitatea lor structurală și operațională subliniază multitudinea de opțiuni de dezvoltare, posibilitățile multiple de inovare sau de adaptare a acestor modele la nevoile concrete ale unei comunități. Există desigur o multitudine de modele de dezvoltare comunitară, descrise în lucrări de specialitate (Deac) sau în practica unor organizații sau rețele de organizații de dezvoltare comunitară, dar pentru lucrarea de față am selectat câteva pe care le-am considerat mai relevante.

6.1. Modernizare și identitate culturală, model de dezvoltare comunitară din perioada interbelică

Primele preocupări serioase asupra dezvoltării sociale în România se datorează lui Dimitrie Gusti, eminent sociolog și personalitate politică marcantă a perioadei interbelice. Modelul dezvoltării sociale viza o dezvoltare durabilă a societății românești „prin modernizare instituțională, dublată însă de o implicare sistematică a comunităților locale” (Larionescu 2001, în Zamfir, Stănescu, coord., p. 389).

³³ Instituție specifică sistemului administrativ anglo-saxon.

³⁴ Denumire alternativă la cea de administrator public, propusă de Institutul de Politici Publice.

Pornind de la credința că o reformă profundă a statului nu se poate face fără o complexă cunoaștere științifică a unităților sociale (familia, satul, orașul, regiunea, națiunea), Dimitrie Gusti considera că omul de știință și intelectualul au datoria socială³⁵ de a practica știința și pentru țară. Înființat în 1921 de către ilustrul sociolog, Institutul Social Român, relua într-o formă superioară activitatea Asociației pentru Știința și Reforma Socială (care a funcționat între 1919 și 1921) și avea următoarele (*Institutul Social Român*, p.6) „obiective:

- cercetarea problemelor științelor sociale și în deosebi cele privitoare la starea socială a României ;

- înaintarea de propuneri practice necesare pentru înfăptuirea operei de reformă socială în România pe baza studiilor;

- să asigure membrilor ca și tuturor persoanelor pe care le interesează chestiunile sociale, mijloacele de documentare asupra lor, și

- popularizarea cunoștințelor sociale.”

Astfel, au fost inițiate începând cu anul 1925 *campanii monografice* în sate din diferite zone ale țării, cu implicarea a mii de specialiști în domenii diferite și studenți, pentru ca în colective pluridisciplinare, să se asigure o înțelegere a întregului social. Monografia sociologică este, în accepțiunea lui D. Gusti, o metodă de cercetare bazată pe observație participativă directă și sistematică asupra unei unități sociale sau fenomen social, care are scopul de a furniza informații corecte, cât mai complete și relevante necesare elaborării politicilor publice.

Legea serviciului social (vezi Anexa 3) a apărut într-un context economico-social marcat de Primul Război Mondial și criza economică, în care starea economică, de sănătate, spirituală și morală a poporului, precum și nivelul de educație, lăsau mult de dorit.

Legea înființa *Serviciul Social* ca instituție autonomă care avea ca scop (art. 1):

- „- implicarea (ca obligație cetățenească) tineretului, absolvenților din toate categoriile de școli, în activitatea de reorganizare a satelor;

- crearea Căminului Cultural, ca organ de execuție al său;

- cunoașterea realităților sociale prin cercetări monografice, care vor fundamenta acțiunile Serviciului Social și

- organizarea de școli pentru educarea sătenilor și orășenilor în vederea activității Căminelor Culturale și școli pentru pregătirea tinerilor chemați la Serviciul Social.”

³⁵ Entuziasmul și determinarea cu care D.Gusti și-a pus în operă ideile, au făcut ca unii autori să califice acest sistem drept un reformism forțat.

Absolvenții de studii superioare aveau obligația de a îndeplini serviciul social la sate pe timp de cel mult un an și puteau să-și ridice diploma de absolvire doar dacă prezentau un certificat doveditor. De asemenea, echivalarea diplomelor obținute în străinătate, numirea în funcții publice, sau autorizarea de liberă practică, se puteau face numai în baza unui certificat de îndeplinire a serviciului social. Prin această largă implicare se urmărea, pe lângă obiectivele declarate, și realizarea solidarității sociale între intelectuali și țărani.

Căminul cultural, înființat pentru fiecare sat, era conceput ca organ de execuție al serviciului social, cu personalitate juridică, în fapt o unitate de lucru gestionată de localnici, care să coordoneze și să unifice toate activitățile desfășurate în sat de instituțiile de stat și sociale (autorități, școala, biserica).

Numărul căminelor culturale nu era suficient, dar este remarcabilă inițiativa Fundației Culturale “Principele Carol”, la inițiativa căreia „ numărul căminelor a crescut de la 155 - câte funcționau la 1 iulie 1934 - la 2.034 la 1 iunie 1938. La această cifră impresionantă - 1.879 cămine culturale noi în numai 4 ani - se adaugă diversificarea programului lor de activitate, asumarea voluntară de responsabilități menite să ajute și să adâncească acțiunea școlii, bisericii și a autorităților publice (Moldoveanu, p. 37) .”

Clădirea căminului trebuia să adăpostească trei secții (art. 10): „sanitară (dispensar, farmacie, baie, maternitate), economică (cooperative, brutărie, măcelărie, remiză de unelte agricole, etc.) și culturală (sală de festivități, conferințe, radio, bibliotecă cu sală de lectură, muzeu, sală pentru școli țărănești, ateliere, ș.a.).”

D. Gusti considera că ”adevărata soluție a problemei raportului dintre individ și stat, o reprezintă personalitatea socială. Prin ea se obține și un conformism social absolut necesar, dar și o forță creatoare de progres. Tradiția și inovația se împletesc organic în personalitatea socială (Transilvania, 1/1939, p. 4).” Legea urmărea constituirea unei elite a satelor românești. Astfel funcționarii de stat, ținut, județ sau comună, precum și corpul didactic și preoții, erau obligați să desfășoare activitate obștească la căminele culturale.

Acțiunile de culturalizare realizate prin instituția căminului cultural, se caracterizau „prin trei note esențiale: *cultură integrală*, ocupându-se simultan și intensiv de sănătate, muncă, minte și suflet, cari reprezintă elementele educative ce se condiționează reciproc, *cultură activă*, creatoare, depășind cadrul teoretic prin înfăptuiri exemplificatoare, pe teren, *cultură descentralizată*, în sfârșit, având o deosebită considerație pentru situația și valorile locale (idem)”.

Legea prevede la art. 17 cursuri și școli de îndrumare ale serviciului social. Au beneficiat astfel de cursuri de instruire permanentă conducătorii căminelor culturale și tinerii

obligați să îndeplinească serviciul, precum și profesorii școlilor țărănești. S-au organizat cursuri țărănești la căminele culturale, școli țărănești de lungă durată la căminele culturale județene (cu cazare în internate) și școli superioare țărănești cu programe de 2 și 3 ani.

Întregul ansamblu de activități de cercetare socială în toate domeniile și cunoașterea științifică realităților țării, a fost coordonată de Institutul de Cercetări Sociale al României, înființat ca persoană juridică prin efectul acestei legi. Institutul avea sediul în București și coordona institutele de cercetări regionale.

Această mișcare de dezvoltare a satelor prin mobilizarea resurselor interne, a fost zădărnicită de izbucnirea celui de al II-lea Război Mondial și de instaurarea ulterioară a regimului comunist. Modelul gustian al „dezvoltării comunitare integrate (Sandu, 2011, p. 27) ” rămâne însă unul de referință.

„Lecția pe care a dat-o Gusti și principalii săi colaboratori privește concepția unei reforme sociale complete, în care proiectarea transformărilor sectoriale, fie ele economice, sanitare sau culturale este integrată în „spiritul social” de ansamblu al acesteia. Iar „spiritul social” autentic al reformei lumii satului presupune faptul că o strategie de schimbare socială nu se limitează, de pildă, la atribuirea de loturi sătenilor, ci include, obligatoriu, și formarea priceperii țăranilor de a lucra în chip eficient, sporirea condițiilor de înmulțire a forțelor creatoare prin dezvoltarea „cultului muncii eficiente”, „culturii sănătății”, „culturii sufletești” (Larionescu, în Zamfir, Stănescu, coord., p.41).

6.2. Modelul Fondului Român de Dezvoltare Socială (FRDS). Grupul de inițiativă locală

FRDS a luat ființă pe baza Legii nr. 129/1998³⁶, ca un organism nonprofit, de utilitate publică, menit să sprijine grupurile și comunitățile defavorizate prin promovarea unei abordări participative.

Fondul asigură trei tipuri de servicii (<http://www.frds.ro>): sprijin financiar prin acordarea de granturi destinate ameliorării condițiilor de viață ale beneficiarilor, asistență tehnică și instruire pentru creșterea capacității beneficiarilor de a formula și implementa

³⁶ LEGE nr. 129 din 26 iunie 1998 (republicată)(actualizată) privind înființarea, organizarea și funcționarea Fondului Român de Dezvoltare Socială, republicată în temeiul art. III din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 131/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 129/1998 privind înființarea, organizarea și funcționarea Fondului Român de Dezvoltare Socială, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1.243 din 23 decembrie 2004, aprobată prin Legea nr. 27/2005, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 197 din 8 martie 2005, dându-se textelor o nouă numerotare. Legea nr. 129/1998 a fost republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 751 din 15 octombrie 2002 și a mai fost modificată prin Ordonanța Guvernului nr. 28/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 129/1998 privind înființarea, organizarea și funcționarea Fondului Român de Dezvoltare Socială, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 88 din 31 ianuarie 2004, aprobată prin Legea nr. 113/2004, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 336 din 16 aprilie 2004 și ORDONANȚA nr. 28 din 26 ianuarie 2006. Textul inițial a fost publicat în MONITORUL OFICIAL nr. 483 din 8 iunie 2005.

proiecte și sprijin pentru accesarea fondurilor europene prin contractarea în numele beneficiarilor a unor servicii de asistență tehnică de specialitate.

De la înființarea sa și până în prezent, fondul a derulat sau a funcționat ca organism de implementare pentru o serie de programe și proiecte, după cum urmează (idem):

„-Programul Social Development Fund (SDF) 1997-2007 pentru comunitati rurale sarace și grupuri dezavantajate (din rural si urban);

-Proiectul de Dezvoltare Rurală - componenta „Fereastra comunitară”, destinat comunităților periferice și de dimensiuni reduse;

-Schema de Dezvoltare Socială a Comunităților Miniere - faza I (2004-2006) pentru comunități miniere afectate de restructurarea industriei de profil (din rural si urban) și grupuri dezavantajate din comunități miniere (din rural și urban);

-Educatie pentru angajare civica a comunităților de romi (2006-2008) pentru comunități rome dezavantajate;

-Schema de Dezvoltare Socială a Comunităților Miniere - faza a II-a (2006-2011);

-Programul de Intervenții Prioritare (2007-2013) pentru promovarea incluziunii sociale în comunități sarace de romi și

-Alte programe: VBF - Un viitor mai bun pentru femei (2008-2011), Combaterea discriminării și creșterea potențialului de angajare a femeilor din mediul rural (2010-2012), PGF - Proiect Generation Facility Romania " Creșterea capacității comunităților de romi de a accesa fonduri europene" (2009-2011).”

Beneficiarii Fondului sunt „grupuri din comunități rurale sarace, grupuri sărace de etnie romă, grupuri dezavantajate, grupuri productive provenind din comunități sărace și alte categorii sociale stabilite ca eligibile, de comun acord cu finanțatorii sau donatorii (Legea nr. 129/1998, art. 2, lit.a).” În accepțiunea legii „comunitățile rurale sărace sunt acele grupuri de gospodării și familii, trăind într-un sat sau într-o așezare umană izolată, care se confruntă cu aceleași probleme și obstacole, au interese identice și îndeplinesc caracteristicile prevăzute în Manualul de operare al Fondului (art. 2, b).”

Inițial, în evaluarea eligibilității s-a utilizat prima dintre variantele prezentate mai jos, apoi, datorită dificultății de a verifica unele criterii pentru care nu existau statistici oficiale la nivel de sat, grila s-a modificat, varianta a doua fiind mai adecvată. În aceeași casetă este prezentată și grila de evaluare folosită în Programul de investiții prioritare.

Grile FRDS pentru identificarea satelor sărace

„Varianta I

Un sat este sărac dacă satisface cel puțin patru din următoarele 10 criterii:

1. Nu există acces normal la o sursă de apă sigură (nu există apă în sat, iar pentru mai mult de 50 % din locuitori accesul la apa potabilă se face cu dificultate);
2. Peste 60 % din case nu au electricitate;
3. Peste 50 % dintre copiii de vârstă școlară au nevoie de mai bine de o oră pentru a ajunge la școală cu mijloacele de transport obișnuite;
4. Pentru a ajunge la un doctor cu mijloacele de transport obișnuite, majoritatea locuitorilor au nevoie de mai bine de două ore;
5. Satul se găsește la o distanță de peste 30 km de oraș, de care nu este legat nici prin cale ferată, nici printr-o cursă rutieră;
6. Rata mortalității infantile în sat a fost de peste 50 la mie în perioada 1995 -1998;
7. Mai mult de 30 % din populația sa depășește vârsta de 60 ani;
8. Numărul aparatelor TV la suta de locuitori este mai mic de 4;
9. Nu există telefon în sat;
10. Sub 2 % din gospodării posedă automobil proprietate personală.”

Varianta II

Un sat este sărac dacă satisface cel puțin trei dintre următoarele 8 criterii:

1. Mai puțin de 50% din gospodării au acces la apă potabilă în curte sau la poartă;
2. Mai mult de 60% din gospodării nu sunt conectate la rețeaua de electricitate;
3. Mai mult de 50% din copiii din clasele I-IV și/sau V-VIII fac mai mult de o oră până la școală folosind mijlocul de transport obișnuit;
4. Pentru a ajunge la un doctor majoritatea locuitorilor au nevoie de mai mult de două ore;
5. Distanța față de cel mai apropiat oraș cu mai mult de 50.000 locuitori este mai mare de 25 km;
6. Nu există nici un mijloc de transport în comun (privat sau de stat) care să treacă cel puțin o dată pe zi prin sat sau care are stație la o distanță mai mică de 2 km de sat;
7. Mai puțin de 5% din gospodării au telefon funcțional;
8. Singurii agenți economici din sat activează în domeniul comerțului sau alimentației publice.”

Sursa: manualele de operare FRDS, apud Sandu, 2011, p.p. 149,150

*Grila de evaluare a problemelor cu care se confruntă comunitatea
(Programului de intervenții prioritare)*

Comunitatea trebuie să îndeplinească toate cele trei criterii:

„Criteriul I. ACCESIBILITATE

- 1.Comunitatea este situată la marginea/periferia localității de care aparține;
- 2.Comunitatea se află în apropierea unei gropi de gunoi;
- 3.Drumul de acces practicabil spre/dinspre comunitate nu este pietruit sau asfaltat.

Dacă cel puțin la unul dintre cele 3 subcriterii răspunsul este da, criteriul Accesibilitate este îndeplinit.

Criteriul II. INFRASTRUCTURA

1. Mai mult de 50% din gospodăriile din comunitate nu au acces la o sursă de apă potabilă în apropiere;
2. Mai mult de 50% din gospodăriile din comunitate sunt neracordate la rețeaua de energie electrică.

Dacă cel puțin la unul dintre cele 2 subcriterii răspunsul este da, criteriul Infrastructură este îndeplinit.

Criteriul III. SURSE DE VENIT

Pentru mai mult de 50% dintre gospodăriile din comunitate principala sursă de venit o reprezintă VMG³⁷ sau activitățile ocazionale

Dacă răspunsul la subcriteriul 1 este da, criteriul Surse de venit este îndeplinit.”

Sursa: Manual de operare din 2007 pentru implementarea Programului de intervenții prioritare, componenta I a proiectului de incluziune socială, publicat în M.Of. nr.575 din 22 aug. 2007

Granturile se acordă de către Fond reprezentanților de drept ai beneficiarilor, pentru proiecte care reprezintă inițiative ale acestora și sunt întocmite conform regulamentelor fondului. Datorită capacității reduse a comunităților și grupurilor vizate, legea prevede existența unui facilitator definit ca „persoana fizică sau o persoană juridică selectată de Fond, care își asumă obligația să ajute o comunitate rurală săracă, un grup dezavantajat, un grup productiv ori altă categorie socială stabilită ca eligibilă, provenită din comunități orășenesti, comunale sau sătești, după caz, să se organizeze, să își identifice necesitățile proprii, să le ierarhizeze, să elaboreze un proiect, să depășească problemele de organizare și comunicare apărute în timpul derulării unui proiect, să participe la dezvoltarea durabilă a comunității și după încheierea finanțării Fondului (art. 2, lit.h)”.

Pe parcursul derulării programelor, cea mai mare parte a proiectelor au avut ca obiectiv atragerea de fonduri (Sandu, 2007, p. 45) pentru îmbunătățirea drumurilor (46%), urmate de proiecte de alimentare cu apă (12%), de prelucrare a unor resurse locale (7%) și de creare de centre de zi (7%).

³⁷ Venitul minim garantat.

Această situație, a predominanței proiectelor tehnice, trădează, pe lângă necesități stringente în domeniul infrastructurii fizice, sprijinul și intervenția autorităților locale, ale căror preocupări sunt în general axate pe „rezolvarea” problemelor de infrastructură și mai puțin pe inițiative care reclamă anumite abilități sociale. Dealtfel, evaluarea impactului proiectelor derulate de FRDS (Metro Media Transilvania) a condus între altele, la următoarele recomandări pentru ca proiectele să aibe rezultate mai bune:

- creșterea capacității de cooperare din partea membrilor comunității;
- includerea în proiecte a unui număr mai mare de persoane cu experiență din localitatea unde se realizează proiectul, și
- includerea unui număr mai mare de lideri locali.

Din perspectiva DC, în studierea modelului FRDS, sunt relevante constituirea și modul de lucru ale grupului de inițiativă locală, voluntariatul și contribuția comunității, precum și întărirea capacității comunitare și posibilitatea valorificării ulterioare de către comunitate a experienței dobândite într-un astfel de proiect.

Studiu de caz

Proiect FRDS Gilău, jud. Cluj

Comuna Gilău este situată la 15 km Vest de municipiul Cluj-Napoca pe drumul E60 spre Oradea și are în componență trei sate: Gilău, Someșu Rece și Someșu Cald. Locuitorii se ocupă în special cu agricultura, prelucrarea lemnului, creșterea animalelor, industria mică, servicii și activități în domeniul turismului. În ultimii ani, datorită situării în apropierea Clujului și accesului la autostrada Transilvania, Gilăul a devenit o atracție rezidențială dar și economică, aici desfășurându-și activitatea cca 473 de firme (din date furnizate de primăria Gilău). Populația, (conform Recensământului populației și locuințelor 2002) este de 7861 locuitori, din care 743 maghiari și 557 romi.

În satul Gilău trăiește o populație importantă de romi, numărând 488 de oameni. Ocupatiile de bază ale acestora sunt colectarea fierului vechi, prestarea de activități ocazionale necalificate, muncă în agricultura și construcții, activități pentru care de multe ori sunt subretribuiți ori supuși abuzurilor unor angajatori. Lipsa unor cunoștințe, deprinderi sau informații care să le permită accesul la locuri de muncă stabile, conduc la excluderea lor din societate, adoptarea unui comportament civic neadecvat, excluderea și neparticiparea la luarea deciziilor care îi afectează în mod direct. „-E greu, majoritatea au 2 clase. Până la 8 clase sunt puțini care au ajuns. Pe parcurs renunță la școală” (interview cu I.S.)

O bună parte dintre aceștia locuiesc pe strada Morii, situată pe malul Someșului, la

cca. 1 km de centrul localității, zonă care până nu demult arăta altfel. Drumul de acces spre centrul satului era neamenajat ceea ce ducea la izolarea comunității. „Înainte aici erau inundații și noroi, în timpul ploilor ne era blocat accesul spre orice. Nu aveam șanțuri și apa intra în curți și în casele mai prost construite”(interviu cu M.G).

În anul 2009 primăria decide să se implice și să valorifice oportunitățile de finanțare oferite de FRDS prin Programul de Investiții Prioritare (PIP)³⁸. Solicitantul finanțării a fost primăria comunei, în parteneriat cu grupul de inițiativă din comunitatea romilor. Pentru constituirea Grupului de inițiativă (GI), primarul, coordonatorul proiectului și facilitatorul comunitar s-au dus și au purtat discuții în comunitate. Nu a fost ușor, pentru că, deși nu este foarte numeroasă, comunitatea este divizată politic. Până la urmă unul dintre liderii comunității, care este și consilier local, a acceptat să se implice, iar romii adunați acolo în stradă, au fost de acord să-l delege pentru funcția de președinte al GI. Vicepreședintele și secretarul au fost aleși dintre cei prezenți la adunare. Atribuția cea mai importantă a acestora este reprezentarea GI în cadrul Grupului de coordonare a proiectului (GP). Astfel, „Comunitatea str. Morii” comuna Gilău, a luat ființă pe baza unui act constitutiv înregistrat într-un registru special al primăriei, prin decizia primarului.

Intitulat „Reabilitare strada Morii și servicii comunitare de informare și consiliere”, proiectul a vizat ambele componente, componenta *mică infrastructură* (MI) și componenta *servicii sociale comunitare* (SSC), prevăzute de PIP, care finanțează proiecte integrate.

Valoarea grantului a fost de 104.454 euro, din care contribuția locală a reprezentat 25.756 euro, iar numărul de beneficiari 240. Contribuția locală a constat în bani, dar și în cuantificarea activității depuse de 10 voluntari din comunitate, pentru distribuirea de materiale informative și publicitare în comunitate, convocarea la diferitele activități ale proiectului.

Activitatea proiectului pe componenta SSC a constat în înființarea unui Centru comunitar de informare și consiliere (CCIC) care să furnizeze două tipuri de servicii:

- informare și consiliere în vederea accesării serviciilor sociale, și
- asistență în alegerea și găsirea unui loc de muncă.

Primăria a pus la dispoziție spațiul necesar centrului, care a fost dotat cu mobilier,

³⁸ PIP (<http://www.frd.ro/index.php?id=21>, consultat la data de 28 martie 2012) este una din cele patru componente ale Proiectului de Includere Socială (SIP), care își propune îmbunătățirea condițiilor de viață și creșterea nivelului de includere socială pentru cele mai vulnerabile categorii de persoane din societatea românească. În acest proiect guvernamental sunt implicate 2 ministere, 4 agenții guvernamentale și FRDS. Finanțarea PIP este asigurată din fonduri de la bugetul de stat și dintr-un împrumut rambursabil de la Banca Mondială, în valoare totală de 15,4 mil. EURO, iar derularea lui este asigurată de FRDS. Pentru buna derulare a PIP, FRDS colaborează și comunică permanent cu Agenția Națională pentru Romi.

birotica, echipa-ment IT și ulterior, în anul 2010, centrul a fost acreditat ca furnizor de servicii sociale. Au fost angajate două persoane pe durata implementării proiectului, un consilier în asistența socială cu normă întreagă și un consilier în resurse umane cu o jumătate de normă.

Pe componenta **SSC** au fost derulate două categorii de activități:

1. Informarea și consiliere în vederea accesării serviciilor sociale

- campanii de informare în comunitate cu următoarele teme: accesul la serviciile de sănătate, accesul la servicii de educație, alocațiile, ajutoarele sociale, indemnizațiile;

-activități de informare privind accesul la serviciile sociale și diverse teme cum ar fi: serviciile medicale, drepturile și obligațiile pacienților, adopția, drepturile copilului, prevenirea și riscul abandonului școlar, prevenirea marginalizării sociale, atitudinea față de muncă, alocația de susținere pentru familia monoparentală, alocația complementară, asistența socială acordată persoanelor vârstnice, dreptul persoanei la identitate, indemnizația acordată pentru persoanele cu handicap, asistentul personal al persoanei cu handicap grav, ajutoarele de urgență, ajutoarele pentru înmormântare și ajutoarele pentru încălzirea locuinței și

-servicii de informare individuală la sediul centrului, pentru 137 de beneficiari și s-au întocmit dosare sociale pentru 61 de beneficiari.

2. Consiliere și asistența în alegerea și găsirea unui loc de muncă

-popularizare pe bază de pliante și minighiduri pentru serviciile ce puteau fi accesate, în rândul beneficiarilor proiectului;

-sesiuni de informare cu privire la alegerea și găsirea unui loc de muncă - fiind abordate următoarele teme: codul muncii, legile uzuale de dreptul muncii, formarea profesională a adulților, soluționarea conflictelor de muncă, cv-ul perfect, discursul de prezentare, interviul de angajare, alege schimbarea și șansa, securitatea și sănătatea în munca, echipamentul individual de protecție, cum se obține ușor un loc de muncă, rețelele sociale, concedierea disciplinară, ș.a.;

-serviciile de informare individuală au fost accesate la sediu de 167 de beneficiari și s-au întocmit dosare pentru 54 beneficiari.

-consilierul în resurse umane a realizat activități de promovare a serviciilor oferite în cadrul proiectului, a efectuat vizite în comunitate, a încheiat protocoale de colaborare cu diverși agenți economici, potențiali angajatori și a ținut legătura cu AJOFM Cluj și

-organizarea „Târgului locurilor de muncă”, la care au participat 75 de romi din comunitate, 5 firme și un ONG și reprezentanți ai presei.

Rezultatele însă nu sunt foarte încurajatoare. Centrul are dotarea necesară, oferă consiliere și informare, dar rezultate concrete nu sunt. Intermedierea găsirii unui loc de muncă este dificilă datorită nivelului de educație sau calificare scăzute. S-a reușit angajarea unei singure persoane la o firmă de salubritate. Înscrierea lor la diferite cursuri gratuite organizate în afara localității este și mai dificilă fiindcă cei mai mulți nu pot suporta costul transportului. Investitorii privați de pa raza comunei sunt în continuare reticenți în ce privește angajarea lor.

La centru, romii vin în prezent doar pentru sprijin la întocmirea dosarelor pentru ajutor social, alocații, demersuri pentru obținerea cărții de identitate. Ei solicită de asemenea consiliere în probleme legate de școlarizarea copiilor, aspecte privind intrarea în legalitate cu locuințele construite ilegal pe un teren care nu le aparține, etc.

Componenta **MI** a rezolvat problema drumului de acces prin reabilitarea și pietruirea străzii Morii pe o lungime de 1380 m și construirea de rigole betonate. Lucrările au început în luna mai 2010 și au fost realizate integral de o firmă, selectată prin achiziție publică. Această activitate nu a presupus voluntariat din partea comunității de romi, iar din proprie inițiativă nici vorbă să se implice cineva. Dimpotrivă, odată ce au început lucrările la stradă, au apărut și pretențiile („-Mie să-mi reparați podețul”, „- Să ni se toarne beton în fața porții”, ș.a.) și chiar certurile cu muncitorii.

Primăria a preluat aceste solicitări și a extins lucrările de execuție a rigolelor și a podețelor din fondurile bugetului local, cu același constructor. Mai mult decât atât, strada urmează să fie asfaltată din fondurile comunei. „-Personal sunt multumită de lucrare și știu că este un lucru bun și util pentru ei. În prezent s-a predat amplasamentul către firma câștigătoare în urma licitației, și încep lucrările de asfaltare. Este prima stradă comunală care se asfaltează în comună din cele 4 programate a se asfalta în acest an, din bugetul local.”(coordonator proiect).

De rezultatele proiectului proiectului " Reabilitare strada Morii și servicii comunitare de informare și consiliere" Gilau, au beneficiat în final aproximativ 400 locuitori ai comunității de romi.

Întrebări:

1. Prin finanțarea proiectelor integrate și mobilizarea actorilor locali interesați, FRDS a construit programul pentru promovarea unei perspective integratoare asupra dezvoltării locale. Cum apreciați rezultatele proiectului din această perspectivă?
2. Proiectul a produs o schimbare în comunitatea de romi. Este aceasta una durabilă?

Argumentați.

3. În ce măsură a determinat acest proiect abilitarea comunității de romi?

4. Cum credeți că ar fi trebuit să se acționeze pentru ca mediul privat să angajeze mai mulți romi din această comunitate?

Datele au fost puse la dispoziție de coordonatorul de proiect, cu acceptul primăriei Gilău

6.3. Intercomunalitatea

Este un model de cooperare comunitară consacrat de administrația publică franceză, care reglementează asocieri de comune³⁹ numite syndicate. Ele pot avea vocație unică sau multiplă și competențe în servicii de alimentarea cu apă, gestionarea unor rețele de utilități (gaze, electricitate, canalizare), gestionarea deșeurilor menajere, transport școlar, ș.a.

În România, Legea administrației publice locale nr. 215/2001⁴⁰ definește asociațiile de dezvoltare intercomunitară (ADI) ca fiind „structurile de cooperare cu personalitate juridică, de drept privat, înființate, în condițiile legii de unitățile administrativ-teritoriale, pentru realizarea în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional, ori furnizarea în comun a unor servicii publice (art.1, (2) lit.c).” În aceeași categorie de se înscriu și zonele metropolitane, care sunt asocieri ale capitalei sau municipiilor de rangul I, cu unitățile administrativ-teritoriale din zona de contiguitate.

ADI se poate înființa ca persoană juridică în condițiile Legii nr. 215/2001, cu derogare de la legislația privind asociațiile și fundațiile, cu acordul consiliilor locale și în condițiile păstrării autonomiei de către acestea. ADI este condusă de un consiliu de administrație format din reprezentanți desemnați de consiliile locale. Consiliul are apoi un președinte al ADI. Funcționarea asociației și a aparatului tehnic sunt reglementate de actul de înființare și statut. Pentru gestionarea în comun unor servicii publice, consiliul de administrație poate angaja un administrator public (art. 13, art. 114). ADI este finanțată de la bugetele locale, dar și din alte surse și reprezintă o opțiune pragmatică de asociere, pe de o parte impusă de anumite fonduri de dezvoltare și nu neapărat de dorința sinceră de cooperare. Pe de altă parte, nevoia de

³⁹ În Franța comuna este subdiviziunea administrativă de bază, echivalentă satului de la noi.

⁴⁰ Legea administrației publice locale nr. 215/2001, actualizată și republicată în Monitorul Oficial nr. 123 din 20.2.2007.

cooperare se datorează unor cerințe care depășesc capacitatea administrativă⁴¹ a fiecărei colectivități.

Realizarea în comun a unor proiecte de infrastructură gestionate la nivelul ADI-urilor, prezintă, pe lângă avantajul incontestabil al sinergiei, și unele probleme de ordin tehnico-administrativ și politic.

Din punct de vedere *tehnico-administrativ*, lucrările de infrastructură a drumurilor de exemplu, se fac planificat, după master-planuri, doar după terminarea rețelelor de utilități, ceea ce, de multe ori, avantajează sau dezavantajează unele comunități în privința eșalonării lucrărilor. Să ne imaginăm un proiect de reabilitare a unui drum județean, promovat de un ADI format din 8 comune, pe care le leagă acest drum. Unele comune au rețele de alimentare cu apă și canalizare sau de distribuție de gaze pe traseul drumului, altele nu au încă. Lucrările la drum se pot face doar acolo unde există deja rețelele de utilități. Comunele partenere care nu au toate rețelele de utilități, vor trebui să aștepte cu reabilitarea porțiunii de drum aferente lor chiar câțiva ani, până realizează rețelele pe baza altor proiecte, ceea ce creează disensiuni la nivelul ADI.

Din punct de vedere *politic*, problemele sunt de asemenea complicate, datorită transferului de decizie, în sensul în care pot să apară diferențe între programul cu care un primar a câștigat votul comunității și programul ADI unde decizia este luată de un consiliu de administrație și influența profesioniștilor apolitici (administrator public, aparatul tehnic) este mare. Pe de altă parte, apare o discordanță temporală datorită faptului că proiectele mari de infrastructură exced ca durată de proiectare și execuție mandatul primarilor, care sunt puși astfel în dificultate în cazul în care doresc un nou mandat și în campania electorală nu își pot atribui realizări încheiate, sau în concordanță cu promisiunile anterioare făcute comunității locale. Anvergura proiectelor implementate de ADI poate de asemenea să umbrească realizările mai modeste de la nivelul comunei sau orașului, iar contribuția primarului în cadrul ADI poate avea o vizibilitate mai scăzută.

În opinia noastră, ADI reprezintă o construcție tehnică utilă și necesară în implementarea unor proiecte a căror anvergură depășește nivelul unei localități și care sunt articulate în strategii de nivel regional sau național. Sub aspectul dezvoltării comunitare, aceste proiecte au o relevanță scăzută, deoarece asocierea unor colectivități⁴² locale nu

⁴¹ Conform Legii nr. 195 / 2006 a descentralizării, cap 1, art 2., capacitate administrativă reprezintă ansamblul resurselor materiale, instituționale și umane de care dispune o unitate administrativ-teritorială, precum și acțiunile pe care le desfășoară aceasta pentru exercitarea competențelor stabilite prin lege. Capacitatea administrativă se evaluează și se stabilește în condițiile legii.

⁴² Comunele, în sine, cu greu pot fi numite comunități.

generează o comunitate nici sub aspectul ei geografic (de loc) chiar dacă ADI ar putea acoperi o microregiune omogenă, coerentă, nici sub aspectul de interes, pentru că distanța dintre membrii comunităților și decizia la nivelul ADI este prea mare, aceștia fiind beneficiari pasivi ai unei dezvoltări proiectate.

Cu toate acestea, experiența comună a mai multor colectivități, instituționalizarea asociației ca persoană de drept privat cu președinte, consiliu de administrație și aparat tehnic de lucru, multiplică relațiile transversale în teritoriul administrativ al ADI. Relațiile funcționale ale ADI cu fiecare consiliu local, cu organisme diferite de implementare, cu partenerii din proiecte, cu instituții publice de nivel județen, regional sau național, cu companii private de consultanți sau care oferă servicii, conduc la creșterea capitalului social de tip bridging. Experiența practică în conceperea și implementarea de proiecte și programele de formare continuă, conduc la dobândirea de abilități și la creșterea capacității locale.

6.4. Modelul LEADER. Grupul de acțiune locală.

Politica de dezvoltare rurală a UE, ca parte a Politicii Agricole Comune, promovează o dezvoltare integrată (economică, socială, ecologică) a comunităților rurale. Abordarea LEADER⁴³ este un model de tip bottom-up centrat pe microregiuni, care constă în mobilizarea și promovarea dezvoltării în comunitățile rurale, prin implicarea partenerilor locali în orientarea dezvoltării viitoare a teritoriului vizat. Această inițiativă comunitară cunoaște două etape. Într-o primă etapă s-au derulat trei generații de programe, pe care statele membre le-au derulat autonom și au fost finanțate separat din fonduri ale UE (vezi tabelul nr.9).

Inițiative Leader	Numărul grupurilor de acțiune locală (GAL)	Zona acoperită	Finanțare UE
Leader I (1991-1993)	217	367 000 km ²	442 milioane euro
Leader II (1994-1999)	906	1 375 144 km ²	1 755 milioane euro
Leader+ (2000-2006)	893	1 577 386 km ²	2 105,1 milioane euro

Tabelul nr. 9. Inițiativele LEADER, etapa I (Abordarea LEADER: un ghid elementar, p. 7).

În a doua etapă, începută în 2007, programul LEADER a fost integrat în programele naționale de dezvoltare rurală, iar finanțarea se face din Fond European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR). Astfel, în România, abordarea Leader a fost preluată în

⁴³ Este acronimul de la expresia franceză „Liaison entre actions de développement rural”, adică „Legături între acțiuni de dezvoltare rurală”.

Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) ca axă⁴⁴ separată, prin intermediul căreia se dorește îmbunătățirea guvernancei locale și promovarea potențialului de dezvoltare endogenă a comunităților din spațiul rural. Obiectivele specifice ale Axei 4 sunt:

„-Participarea membrilor comunităților rurale la procesul de dezvoltare locală și încurajarea acțiunilor inovative;

-Încurajarea actorilor de la nivel local de a lucra împreună cu reprezentanții altor comunități din interiorul sau exteriorul țării;

-Stimularea formării de parteneriate, pregătirea și asigurarea implementării strategiilor de dezvoltare locală (Ministerul Agriculturii, p. 71).”

Pornind de la premiza că dezvoltarea comunităților locale se realizează deplin doar cu o implicare cetățenească activă în procesul de consultare și de adoptare a deciziilor, programul (idem, p. 72) oferă suport pentru:

„-mobilizarea actorilor locali pentru a prelua inițiativa și controlul unei dezvoltări proiectate⁴⁵;

-schimbul și cooperarea între zonele rurale în vederea transferului de bune practici;

-dezvoltarea echilibrată a spațiului rural prin adecvarea proiectelor la strategiile proprii și

-creșterea capacității comunitare prin acțiuni de animare și formare a competențelor.”

Elementele specifice ale acestui model sunt limitarea deciziei sectorului public și încurajarea mediului privat și ONG-urilor de a se implica în dezvoltarea teritoriului, precum și încurajarea creativității, prin absența îngrădirilor și diversificarea posibilităților de a accesa diferite fonduri.

Din perspectiva DC sunt importante trei aspecte ale acestui model: *înțelesul termenului comunitate* în contextul PNADR, *instituționalizarea participării* actorilor locali și *cooperarea între comunități*.

1. Teritoriul eligibil pentru implementarea axei LEADER este cel rural din comune și orașe (satele aparținătoare ale acestora), dar și orașe mici cu populația sub 20 000 de locuitori, care au fost declarate ca atare, dar au caracteristici ale spațiului rural (grad de dezvoltare

⁴⁴ Axa reprezintă un grup coerent de măsuri cu obiective specifice, care rezultă direct din punerea în aplicare a acestora și contribuie la realizarea unuia sau a mai multor obiective.

⁴⁵ Nevoia unei dezvoltări proiectate este evidentă în contextul unei societăți plurale. Ea își găsește explicația și în textele lui Toma de Aquino: „Hominis autem est aliquis finis ad quem tota eius vita et actio ordinatur, cum sit agens per intellectum cuius est manifeste propter finem operari. Contigit autem diversimode homines ad finem intentum procedere, quod ipsa diversitas humanorum studiorum et actionum declarat; indiget igitur homo aliquo dirigente ad finem.” În traducere „Omul are o anumită finalitate spre care se orientează întreaga sa viață și acțiune, deoarece el este activ prin intelect, în privința căruia este evident faptul că operează în virtutea finalității. Se întâmplă ca oamenii să acționeze tinzând în moduri diferite spre o finalitate, iar însăși varietatea îndeletnicirilor și a acțiunilor umane arată acest lucru; așadar, are nevoie de ceva diriguitor întru finalitate.” (Toma de Aquino, 2005, pp 10,11).

scăzut, nivel slab în ce privește dotările edilitare, agricultura ca ocupație principală a locuitorilor, ș.a.) și se confruntă cu probleme similare.

În cadrul acestui model, DC este concepută (idem, p.p. 330, 331) la nivelul unor teritorii sub-regionale coerente, cu o populație cuprinsă între 10 000 și 150 000 de locuitori, fără limite predefinite, dar având identitate, tradiții, nevoi și așteptări comune. Aceste teritorii trebuie să dețină un capital de dezvoltare suficient pentru susținerea strategiilor proprii și pot transcende limitele decupajului administrativ intern de toate nivelurile, pentru a se realiza „condițiile de omogenitate geografică și economică (ibidem).” Fiecare teritoriu se poate afla sub acoperirea unui singur Grup de Acțiune Locală (GAL) și de asemenea, fiecare unitate administrativă poate face parte dintr-un singur GAL, pentru a se evita suprapuneri în privința planificării strategice și luării deciziilor ulterioare în procesul implementării.

Așadar, în cadrul modelului LEADER conceptul de comunitate nu se referă la grupuri sau comunități locale sătești, ci este mai difuz și legat de un areal geografic mai extins. Dezvoltarea este abordată pragmatic, bazată pe resurse (umane, economice, etc.) și pe acțiuni de planificare strategică și implementare a proiectelor subsumate acesteia.

2. Participarea la nivelul teritoriului este instituționalizată sub forma GAL care trebuie să reunească în jurul unui proiect comun, interesele socio-economice ale zonei gestionate. GAL este parteneriatul local deschis și corect reprezentat, constituit (în conformitate cu prevederile O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații) din parteneri publici, societate civilă și parteneri privați, capabil să influențeze pozitiv elaborarea și implementarea strategiilor, precum și selectarea proiectelor.

Participarea „bottom-up” , este asigurată pe tot parcursul procesului, de la luarea deciziilor privind strategia, stabilirea priorităților, realizarea proiectelor și până la evaluare, conducând astfel la consolidarea capacităților locale. Partenerii privați și societatea civilă trebuie să dețină o pondere la nivel decizional de cel puțin 50%, iar partenerii publici sub 50% (ibidem, p. 328).

Detalierea sectoarelor ai căror reprezentanți alcătuiesc Grupul de Acțiune Locală

„Public

-administrație publică (la nivel local și județean – primării, consilii locale, județene, etc.)

-servicii publice (servicii sociale, de sănătate și transport, școli, universități, etc.)

Privat

- sector comercial (societăți pe acțiuni, societăți cu răspundere limitată, etc.);
- sector financiar (bănci, instituții de credit, etc.);
- sector agricol (cooperative agricole, grupuri de producători, etc.);
- organizații de întreprinzători și
- societăți de furnizare a serviciilor comunitare (culturale, radio, TV, servicii non-culturale, etc.).

Societate civilă

- organizații non-profit, asociații, fundații, federații (asociații de mediu, asociații culturale, sociale, religioase, camere de comerț, unități de cult, etc.) și
- persoane fizice, grupuri de persoane neînregistrate oficial.”

Sursa: PNDR 2007-2013, versiunea consolidată 2012, p. 373, <http://www.pndr.ro/> consultat la data de 30. 03. 2012.

3. Cooperarea între comunități în cadrul axei LEADER este văzută ca o modalitate de transmitere a bunelor practici, de multiplicare și diversificare a surselor de informații. Aceasta se poate face prin: schimburile interteritoriale la nivelul României, între GAL-uri sau între acestea și alte grupuri, sau parteneriate și cooperare transnațională cu micro-regiuni, grupuri și rețele din țări ale UE sau din afara acesteia. Aceste relații de tip *bridging* facilitează asimilarea de idei și proceduri noi, schimburi de experiență valoroase, stimulează inovația și generează noi oportunități de dezvoltare.

6.5. Modelul centrului de resurse pentru comunitate (telecentrul)

Telecentrul este o structură sinergică minimală și adaptabilă, formală sau informală, care integrează în proporții diferite resurse materiale, umane și financiare și este înființată într-o comunitate, cu scopul de a furniza o serie de servicii (în special de comunicații și training) asociate dezvoltării comunitare.

Acest concept (Misaroș, coord.), reprezintă o inovație suedeză din anul 1985, implementată cu sprijin guvernamental pentru a deservi zone rurale din această țară. Ulterior

modelul a fost preluat în Danemarca, Marea Britanie (telecottage), apoi în Canada, Australia și Noua Zeelandă. În Ungaria conceptul (telehaz) a fost preluat în anii 1980 și s-a dezvoltat puternic în următorul deceniu, cu implicare guvernamentală, iar de aici modelul s-a extins în România și Sebia. Implicarea activă a unor organizații internaționale, cum ar fi International Development Research Center (IDRC), International Telecommunication Union (ITU), United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) și United States Agency for International Development (USAID) (Misaroș, coord., p. 18), a determinat extinderea modelului prin proiecte pilot în numeroase țări din Africa: Mali, Tanzania, Uganda, Benin, Mozambic, Africa de Sud, Ghana, Senegal, ș.a. Asia și America de Sud, au preluat și adaptat la rândul lor modelul telecentrelor.

În România primele telecentre s-au înființat prin intermediul sectorului nonprofit, cu finanțare externă (Ungaria). Fundații precum Telehaz din Odorheiu Secuiesc, CREST și Hygeia din Satu Mare și Centrul de Asistență Rurală din Timișoara, au avut primele inițiative la sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000. Până în anul 2006, în România existau între 25 și 30 de telecentre funcționale (Zamfir, Stănescu, coord., p.572). Acestea au fost înființate și gestionate de organizații neguvernamentale și concepute ca instrumente de dezvoltare a comunităților rurale, prin conectarea acestora la sursele informații și oportunități de dezvoltare și stimularea inițiativei locale.

Deși difuzarea modelului s-a produs cu o permanentă adaptare atât sub aspectul structurii cât și al scopurilor, la nevoile specifice ale comunităților, ideea centrală este că telecentrul „reprezintă un instrument care promovează dezvoltarea participativă, servind nevoii de informare și comunicare, contribuind la dezvoltarea economică, a capitalului uman și a celui social (Zamfir, Stănescu, coord., p. 568).”

Telecentrul funcționează de regulă, într-un spațiu special alocat, amenajat cu calculatoare conectate la internet, echipamente periferice (fotocopiatoare, imprimante, scanere, ș.a.), cu telefon, fax și mobilier specific de birou, sală de ședințe sau de training. De cele mai multe ori, spațiul se rezumă la o încăpere care are toate aceste funcțiuni.

Telecentrele pot fi susținute financiar și material în cele mai diferite moduri. În încercarea de a structura modalitățile de asigurare a sustenabilității, putem enumera cinci categorii (Misaroș, coord. p. 17): susținere din partea guvernului, autorităților locale, societății civile (ONG-uri), mediului privat și din partea unor consorții (public, privat și sector nonprofit).

În accepțiunea Fundației CREST, de exemplu, telecentrul este un centru de resurse care facilitează dezvoltarea economico-socială și culturală prin oferirea de servicii complexe, în

domenii precum economia, infrastructura, resursele umane, mediul, dezvoltarea turismului, ș.a.

În caseta de mai jos se pot vedea principiile de funcționare și caracteristicile tehnice ale unui telecentru.

Principiile de funcționare ce stau la baza unei structuri de tip telecentru sunt următoarele:

- utilitate publică, oferta de servicii adresându-se tuturor membrilor comunității, fără discriminări și control exercitat de către comunitate (gazda telecentrului fiind o organizație neguvernamentală);

- profil multifuncțional, cu servicii de calitate, permanent adaptate necesităților comunității;

- acționează în mod responsabil și reprezintă un forum, un catalizator al comunității;

- promovează tehnologii moderne de comunicare și training și

- acționează în mod responsabil și independent (nu este deci o anexă a primăriei) însă colaborează atât cu administrația locală, instituțiile de stat cât și cu agenții economici la nivel local și județean.

Caracteristicile tehnice minimale ale unei structuri de tip telecentru sunt următoarele:

- asumarea responsabilității funcționării telecentrului de către o persoană;

- un spațiu de funcționare destinat telecentrului;

- cel puțin 5 tipuri de servicii, orientate spre nevoi identificate împreună cu factorii de decizie din comunitate și oferite în mod permanent comunității;

- cel puțin o resursă informațională permanentă;

- dotare tehnică de cel puțin 2 calculatoare și 1 imprimantă;

- un orar de funcționare de cel puțin 2 ore pe zi și cinci zile pe săptămână;

- telecentrul trebuie să fie găzduit de o organizație cu personalitate juridică.

Sursa: (Dezso, Kazamer, p.6)

Începând cu anul 2006 se poate remarca implicarea statului prin Autoritatea Națională pentru Reglementare în Comunicatii și Tehnologia Informației (ANRCTI), care cu sprijinul

Băncii Mondiale și prin intermediul unor companii⁴⁶ care furnizează servicii de telefonie mobilă și comunicații, au înființat 633 de telecentre în localități izolate și private de accesul la rețelele de comunicații printr-un program⁴⁷ încheiat în anul 2008. Acest program are o abordare total diferită (de tipul intervenție în comunitate), iar telecentrele astfel înființate oferă în special servicii de telefonie în zonele rurale deficitare din acest punct de vedere.

Cele două tipuri de inițiativă, cel promovat de ONG-uri și cel guvernamental funcționează în paralel, în absența unei punți de legătură între profesionalismul și dedicarea primului și abordarea tehnico-birocratică a celuiilalt.

Problemele care apar în implementarea modelului telecentru (Voicu, în Zamfir, Stănescu, coord., p. 573, 574) sunt în primul rând cele privind *resursa umană*. Comunitățile rurale izolate, au în același timp și deficit de personal cu un nivel de educație suficient pentru a gestiona, sau pentru a putea fi instruit să gestioneze problemele unui telecentru. Structura populației și modul de viață din ruralul profund, fac dificilă asigurarea de voluntari pentru telecentru.

Asigurarea unui *spațiu de funcționare*, a unui sediu, este de asemenea o problemă în condițiile în care satele izolate au un nivel foarte scăzut în privința dotărilor edilitare. Unele locații posibile (școala, spații comerciale) pot pune probleme de compatibilitate a tipurilor de activitate sau programului.

Sustenabilitatea telecentrelor după încheierea finanțării prin proiectele inițiale reprezintă o altă provocare, transferarea acestora în sarcina autorităților locale (cum este cazul telecentrelor înființate prin proiecte guvernamentale) nefiind o problemă ușoară. Odată trecute sub tutela autorităților locale, ar putea să fie percepute ca simple servicii ale primăriei și și-ar diminua rolul de instrument de dezvoltare comunitară.

Extinderea și generalizarea serviciilor de telecomunicații (telefonie, internet) fac ca multe telecentre (mai ales a celor axate pe astfel de servicii) să își piardă o bună parte din obiectul de activitate și chiar să dispară. O parte dintre aceste ar putea să se redefiniească și să ofere servicii contra cost comunităților. Este cazul multor telecentre din Ungaria care au preluat servicii publice cum ar fi încasarea unor taxe pentru primărie sau furnizori de utilități, contractarea de servicii poștale, ș.a.

⁴⁶ S.C. Accessnet International S.R.L. – 150 de telecentre, S.C. Euroweb România S.A. – 1 telecentru, S.C. Orange România S.A. – 95 de telecentre, S.C. Rartel S.A. – 81 de telecentre, S.C. Romtelecom S.A. – 9 telecentre, Societatea Națională de Radiocomunicații S.A. – 199 de telecentre, S.C. Vodafone România S.A. – 98 de telecentre.

⁴⁷ Din date ale ANRCTI, http://www.ancom.org.ro/fsu-telecentre_843, accesat la data de 4 martie 2012.

În alte țări din Europa „tendința este de a transforma aceste telecentre în instrumente de flexibilizare a pieței muncii, de stimulare a teleworking-ului și telecommuting-ului”⁴⁸(idem, p. 375).”

Supraviețuirea telecentrelor ține de modul în care comunitatea se implică în funcționarea lor prin voluntariat, de succesul unor proiecte comunitare pe care să le inițieze și implementeze și de modul în care autoritățile locale înțeleg misiunea acestora și o sprijină neinvaziv sau de posibilitatea de tarifare a unor servicii, ori preluarea unor inițiative e-government. Alte posibile soluții ar fi asigurarea multifuncționalității, atragerea tinerilor încă din școală, scrierea unor proiecte de promovare a tradițiilor locale sau de atragere de investiții. Așadar faptul că fiecare comunitate poate dezvolta modelul pe care îl consideră potrivit, reprezintă un avantaj.

Înființarea de noi telecentre, este din ce în ce mai puțin probabilă, datorită evoluției tehnologice în domeniul telecomunicațiilor, dar constituie totuși o opțiune pentru zonele rurale încă izolate, cu condiția implicării sectoarelor neguvernamental și privat.

6.6. Comitetul Filantropic

Organizațiile filantropice⁴⁹ reprezintă și ele un model important de cooperare pentru DC. Diferențiate după modul de finanțare (fonduri proprii, atragerea de fonduri private, din partea unor corporații, stângerea de fonduri din comunitate, din surse multiple) aceste pot îmbrăca forme diferite: asociații, fundații, grupuri, organizații de cercetare și fundraising, comitete, organizații religioase.

Cercetările efectuate de Hudson Institute’s Center for Global Prosperity, care au estimat volumul donațiilor caritabile (Hudson Institute, p.12) din Statele Unite, la 37,5 mld. de dolari în anul 2009, sunt relevante pentru importanța acțiunilor derulate de aceste tipuri de organizații, chiar dacă nu se clarifică în ce proporție aceste fonduri au fost orientate spre dezvoltare. Fondurile au fost derulate prin intermediul fundațiilor, organizațiilor private sau de voluntari, voluntari individuali, colegii și universități și organizații religioase, organizații care au abilitatea de a utiliza cu eficiență resurse limitate.

Acțiunile organizațiilor filantropice se bazează în special pe donații care pot proveni de la: „persoane individuale, corporații (naționale, regionale sau multinaționale), fundații,

⁴⁸ Termeni care desemnează munca la domiciliu prin intermediul unui calculator conectat la rețeaua unui angajator.

⁴⁹ Din grecescul *φιλάνθρωπος* philanthropos, care combină două cuvinte: *φίλος* philos, "iubire" în sensul de grijă și *άνθρωπος* anthropos, care înseamnă ființa umană.

agenții guvernamentale (Vlăsceanu, p.133)”. În funcție de intențiile donatorilor sau modul în care aceștia doresc să fie utilizate fondurile, putem „distinge între :

a) donații restrictive, adică alocate pentru un proiect sau program anume, fără posibilități de transfer și

b) donații nerestrictive, oferite unei organizații ca atare pentru perpetuarea activităților pe care aceasta, adică organizația, le consideră necesare în funcție de cerințele comunității și misiunea ce-i este specifică (idem)”.

În practică se pot întâlni desigur și cazuri de donații parțial restrictive sau parțial nerestrictive.

Cercetările privind sursele de finanțare ale organizațiilor societății civile din România (ibidem, p.148) arată că 29% provin din taxe, 45% din finanțări guvernamentale și 26 % din filantropie.

Comitetului Filantropic este un model de cooperare comunitară inițiat în România de Mitropolia Craiovei și preluat de episcopiile subordonate (Deac), iar apoi dezvoltat la nivel național de către Asociația Internațională pentru Caritatea Creștină (IOCC) în cadrul proiectului „Consolidare a inițiativelor comunitare de prevenire a HIV/SIDA și a violenței în familie”, derulat în parteneriat cu Biserica Ortodoxă Română.

Modelul se bazează pe existența unui nivel ridicat de capitalul social la nivelul parohiei, în cadrul căreia funcționează *consiliului parohial* (cu rol decizional) format din exclusiv din bărbați și *comitetul parohial* (rol social, filantropic în cadrul comunității) format din femei. Chiar dacă structurile bisericii sunt marcate de o ierarhie foarte puternică de la care nici consiliile parohiale nu se pot sustrage în pofida statutului, Comitetului Filantropic completează fericit aceste structuri, modul de lucru (proiect) și de finanțare (în mare parte externă parohiei) asigurându-i o importantă marjă de manevră în privința acțiunii în comunitate și mai multă transparență (raportare, date publice).

Modelul dezvoltat în cadrul proiectelor amintite (idem, p. 90), presupune următorii „pași:

1. formarea preoților privind DC și privind diverse teme de interes local (prevenirea violenței în familie, prevenirea infectării cu HIV etc.);
2. inițierea unui grup de sprijin al preotului la nivel parohial, denumit Comitetul Filantropic și
3. dezvoltare organizațională pentru Comitetului Filantropic – facilitarea privind identificarea și rezolvarea unei nevoi comunitare, inițierea unui centru local de servicii sociale, implicarea comunității în organizarea de activități la școală sau la biserică, etc.”

Analiza modelului arată că acesta „poate derula un proces standard de dezvoltare comunitară (ibidem, p.91)”, pornind de la premise importante: are în centru Biserica, o

instituție cu un rol recunoscut în dezvoltarea comunității și propune constituirea unei structuri comunitare, capabilă să genereze capital social la nivelul comunității. Comitetului Filantropic este deopotrivă grup de interes (afilierea la Biserică) și grup de inițiativă, reunind diferiți actori din comunitate.

Până în prezent, activitatea comitetelor filantropice în România s-a limitat la intervenții comunitare constând în acțiuni de stângere de fonduri pentru persoane cu nevoi materiale, campanii de conștientizare privind violența domestică, etc. și nu a reușit să genereze procese de dezvoltare la nivelul comunității.

Din perspectiva dezvoltării comunitare modelul comitetului filantropic este important, deoarece se bazează pe voluntariat, sau mai mult, pe expertiza voluntarilor, mobilizează resurse din comunitate și are capacitatea de a produce dezvoltare.

6.7. Al treilea sector - economia socială. Antreprenoriatul social

Termenul actual de economie socială se datorează, economistului francez Charles Dunoyer, care în anul 1830 publica *Noul tratat de economie socială*⁵⁰, în care sublinia necesitatea eliminării dezechilibrelor sociale generate de economia politică (cea clasică), bazată pe principiile pieței.

În perioada de avânt economic de după cel de-al doilea Război Mondial și până la criza petrolului, statele occidentale au dezvoltat modelul de stat al bunăstării (ca răspuns la discursul ideologic al statelor din Blocul comunist, discurs orientat spre binele poporului), care să atenueze efectele negative ale economiei capitaliste. Pe fondul acesta, economia socială a avut în aceste state, un rol mai estompat. În țările din blocul comunist, în această perioadă structurile economiei sociale preexistente (cooperative) au fost etatizate și puternic ideologizate (Preoteasa, p.5) ori s-au adoptat modele de import (de exemplu cooperativele agricole de producție, după modelul sovietic numit colhoz).

Reapariția în Europa a modelului economiei sociale, după eșecul „statul bunăstării”, relevă necesitatea unui al treilea sector, care să corecteze eșecul celorlalte două, public și privat, în asigurarea unui nivel de trai decent pentru toate straturile sociale.

În accepțiunea actuală a termenului, economia socială este structurată „în jurul a trei mari familii de organizații: cooperative, societăți mutuale și asociații, cu adăugarea recentă a

⁵⁰ Titlul complet în original „Nouveau traité d'économie sociale, ou Simple exposition des causes sous l'influence desquelles les hommes parviennent à user de leurs forces avec le plus de liberté, c'est-à-dire avec le plus de facilité et de puissance”, 2 tomuri, Paris, Ed. Sautelet, 1830.

organizațiilor nonprofit (asociații, fundații, federații) și întreprinderilor sociale (idem)”. Aceste organizații au, prin complexitatea lor, o capacitate crescută de a se adapta schimbărilor pieței, dar și schimbărilor de ordin social. De aceea el completează spațiul economic și social, intervenind în locuri și sectoare care nu se dovedesc profitabile pentru companiile private, sau sunt dificil de acoperit prin intervenția instituțiilor publice.

Economia socială este fundamentată pe un set de principii care o și diferențiază de alte sectoare ale economiei și care au fost formulate în Carta⁵¹ principiilor economiei sociale:

- „1. preeminența obiectivului individual și social asupra capitalului;
2. afiliere voluntară și deschisă;
3. control democratic prin statutul de membru (nu se aplică fundațiilor, întrucât acestea nu au membri);
4. îmbinarea intereselor membrilor/utilizatorilor cu interesul general;
5. apărarea și aplicarea principiului solidarității și responsabilității;
6. administrare autonomă și independență față de autoritățile publice;
7. cea mai mare parte a profitului este folosită pentru asigurarea obiectivelor de dezvoltare durabilă, a serviciilor pentru interesul membrilor sau pentru interesul general (CIRIEC, p.17).”

The primacy of the individual and the social objective over capital

- Voluntary and open membership
- Democratic control by the membership

61

- The combination of the interests of members/users and/or the general interest
- The defence and application of the principle of solidarity and responsibility
- Autonomous management and independence from public authorities
- The essential surpluses is used to carry out sustainable development objectives, services of interest to members or of general interest.

O definiție formulată în conformitate cu aceste principii, arată că: “Organizațiile Economiei Sociale sunt actori economici și sociali activi în toate sectoarele care se caracterizează în principal prin scopurile și prin forma lor specifică de antreprenariat. Economia socială include organizații cum sunt cooperativele, societățile mutuale, asociațiile și fundațiile. Aceste întreprinderi sunt deosebit de active în anumite domenii cum ar fi protecția socială, serviciile sociale, sănătatea, băncile, asigurările, producția agricolă,

⁵¹ Promovată de European Standing Conference on Co-operatives, Mutual Societies, Associations and Foundations (CEP-CMAF) în 2002.

serviciile de proximitate, educație și formare, cultură, sport și activități recreative (idem, p.20).”

Studiu de caz

Centru rezidențial pentru persoane vârstnice și persoane cu handicap

Înființat în urmă cu 10 ani de Asociația ”Pulsul Vieții”, acest Centru funcționează în satul Chesău din comuna Mociu, jud. Cluj. Chesău un sat periferic tipic, cu aproximativ 300 de locuitori (362 la Recensământul din 2002), în care aproape o treime din case sunt nelocuite sau folosite ca reședințe de week-end de către proprietarii care s-au mutat la Cluj, sau urmașii acestora. Populația, ocupată mai ales cu agricultura este îmbătrânită și relativ săracă. În sat conviețuiesc români și maghiari de diferite confesiuni religioase.

I.H. și a soția sa, au lucrat ca voluntari și apoi angajați la un cămin de îngrijire din Cluj, experiență care a fost determinantă, alături de posibilitățile materiale (casă, teren), pentru transformarea lor în antreprenori sociali. “Alegerea asociației ca formă instituțională mi s-a părut mai potrivită cu scopurile noastre. Fac parte dintr-o comunitate adventistă și întotdeauna ne-am dorit, atât eu cât și membrii familiei mele, să facem ceva pentru oameni, indiferent de religia sau etnia acestora”, spune I.H.

Centrul oferă servicii de îngrijire socială și medicală, hrană, socializare și petrecere a timpului liber, pentru persoane vârstnice, cu și fără suport familial și pentru persoane cu dizabilități, cu și fără indemnizație de la stat. În prezent beneficiază de aceste servicii 85 de persoane, dintre care doar 2 sunt din localitate. Condițiile de viață pe care Centrul le oferă, sunt superioare posibilităților de acasă ale beneficiarilor. Medicul de familie din sat prestează aici 2 zile pe săptămână asigurând asistență medicală beneficiarilor.

Investiția inițială a însemnat cumpărarea unei clădiri, modernizarea acesteia și punerea la dispoziție a întregii gospodării, casa, terenul și tractorul. În cei 10 ani de activitate, Centrul s-a extins continuu datorită reinvestirii fondurilor provenite din taxe, dar și datorită ajutoarelor primite de la comunități religioase sau asociații din Olanda, Germania, Franța sau Scoția (mașină pentru transport, mașini de spălat performante, alimente).

Bugetul anual actual a ajuns la 919315 lei, adică 210 000 Euro, ceea ce înseamnă o cifră de afaceri semnificativă pentru un sat precum Chesău.

Centrul oferă locuri de muncă pentru 30 de angajați, dintre care 8 provin din sat și 22 din satul centru de comună, Mociu. 6 dintre angajați sunt din familie și oricum, toată familia, nu doar cei angajați, lucrează sau colaborează la Asociație. Centrul valorifică o forță de muncă locală

slab calificată, eforturile asociației de a califica personalul pentru ocupația de infirmiere sau lucrători sociali fiind apreciabil. Fondul de salarii este de 384865 lei, adică 87 868 Euro pe an, sumă foarte importantă pentru comunitate, deoarece, după cum se știe, o cotă importantă din impozitul pe salarii se redistribuie la nivel local.

În pofida unor dificultăți privind conformarea la normele legale în domeniu, sau a imposibilității valorificării produselor agricole din gospodăria proprie, Centrul se dezvoltă în continuare. El a devenit pentru comunitatea locală mai mult decât o inițiativă antreprenorială, fiind utilizat ocazional de Direcția Județene de Evidență a Persoanelor Cluj, pentru a prelua cereri de schimbare și a elibera acte de identitate pentru cetățenii care au domiciliul pe raza comunei, scutindu-i de deplasarea anevoioasă și costisitoare în oraș.

În prezent pentru a menține viabilă școala din sat, amenințată cu desființarea din lipsă de elevi, autoritățile discută cu conducerea Centrului posibilitatea găzduirii a două familii nevoiașe, cu mulți copii, pe care să-i înscrie la școală și grădiniță.

La ultimele alegeri locale, unul dintre membrii familiei H. a fost ales consilier local.

Mai mult decât atât, I.H intenționează să dezvolte un proiect nou care vizează deschiderea unui Centru de sănătate cu metode naturiste, după modelul unui centru de lângă Târgu-Mureș. Pentru aceasta, poartă negocieri pentru cumpărarea unei păduri de 3 ha, situate între localitățile Mociu și Cămărașu. În paralel domnul I.H. se gândește și la înființarea unui centru pentru foști pușcăriași.

Întrebări

1. Care sunt elementele de ordin economic și social, care fac această inițiativă importantă pentru comunitatea locală?
2. Acest tip de organizație a economiei sociale oferă servicii calitativ superioare celor oferite de instituțiile de profil ale statului? De ce?

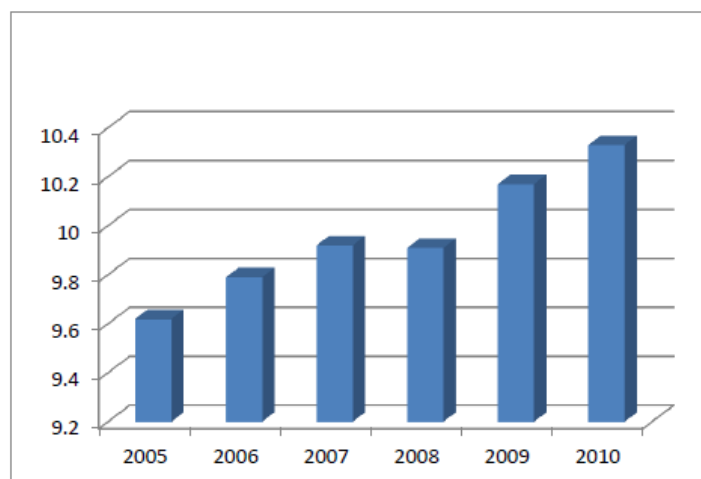
Studiul de caz a fost întocmit pe baza documentării la Centru rezidențial pentru persoane vârstnice și persoane cu handicap și a interviului cu dl I.H. președintele Asociației „Pulsul Vieții” din Chesău, jud. Cluj

În România statisticile INS arată că în 2009 (Constantinescu, p. 9) erau înregistrate cca. 70 000 de organizații din sfera economiei sociale, din care 25 744 active. Veniturile realizate de acestea se ridicau la cca 1,5 mil. euro, iar numărul locurilor de muncă ocupate (163.000) reprezentau 3,3% din numărul total al populației salariate. Tabelul de mai jos ilustrează tipurile și numărul de organizații ale economiei sociale, precum și forța de muncă ocupată în acest sector, la nivelul anului 2009.

Tipuri de organizații (2009)	Numărul organizațiilor active (care au depus bilanțuri contabile)	Total personal salariat
Asociații și Fundații	23 100	109 982
<i>ONG cu activitate economică</i>	<i>2 471</i>	<i>23 551</i>
Case de Ajutor Reciproc	897	18 999
<i>CAR Salariați</i>	<i>704</i>	<i>16 275</i>
<i>CAR Pensionari</i>	<i>193</i>	<i>2 724</i>
Coop Meșteșugărești	788	25 553
Coop Consum	894	7 401
Cooperative de credit/ Bănci Cooperatiste	65	1 419
Total	25 744	163 354

Tabelul nr. 10. Structura sectorului economiei sociale în România (din date INS, după Constantinescu, p.8, cu modificări).

În Europa, economia socială⁵² numără 2 milioane de întreprinderi, care reprezintă cca 10% din totalul afacerilor și oferă peste 20 mil. de locuri de muncă (10%). De exemplu în Franța 760 000 de organizații oferă 2 mil. de locuri de muncă, în Spania economia socială aduce 10% din PIB și 51500 de organizații asigură 2,5 mil de locuri de muncă. Graficul din figura nr.11 arată evoluția ponderii numărului de salariați ai sectorului economiei sociale din Franța, în procente, raportat la numărul total de angajați.

⁵² După date Social Economy Europe, <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?rubrique215>, accesat la data de 28. 04. 2012.

Figura nr. 11. Evoluția ponderii numărului de salariați ai sectorului economiei sociale, pe ansamblul economiei, între anii 2005 și 2010 în Franța, din date INSEE⁵³

Datele oferite de International Co-operative Alliance (ICA) arată ponderea pe care o dețin cooperativele la nivelul economiilor țărilor membre ale acestei organizații.

Astfel (International Co-operative Alliance):

-30 000 de cooperative din SUA aduc peste 500 miliarde de dolari venituri;

-În Franța cifra de afaceri a sistemului cooperatist este de 181 miliarde de euro, iar acesta deține 60% din piața -împrumuturilor bancare, 40% din producția alimentară și agricolă, 25% din comerțul cu amănuntul;

-În Cipru, cooperativele dețin 35% din piața bancară și 35% din piața marketingului producției agricole;

-Cooperativele din Canada asigură 35% din producția mondială de sirop de arțar;

-În Danemarca cooperativele de consum însemnau în 2007, 34,5% din comerțul cu amănuntul al țării;

-Cooperarea asigură 74% din producția de carne, 96% din cea de lapte, 50% din producția de ouă, 34% din cea forestieră din Finlanda;

-Ungaria asigură în 2004, 14,4 % din comerțul intern cu amănuntul al produselor alimentare, prin cooperare și

-În Polonia cooperativele asigură 75% din producția de lapte.

În ceea ce privește ocuparea forței de muncă (idem), sistemul cooperatist oferă la nivel mondial peste 100 milioane de locuri de muncă, cu 20% mai multe decât multinaționalele (de exemplu: SUA 20 mil. de locuri de muncă, Argentina 233 000, Canada 155 000, Cehia 56 042, Franța peste 1 mil., Slovacia 75 000, Spania-21,6% din piața muncii.

În timp ce sectorul cooperatist a avut o evoluție pozitivă în Europa, acesta a cunoscut un declin major în România după anul 1989, datorită modificărilor succesive ale legislației specifice, rezultatul fiind (Petrescu, p.45) scăderea dramatică a numărului de membri cooperatori (de exemplu în cadrul CENTROCOOP de la 6,5 mil. în 1991 numărul de membri a scăzut la 27 823 în 2009), dar și a numărului de angajați, care are în prezent o pondere neînsemnată, și concentrarea bunurilor mobile și imobile sub controlul unui număr mic de membri.

⁵³ Institut National de le Statistique et des études économiques,
http://www.insee.fr/fr/themes/detail.asp?reg_id=99&ref_id=eco-sociale/, accesat la data de 12 04. 2012.

Antreprenoriatul social

Antreprenorul, în înțelesul pur economic al termenului, este o persoană care pune bazele unei afaceri, de mică anvergură (Drucker, apud Vlăsceanu), afacere care aduce un element de noutate în ceea ce privește asigurarea resurselor, piețelor, capitalului sau tehnologiilor utilizate. În accepțiunea lui Schumpeter însă, antreprenorul este un om de acțiune, un lider transformant, care induce schimbări majore în modul de administrare a resurselor și în producerea de bunuri (Vlăsceanu, p. 156). El combină „de o manieră inovatoare” resursele, materialele sau mijloacele de producție de care dispune, realizând „un nou bun, o nouă metodă de producție, o nouă piață, o nouă sursă de materii prime sau de bunuri semiprelucrate și o nouă organizare a unei industrii (Schumpeter, 1934, p.66, apud idem, p.161).” Așadar „comportamentul antreprenorial este asociat cu abilitatea de a sesiza și a căuta noi oportunități de inovare sistematică și de asumare a riscului, în scopul distrugerii statu-quoului și implicit a creării unei noi valori (Vlăsceanu, p.174).”

Spre deosebire de antreprenoriatul economic, care este orientat spre profit și piață, antreprenoriatul social este centrat mai ales pe obținerea de beneficii sociale. Tabelul de mai jos arată elementele care diferențiază antreprenoriatul social de cel de afaceri.

Antreprenoriat de afaceri	Antreprenoriat social
-obiectivul este obținerea și maximizarea profitului prin vânzări mai mari și expansiunea piețelor;	-urmărește pe lângă profit, impactul social, acceptând și profituri mai modeste dacă poate crea valoare socială;
-acționează prin intermediul organizațiilor private;	-acționează preponderent prin intermediul unor organizații nonprofit sau de voluntari, dar și private sau chiar publice;
-antreprenorii aduc schimbări și inovează în sfera afacerilor;	-antreprenorii sunt agenți de schimbare pentru societate;
-motivația constă în câștig financiar, putere, autorealizare, statut social;	-motivația are și o dimensiune etică și constă în dorința de a obține, pe lângă câștig financiar, și beneficii sociale;
-dependență ridicată față de patronat, surse de capital.	-independență, conducere participativă.

Tabelul nr. 11. Diferența dintre antreprenoriatul de afaceri și cel social.

Crearea de întreprinderi ale economiei sociale la nivelul comunităților, prezintă o serie de avantaje specifice, care recomandă al treilea sector ca pe o soluție la problemele cu care acestea se confruntă. În primul rând crearea de noi locuri de muncă la nivelul comunității, prezintă pe lângă avantajele economice și sociale obișnuite, și pe acela al valorificării unei forțe de muncă diverse (cu nivel de calificare mai slab, persoane cu dizabilități, ș.a.), dificil de ocupat în alte condiții. Prin susținerea unor cauze sociale, aceste întreprinderi asigură un nivel ridicat al responsabilității față de bunurile produse sau serviciile oferite. Ele acoperă domenii de activitate neatractive pentru antreprenoriatul de afaceri, sau dificil de acoperit sectorul privat. De asemenea existența de întreprinderi ale economiei sociale multiplică și diversifică relațiile transversale, conducând la creșterea capitalului social, ca premiză a dezvoltării durabile a comunității.

Globalizarea economiei nu înseamnă neapărat globalizare dezvoltării. Desigur nu putem să nu luăm în seamă avantajele economiei globale: abordarea la nivel global a unor probleme care exced competența statelor, accesul mai facil la informații, liberalizarea piețelor de capital, etc. Acestea sunt însă în contrast cu fenomenele secundare de subdezvoltare, de periferizare a unor regiuni importante (ale căror economii sunt într-o oarecare rezonanță cu economia globală, dar nu pot evita dezechilibre sociale majore la nivel zonal sau local, fiind bazate pe exploatarea de resurse primare, sau terțializate fără a avea o bază în producție care să susțină veniturile locale), de pierdere a identității culturale.

Dezvoltarea Comunitară ca proces gradual de emancipare a comunităților, este un posibil răspuns la aceste probleme. Preeminența investiției durabile în resursa umană față de investiția perisabilă în infrastructuri tehnico-economice, dezvoltarea socială bazată pe învățarea continuă, utilizarea cu precădere a resurselor locale, valorizarea tradițiilor culturale locale, reprezintă mijloace sigure prin care comunitățile își pot asigura o dezvoltare armonioasă.

Bibliografie

- Almond, G., Verba, S., *Cultura civică*, București, Ed. DU STYLE, 1996
- Andrei, P., *Sociologie Generală*, Ediția a IV-a, Iași, Ed. Polirom, 1997
- Balogh, M., Hosu, I., Radu, S., *Facilitator Comunitar – Ghid practic de dezvoltare locală*, Cluj-Napoca, Fundația Civitas, 2004
- Bădescu, G., *Participare politică și capital social în România*, Cluj-Napoca, Ed. Accent, 2000
- Blumer, H., *Symbolic Interactionism*, Englewood Cliffs, N.J., Prentice-Hall, 1969
- Bourdieu, P., *Rațiuni practice. O teorie a acțiunii*, București Ed. Meridiane, 1999
- Brinkerhoff, D., Azfar, O., *Decentralization and Community Empowerment. Does community empowerment deepen democracy and improve service delivery?*, Washington, RTI International, 2006
- Ciucur, D., Gavrilă I., Popescu C., *Economie*, București, Editura Economică, 1999
- Coleman, J., *Foundation of Social Capital*, Cambridge, Harvard University Press, 1990
- Coser, L. A., *Continuities in the Study of Social Conflict*, New York, Free Press, 1967.
- Dictionar de sociologie*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2009
- Durkheim, E., *Diviziunea muncii sociale*, ed. Antet XX Press, Filipeștii de Târg, 2007
- Durkheim, E., *Formele elementare ale vieții religioase*, Iași, Ed. Polirom, 1995
- Edwards, B., Foley, M., *Civil Society and Social Capital Beyond Putnam*, în *American Behavioral Scientist*, Sept 1998, Vol. 42 Issue 1
- Edwards, B., Foley, M., Diani, M., *Beyond Tocqueville: Civil Society and the Social Capital Debate in Comparative Perspective*, University Press of New England, 2001.
- Etzioni, A., *The New Golden Rule. Community and morality in a democratic society*, London, Profile Books, 1997.
- Etzioni, A., *The spirit of community. Rights, responsibilities and the communitarian agenda*, London, Fontana Press, 1995
- Friedmann, J., *Empowerment. The Politics of Alternatives Development*, Oxford, Wiley Blackwell., 1992
- Fukuyama, F., *Marea ruptură. Natura umană și refacerea ordinii sociale*, București, Ed. Humanitas, 1999
- Fukuyama, F., *Social capital and the global economy*, New York, Foreign Affairs, 1995
- Galtung, J., *Theories of conflict. Definitions, Dimensions, Negations, Formations*, New York, Dept. of Sociology, Columbia University, 1958

Gebler, T., Osborne, D., *Reinventing Government, How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*, Reading, Mass, Addison-Wesley Publishing Company, 1992

Giddens, A., *Sociologie*, București, Ed. BIC ALL, 2001

Hannigan, J. A., *Environmental Sociology: A Social Constructionist Perspective*, New York, Routledge, 1995

Hintea, C., *Public Management*, Cluj-Napoca, Ed. Accent, 2008

Jupp, V., *Dicționar al metodelor de cercetare socială*, Iași, Ed. Polirom, 2010

Laufer, R. Burlaud, A., *Management public. Gestion et légitimité*, Paris, Ed. Dalloz, 1980

Maffesoli, M., *Le temps des tribus. Le déclin de l'individualisme dans les sociétés postmodernes*, Paris, La Table Ronde, 2000.

Mattessich, P., Monsey, M., *Community Building. What Makes It Work*, St. Paul, Wilder Foundation, 2004

Mercer, J., Blaine E, *The American Community*, New York, Random House, 1956

Mihăilescu, V. , (coord.), *Vecini și vecinătăți în Transilvania*, București, Ed. Paideia, 2003

Misaroș, G., (coord.), *Introducere în Dezvoltarea Comunitară prin intermediul TeleCentrelor*, Timișoara, Centrul de Asistență Rurală, 2002

Moldoveanu, M. coord, *Managementul culturii – universul rural*, București, Ed. Expert, 2000

Paasi, A., *Territories, Boundaries and Consciousness. The Changing Geographies of the Finnish-Russian Border*, Chichester, John Wiley & Sons, 1996

Phillips, R., Pittman, R. (eds.), *An Introduction to Community Development*, London: Routledge, 2008

Poledna, R., *Transformări sociale la sașii ardeleni după 1945*, Presa Universitară Clujeană, 2001

Preoteasa, A.M., Arpinte, D., Hosu, I., Cace, S. Georgescu, A.V., *Economia socială și grupurile vulnerabile*, București, A.N.R., 2010

Putnam R. D., *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton, Princeton University Press, 1993

Putnam, R. D., *Bowling alone. The collapse and revival of American community*, New York, Simon & Schuster Paperbacks, 2000

Putnam, R. D., *Cum funcționează democrația. Tradițiile civice ale Italiei moderne*, Iași, Ed. Polirom, 2001

Qianhong Fu, *Trust, Social Capital, and Organizational Effectiveness*, Blacksburg, VA, 2004

- Ritzer, G. *Sociological Theory*. 4th edn, New York, McGraw-Hill, 1996
- Sandu, D., (coord), *Practica dezvoltării comunitare*, Iași, Ed. Polirom, 2007
- Sandu, D., *Dezvoltare comunitară. Cercetare, practică, ideologie*, Iași, Ed. Polirom, 2005
- Sandu, D., *Sociabilitatea în spațiul dezvoltării*. Iași, Ed. Polirom, 2003
- Sartori G., *Teoria democrației reinterpretată*, Iași, Ed. Polirom, 1999
- Schumpeter, J., *The Theorie of Economic Development*, Harvard University Press, Cambridge, Transaction Publishers, New Brunswick, 1982
- Stănică, V., *Politici administrativ-teritoriale în România modernă și contemporană*, Cluj-Napoca, Ed. Accent, 2010
- Stăniloai, D., *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol 3, ed. a II-a, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997
- Toma de Aquino, *Despre guvernământ*, Iași, Editura Polirom, 2005
- Tönnies, F., *Community and Association*, London, Routledge and Kegan Paul, 1955
- Vlăsceanu, M., *Economie socială și antreprenoriat. O analiză a sectorului nonprofit*, Iași, Ed. Polirom, 2010
- Zamfir, C., Stănescu, S. M., coord., *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Iași, Ed. Polirom, 2007
- Zamfir. C., Stoica, L., *O nouă provocare: Dezvoltarea Socială*, Iași, Ed. Polirom, 2006

Articole, studii și lucrări de specialitate

- Abordarea Leader: un ghid elementar, Comisia Europeană, Luxemburg, Oficiul pentru Publicații Oficiale ale Comunităților Europene, 2006
- Bourdieu, P., The forms of capital în J. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education* (pp. 241-58), New York, Greenwood Press, 1986
- CIRIEC (Centre international de recherches et d'information sur l'économie publique, sociale et coopérative), *The Social Economy In The European Union*, N°. CESE/COMM/05/2005, The European Economic and Social Committee (EESC), 2005, disponibil pe site-ul <http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article420>, consultat la data de 23 02. 2012.
- Coleman, J. S., Social capital in the creation of human capital, în *American Journal of Sociology*, 94 (Supplement), p.p. S95-S120, 1988

Consoțriul pentru Dezvoltare Rurală, 2005, Întărirea capacității administrațiilor publice locale de a adopta și implementa politici de dezvoltare. Argument pentru introducerea funcției de Agent de Dezvoltare Locală

Constantinescu, Șt., (coord), Atlasul Economiei Sociale, versiunea preliminară, Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, 2011

Deac, V., Modele de dezvoltare comunitară adaptate comunităților rurale din România, teză de doctorat, Universitatea din București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, 2009

Delcourt, L., Une personne sur deux dans le monde vit en ville: enjeux et défis, CETRI, febr. 2008, disponibil pe site-ul http://www.cetri.be/spip.php?page=imprimer&id_article=925, consultat la data de 11 martie 2012

Dezso, Kazamer, TeleCentrul – inima comunității. Ghid practic de înființare și dezvoltare a unui TeleCentru, Satu Mare, Centrul de resurse CREST, 2006, consultat pe site-ul http://www.crest-center.org/pdf/GHID_TELECENTRU_RO.pdf, accesat la data de 6 martie 2012

Dudwick, N. Kuehnast, K, Nyhan, J., Woolcock, M., Analyzing Social Capital in Context- A Guide to Using Qualitative Methods and Data, Washington, D.C., World Bank Institute, 2006, disponibil la adresa http://siteresources.worldbank.org/WBI/Resources/Analyzing_Social_Capital_in_Context-FINAL.pdf, consultată la data de 14. 03. 2012

Friedmann, J., The Wealth of Cities: Towards an Assets-based Development of Newly Urbanizing Regions, First UN-HABITAT Award lecture at the Third World Urban Forum in Vancouver, British Columbia (Canada), 2006, disponibil la adresa http://www.unhabitat.org/forms/hsnet/docs/First_UN-HABITAT_Lecture.pdf, consultată la data de 8. 02. 2012.

Granovetter, M., The strength of weak ties: a network theory revisited, Sociological Theory, 1983, State University of New York, Stony Brook, Volume 1, p.p. 201-233

Grootaert, C., Social Capital: The Missing Link?, în Social Capital Initiative, Working Paper Nr. 3, World Bank, 1998

Hanifan, L. J., The Rural School Community Center, 1916, Anals of the American Academy of Political Science, vol. 67, pp.130-138

Huie, J., What Do We Do About it? A Challenge to the Community Development Profession, în Journal of the Community Development Society, 6(2), 1976

Index of Global Philanthropy and Remittances, Washington, Hudson Institute's Center for Global Prosperity, 2011.

Institutul Social Român 1921-1926, București, Cultura Națională, 1926

International Co-operative Alliance, Statistical Information on the Co-operative Movement, disponibil pe site-ul <http://www.ica.coop/coop/statistics.html>, consultat la data de 19 04 2012.

Irvin, R. A., Stansbury, J., Citizen participation in decision making: Is it worth the effort?, în *Public Administration Review*, 2004, nr. 64, p. 55–65

Manualul Administratorului Public, 2011, București, Ministerul Administrației și Internelor, disponibil pe site-ul <http://www.administratorulpublic.ro/articol/2017/manualul-administratorului-public.html>, consultat la data de 22 aprilie 2012

Memorialul Reuniunii învățătoresci gr.-cat. "Mariana" din Năsăud, Năsăud, Ed. Reuniunii „Mariana”, Tipografia Carol Csallnet, Bistrița, 1901

Metro Media Transilvania, Evaluarea impactului proiectelor FRDS, decembrie 2005 – iunie 2006, disponibil la adresa http://www.frds.ro/uploads/files/Raport_final_MetroMedia_2006_4_pagini_ro.pdf, consultată la data de 26 04. 2012.

Mușlea, C., Contribuții la instituția veciniei la românii brașoveni, în *Studii și articole de istorie, II*, Bucuresti, Societatea de Stiinte Istorice din Romania, 1957

Narayan, D., *Bonds and Bridges: Social Capital And Poverty*, Poverty Group, Prem. World Bank, 1999

Nicolaisen, J., Dean, A., Hoeller, P., *Economics And The Environment. A Survey Of Issues And Policy Options*, OECD Economic Studies, Nr . 16., 1991

NODEX-Noul dicționar explicativ al limbii române, București, Ed. Litera internațional, 2002.

Oakley, P., Clayton, A., *The Monitoring And Evaluation Of Empowerment. A Resource Document*, Oxford, Occasional Papers Series No. 26, INTRAC, 2000

Petrescu C., (coord), *Mișcarea cooperatistă în România 2011 dimensiuni, performanțe, tendințe, provocări. Raport preliminar 2011*, disponibil pe site-ul <http://www.ies.org.ro/resurse/cercetari/cercetari-ies/raport-preliminar-cooperatie>, consultat la data de 23. 03. 2012)

Pitulac, T., Elemente de dezvoltare comunitară, în *Jurnalul practicilor pozitive comunitare*, Asociația pentru Dezvoltare și Promovare Socio-Economică Catalactica, nr. 1-2/2001, pp.1-9, disponibil la adresa <http://www.jppc.ro/reviste/JPPC Nr. 1-2 2001 /articole/TUDOR.pdf>, consultată la data de 03. 02. 2012

- Ploch, L. A., Community Development in Action. *Journal of Community Development Society*. 7, 1, 1976.
- Portes, A., Social Capital. Its Origins and Application in Modern Sociology, în *Annual Review of Sociology*, 1998, disponibilă pe site-ul <http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.soc.24.1.1> , la data de 03. 04. 2012
- Precupețu, I., Scurt istoric al dezvoltării comunitare, în *Jurnalul practicilor pozitive comunitare*, Asociația pentru Dezvoltare și Promovare Socio-Economică Catalactica, nr. 1-2/2003, pp. 6-9
- Programul Național de Dezvoltare Rurală 2007-2013, Ministerul Agriculturii, 2009, disponibil pe site-ul www.madr.ro, consultat la data de 23. 03. 2012
- Putnam, R. D., „Bowling alone: America’s declining social capital”, în *Journal of Democracy* 1995, 6, pp. 65–78.
- Putnam, R., Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. *Political Science and Politics*, 1995, 28(4), 664-683
- Revista Transilvania*, Sibiu nr. 5-6, 1938, disponibil [ONLINE] la adresa http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/transilvania/1938/BCUCLUJ_FP_279996_1938_069_005_006.pdf accesat în data de 31.martie. 2012.
- Revista Transilvania*, Sibiu, nr 1/1939, disponibil [ONLINE] la adresa http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/transilvania/1939/BCUCLUJ_FP_279996_1939_070_001.pdf accesat în data de 31. Martie. 2012.
- Ritaine, E., *Cherche Capital Social désespérément*, în *Critique Internationale*, N°12, 2001 disponibil pe site-ul <http://www.ceri-sciencespo.com/publica/critique/article/ci12p48-59.pdf>, la data de 03. 03. 2012
- Ritzen, Jo, Woolcock, M., Social cohesion, public policy, and economic growth: implications for countries in transition, Paris, Annual Bank Conference on Development Economics, 2000
- Sandu, D., *Dezvoltare comunitară și regională, suport de curs*, Univ. București, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, 2011, consultat pe site-ul <http://ddc24db1-a-62cb3a1a-s-sites.googlegroups.com/site/dumitrusandu/DEVCOMREG2011.pdf>
- Satterthwaite, D., *Barbara Ward And The Origins Of Sustainable Development*, 2006, disponibil la adresa <http://pubs.iied.org/pdfs/11500IIED.pdf>, consultată la data de 12. 01. 2012

U.N. World Commission on Environment and Development, *Our Common Future*, Oxford, Oxford University Press, 1987.

Vaillancourt Y., Leclerc P., *Vers un État stratège partenaire de la société civile*,

Université du Québec, Documentation et diffusion, nr. 6, 2008, consultat pe site-ul <https://depot.erudit.org/bitstream/001812dd/1/strategie.pdf>, la data de 14 02. 2012

Voicu, B., *Capitalul uman: componente, niveluri, structuri. România în context european, în Calitatea Vieții, Xv, Nr. 1–2, București, 2004*

Völker, B., Flap, H., Lindenberg, S., *When Are Neighbourhoods Communities? Community in Dutch Neighbourhoods*, în *European Sociological Review* vol. 23 Nr. 1/ 2007, p.p. 99–114,

Winter, I. *Towards a theorised understanding of family life and social capital*, Australian Institute of Family Studies, Working Paper No. 21, Aprilie 2000, disponibil pe site-ul <http://www.aifs.gov.au/institute/pubs/WP21.pdf>, consultat la data de 17 martie 2012

Woolcock, M., Narayan, D., *Social Capital. Implications for development theory, research, and policy*, *The World Bank Research Observer* 15: pp.225-249, 2000

Lista figurilor și tabelelor

Tabelul nr.1. Dinamica socială a aducțiunilor de apă potabilă în cinci sate sibiene, 1966-1975

Tabelul nr. 2. Abordări ale conceptului de capitalului social, sursa Winter, Ian, p.5.

Tabelul nr. 3. Tipuri de motivație pentru participarea comunitară Sursa: Sandu, 2005, p. 28.

Tabelul nr. 4. Avantaje și dezavantaje ale participării cetățenilor la adoptarea deciziilor de politică publică. Sursa: Irvin, Stansbury, 2004, pp. 56,58, cu modificări.

Tabelul nr. 5. Dimensiunile abilitării comunitare. Sursa: Oakley, Clayton, p.11, cu modificări și adăugiri.

Tabelul nr. 6. Preocupări cheie privind consolidarea capacității de acțiune și teoriile corespunzătoare. Sursa: Phillips, Pittman, eds., p.22, cu modificări.

Tabelul 7. Modelul intervenției în trepte, (apud Deac, p. 45)

Tabelul nr. 8. Tipuri de agenți comunitari (apud Sandu, 2005, p.55)

Tabelul nr. 9. Inițiativele LEADER, etapa I (sursa: Comisia Europeană, 2006, p. 7).

Tabelul nr. 10. Structura sectorului economiei sociale în România (din date INS, după Constantinescu, cu modificări).

Tabelul nr. 11. Diferența dintre antreprenoriatul de afaceri și cel social.

Figura nr.1. Ecosistemul terestru și cele trei cerințe ale societății industriale

(sursa Hannigan, p.15, apud ibidem)

Figura nr.2. DC în familia schimbărilor care afectează comunitatea (Sandu, 2005, p. 39)

Figura nr. 3. Comunitatea locală la răscruce. Sursa: Totelecan, p. 99, cu modificări

Figura nr. 4. Planurile localității Charlottenburg, la începuturi și astăzi,

Sursa: <http://wikimapia.org/3719990/Charlottenburg-Sarlota-TM> , respectiv

http://www.sarlota.de/village_r.htm, accesate la data de 23. 02. 2012

Figura nr. 5. Tipuri de capital social

Figura nr. 6. Relațiile dintre legăturile transversale și guvernare, după (Narayan, 1999, p.14)

Figura nr. 7. Acțiunea comunitară (Sursa: site-ul <http://actioncommunautaire.wifeo.com/>,
l'Université Jean Monnet, Saint Etienne, consultat la data de 09. 04. 2012.)

Figura nr. 8. Procesul dezvoltării comunitare (Phillips, Pittman, eds., p. 7)

Figura nr. 9. Triunghiul conflictului (apud Galtung, 1958, p.105)

Figura nr. 10. Locul promotorului local (A) și al facilitatorului (B) în comunitate

Figura nr. 11. Evoluția ponderii numărului de salariați ai sectorului economiei sociale, pe ansamblul economiei, între anii 2005 și 2010 în Franța, din date INSEE

Anexa1

REGULAMENT
pentru aplicarea Decretului-Lege⁵⁴ privind organizarea comitetelor
școlare de pe lângă școalele primare
1923

CAPITOLUL I.
Dispozițiuni generale.

Art. 1. — În fiecare comună rurală, pe lângă fiecare grădină de copii și școală primară din comunele urbane, se instituie câte un comitet școlar format din reprezentanți al corpului didactic respectiv, ai autorităților comunale, ai cetățenilor cari se interesează de bunul mers al învățământului și răspândirea culturii în popor, ai instituțiilor sau corporațiilor respective, ai părinților copiilor, ai foștilor elevi, etc. În fiecare județ se instituie câte un comitet școlar județean, în fiecare oraș câte un comitet școlar comunal.

Art. 2. — Instituirea acestor comitete școlare are de scop, de: a supraveghea conducerea și bunul mers al școlii; a asigura întreținerea localului și a materialului didactic, a dota școala cu cele necesare; a clădi, a completa și îmbunătăți localurile anexate școlii; a contribui la înființarea grădinilor și muzeelor școlare, a atelierelor de lucru; a înființa și susține bibliotecile școlare și populare; a înființa cursuri speciale de un grad superior celui primar, a ajuta facerea de conferințe, lecturi și șezători, cercuri culturale, serbări, teatrul școlar, coruri școlare, a îndruma pe tineri spre comerț, agricultură și meserii; a înființa societăți corale, de jocuri, de gimnastică, de ajutor reciproc, excursii școlare, etc.; a pregăti pe elevi pentru educația lor socială și cetățenească; a ajuta pe elevi cu cărți, cu îmbrăcăminte, cu mâncare, înființând cantine și cămine școlare, a ajuta asistența medicală gratuită a elevilor săraci; a înființa băi școlare; a organiza coloniile școlare, cursuri în aer liber, etc.

Art. 3. — Comitetele școlare, din momentul constituirii conform legii de față, sunt persoane juridice. Ele vor fi reprezentate în justiție prin președintele și secretarul comitetului.

Art. 4. — Comitetele școlare sunt supuse controlului și conducerii ministerului instrucțiunii, control și conducere pe care ministerul îl exercită prin Administrația Casei Școalelor și Culturii Poporului în ceea ce privește gestiunea fondurilor și prin organele sale de control: inspectorii generali, inspectorii de specialități, inspectorii de circumscripție, revizorii școlari în ceea ce privește activitatea culturală și educativă.

Art. 5. — Administrația Casei Școalelor și Culturii Poporului, va imprima tuturor comitetelor o unitate de acțiune ridicând normele și dând instrucțiunile necesare de conducere.

Administrația Casei Școalelor se va pronunța în ultima instanță în privința contestațiilor alegerilor și orice alte neînțelegeri sau contestații. Ea va verifica bugetele și gestiunea comitetelor școlare județene, comunale. Administrația Casei Școalelor va întocmi și va îngriji să se tipărească registrele și imprimările tip, pentru ținerea contabilității și arhivei.

⁵⁴ Prin deciziunea Nr. 97375 din 7 Octomvrie 1923 publicată în Monitorul Oficial Nr. 158/922, Onor. Ministerul dispune ca Decretul-Lege Nr. 3138 din 23 iulie 1919 pentru înființarea și organizarea comitetelor școlare și regulamentul pentru organizarea comitetelor școlare de pe lângă școalele primare, sancționate cu decretul regal Nr. 533 din 13 ianuaris 1920, publicat în Monitorul oficial Nr. 269 920 să se aplice în toate școalele primare din intreg cuprinsul țării.

CAPITOLUL II.

Comitetele școlare din comunele rurale.

SECȚIUNEA I.

Constituirea comitetului școlar.

Art. 6. — În fiecare comună rurală se institue câte un comitet școlar, care are sarcina de a aduce la îndeplinire îndatoririle comunelor rurale pentru întreținerea școalelor și răspândirea culturii în popor. Comitetele școlare au sediul în satul de reședință al comunei.

Art. 7. — El se compune din :

1. Primarul comunei, sau un delegat ales de consiliul comunal.
2. Preotul paroh și învățătorul, dacă sunt câte unul, sau un preot și un învățător aleși de colegii respectivi, când sunt mai mulți.
3. Patru locuitori din comură, aleși dintre sătenii fruntași, de către cetățenii cu drept de vot pentru comună, în adunarea generală anuală. Între acești patru membrii, pot fi și donatorii școlii, aleși de adunarea generală anuală.

Art. 8. — Membrii comitetului aleg dintre ei un președinte pe timp de un an, în cea dintâi întrunire a comitetului, după confirmarea membrilor noi aleși în adunarea generală anuală. Președintele poate fi reales, învățătorul e de drept secretar. Președintele împreună cu secretarul reprezintă comitetul înaintea instanțelor judecătorești, a autorităților administrative, financiare și școlare. În lipsa vremelnice a președintelui, comitetul poate da delegație unui alt membru să-i reprezinte în toate treburile lui, înaintea autorităților și instanțelor judecătorești. Președintele convoacă comitetul ori de câte ori se simte nevoia, prezidează întrunirile comitetului și ale adunărilor generale ale alegătorilor, afară de alegerea membrilor în comitet. În lipsa lui prezidează preotul din comitet sau membrul delegat. Președintele semnează corespondența și ordonanțele de plată, împreună cu secretarul; aduce la îndeplinire hotărârile comitetului și supraveghează ca toți membrii să-și îndeplinească datoriile impuse prin lege și regulament.

Art. 9. — Secretarul scrie și ține corespondența, arhiva și inventarul de avere a comitetului; încasează colectele, donațiile și le varsă perceptorului sub luare de chitanță; păstrează „Cartea de aur” și înscrie în ea donatorii, alcătuește tabloul de numele alegătorilor și îngrijește de afișarea lor. Secretarul scrie procesele verbale ale ședințelor comitetului și ale adunărilor generale și citește darea de seamă despre activitatea și gestiunea comitetului la adunarea generală. La încheierea anului școlar, toate lucrările care cad în sarcina secretarului trebuie să fie terminate și trecute în registru.

Art. 10. — Sarcina de membru în comitetul școlar este onorifică. Nici președintele, nici secretarul nu primesc vre-o diurnă sau leafă.

Art. 11. — Comitetele școlare se întrunesc ori de câte ori e nevoie și în mod obligator odată pe lună.

Art. 12. — Ședințele comitetului se țin cu majoritatea membrilor și hotărârile se iau cu majoritatea membrilor prezenți. Pentru fiecare ședință se încheie într-un registru anume proces verbal, în care se consemnează hotărârile luate.

Art. 13. — Alegerea membrilor în comitetul școlar se face pe timp de patru ani de către adunarea generală anuală. Cei patru membrii aleși se reînnoiesc pe fiecare an, câte unul în ordinea vechimei. Preotul și învățătorul se reînnoiesc după patru ani. Membrii ale căror mandate expiră se pot realege. Dreptul primarului sau al delegatului consiliului comunal de a fi membru în comitet e valabil atâta timp cât îndeplinesc atribuțiunile arătate mai sus în administrația comunală.

SECȚIUNEA II

Adunarea generală

Art. 14. — În fiecare an, locuitorii cu drept de vot din comuna rurală, convocați de primar, se întrunesc în adunare generală, într-o Duminică sau sărbătoare legală din luna Ianuarie.

Convocarea se face prin anunțuri, care vor fi lipite cu cel puțin trei săptămâni înainte, pe ușile școalelor, bisericilor și primăriei și prin strigări cu trei zile înainte, în toată comuna. Aceste anunțuri și strigări, pe lângă ordinea de zi, vor mai cuprinde și mențiunea că, dacă la prima convocare nu se întrunește o treime cel puțin, din numărul total al alegătorilor, adunarea se va amâna pentru Duminica următoare, când va lucra și proceda la debateri și alegeri, cu orice număr de alegători. Anunțurile și strigările vor mai arăta ziua alegerilor, numărul membrilor de ales și localul de întrunire a alegătorilor. Lista alegătorilor va fi afișată tot cu trei săptămâni înainte de data adunării generale anuale. Afișarea convocării și a listelor de alegători, se va constata prin încheiere de proces verbal, de către notarul comunei. Un exemplar din acest proces verbal se va anexa la dosarul adunării generale,

Art. 15. — Adunarea generală anuală are dreptul:

1. A alege câte un membru nou în locul celui mai vechiu, al cărui mandat expiră.
2. A cerceta și aproba propunerile comitetului pentru clădirea sau completarea localurilor școlare, a locuințelor învățătorilor, pentru cumpărarea de imobile necesare școalelor, pentru procurarea de material didactic și în fine a examina și a aproba toate propunerile comitetului școlar, cari intră în atribuțiunile acestui comitet.
3. A aproba darea de seamă despre activitatea și gestiunea comitetului școlar în cursul anului expirat la 31 Martie trecut.
4. A aproba bugetul de venituri și cheltueli ale anului financiar viitor, care începe la 1 Aprilie.
5. A hotărî înființarea posturilor noi de învățători, a măștrilor speciali, plătiți de comitetul școlar, sau în asociere cu alte comune, în vederea desfășurării unei activități comune.
6. A propune comitetului școlar județean înființarea de noi școale rurale în comună.
7. A supraveghea activitatea comitetului școlar.
8. A delega un membru din comitet la adunarea generală școlară a județului.
9. A fixa suma cu care comitetul școlar din comuna rurală, contribuie la veniturile comitetului școlar județean.
10. A proclama membrii de onoare, persoanele cari vor fi făcut donațiuni însemnate, sau vor fi lucrat cu deosebită râvnă la propășirea școalelor și a decide înscrierea lor în „Cartea de aur” a comitetului. Propunerea se face de comitet.

Art. 16. — Biuroul adunării generale se compune din președintele și secretarul comitetului și din cei doi alegători asistenți aleși, la deschiderea ședinței, în conformitate cu dispozițiunile

art. 18. Adunarea generală e legal constituită, când se întrunește cel puțin o treime din numărul alegătorilor. Dacă la prima convocare nu se întrunește acest număr, adunarea se va ține în Duminica următoare, cu oricâți alegători ar fi prezenți și fără a se mai face noi convocări.

Art. 17. — Ordinea de zi a adunării generale anuale va fi întocmită de comitet. Ea va conține în mod obligator:

1. Darea de seamă despre mersul și gestiunea comitetului în cursul anului, cetite de secretar. În ea se vor expune trebuințele școalelor și se va schița programul de activitate al anului viitor.
2. Cetirea și afișarea imediată a listei cu numele donatorilor din cursul anului și din timpul ședinței. Sumele colectate cu prilejul acestei întruniri, se vor depune imediat perceptorului sub luare de chitanță, care se va păstra la secretar.
3. Proclamarea membrilor de onoare și înscrierea lor în „Cartea de aur” a comitetului și a membrilor donatori, cari vor contribui benevol cu suma de 50 lei anual, pentru realizarea scopurilor comitetului.

4. Aprobarea dării de seamă despre activitatea și gestiunea comitetului în cursul anului precedent, după ce va lua cunoștință despre rezultatul verificării făcute de comitetul școlar județean.
 5. Aprobarea bugetului de venituri și cheltuieli ale anului financiar viitor.
 6. Fixarea sumei cu care comitetul școlar rural contribuie la veniturile comitetului școlar județean.
 7. Delegarea prin aclamare a unui membru din comitet la adunarea generală școlară a județului.
 8. Orice alte propuneri referitoare la interesele școlii și ale răspândirii culturii în popor, în special acelea prevăzute la No. 5, 6, 7, 8 și 7, din art. 53.
 9. Alegerea membrilor în comitet.
- Alegerea e prezidată de primar.
- a) Se comunică adunării numele membrilor al căror mandat expiră.
 - b) Se procedează la alegerea unui membru în locul celui mai vechi din cei patru aleși, eventual în locul celor morți, demisionați, plecați din comună, îndepărtați sau destituiți. Persoanele cari nu au drept a fi alese la comună, nu pot fi alese nici în comitetul școlar.
- Art. 18.** — Președintele alegerii va fi asistat și ajutat în îndeplinirea sarcinii lui, de doi alegători asistenți, cu știință de carte și de secretarul comitetului, care scrie și contrasemnează toate actele privitoare la alegere. Dacă se prezintă o singură listă de candidați, aceștia vor desemna pe ambii alegători asistenți. Dacă sunt două liste, candidații fiecareia vor desemna câte un alegător asistent. Dacă se prezintă trei sau mai multe liste, candidații fiecareia propun câte un asistent, iar președintele trage la sorți doi din ei, cari vor fi alegători asistenți. În cazul când candidații nu vor desemna asistenți, președintele va numi dintre alegătorii prezenți la deschiderea ședinței. Alegătorii asistenți vor lua parte la operațiunile alegerii, numai în cazul când candidații pe cari îi reprezintă își mențin candidatura. În caz contrar președintele va completa locul vacant, conform al. 2 sau 3, după cum va fi cazul.
- Art. 19.** — Alegătorii asistenți vor îndeplini orice însărcinare li s-ar da de președinte. Ei au numai vot consultativ.
- Art. 20.** — Alegerea se face pe scrutin de listă.
- Art. 21.** — Candidații fiecarei liste vor fi propuși președintelui comitetului, prin o declarație în două exemplare, scrisă și semnată de câte un propunător, cu cel puțin cinci zile libere înainte de data alegerii. Președintele certifică primirea și data depunerii și înapoiază un exemplar propunătorului, iar pe celălalt îl păstrează pentru dosarul alegerii.
- Art. 22.** — Buletinele vor fi scrise sau tipărite, prin îngrijirea și pe seama comitetului, pe hârtie de aceeași mărime, culoare și calitate. În vederea unui eventual balotaj, se va face din fiecare listă depusă un număr îndoit de exemplare, câți alegători sunt pentru comitet. Fiecare listă va purta deasupra numelor candidaților un semn deosebit de al celorlalte liste (cruce, stea, cerc, etc), și va fi stampilată cu stampila comitetului, în ajunul zilei de alegere.
- Art. 23.** — Președintele, secretarul și asistenții, sunt datori să înceapă operațiunile alegerii după terminarea desbaterilor ordinei de zi. În timpul votării, nimeni afară de candidați, președinte, asistenți și secretar, nu poate rămâne în sala de vot. Lipsa candidaților sau a asistenților nu poate zădărnici alegerea. La golirea sălii, pentru începerea operațiunii votării, președintele împarte fiecărui alegător câte un buletin din fiecare listă depusă.
- Art. 24.** — Fiecare alegător vine cu buletinul candidaților pe cari îl votează, îndoit uniform, în patru, și-l înmânează președintelui care îl introduce în urnă. Secretarul notează în listă pe alegătorii cari votează.
- Art. 25.** — În sala de vot vor fi primiți odată numai câte trei alegători. Îndată după votare, fiecare alegător e dator să părăsească sala de vot.
- Art. 26.** — Președintele hotărăște singur în toate incidentele și reclamațiunile ce s-ar ivi în timpul votării, iar secretarul le consemnează în procesul verbal de mersul alegerii.

Președintele e dator să consemneze în proces verbal orice observație s-ar face de către un alegător asistent. Reclamațiunile făcute în scris vor fi vizate de președinte și alăturate la dosarul alegerii.

Art. 27. — Președintele are singur poliția adunării alegătorilor. Puterile lui se întind în localul de votare și în curte. Pentru păstrarea liniștei și a bunei rândueli, ca și pentru executarea măsurilor ordonate, președintele are la dispoziția sa jandarmeria rurală din comună.

Președintele va menționa în procesul verbal al alegerii orice tulburări sau neorândueli ivite. În caz de turburări sau dezordini, președintele poate suspenda votarea pentru un timp scut. Această suspendare se va consemna în procesul verbal.

Art. 28. — Alegătorii nu vor putea intra în localul de vot armați, nici cu bastoane, afară de cazurile de infirmitate vădită.

Art. 29. — Îndată ce președintele declară votarea terminată, lasă liberă intrarea în sala de vot, procedează la număratoarea și apoi la desfacerea buletinelor. Președintele citește cu glas tare numele candidaților votați. Secretarul și asistenții notează pentru fiecare numărul voturilor obținute.

Art. 30. — Sunt nule:

a) Buletinele cari nu poartă stampila de control a comitetului.

b) Acelea care conțin ștersături, înlocuiri ori adăogiri de nume precum și orice semn care ar putea fi interpretat că e făcut printr-o înțelegere de mai înainte.

Art. 31. — Anularea se pronunță de președinte chiar la citirea lor. Buletinele declarate nule se semnează de președinte, secretar și asistenți și se alătură la dosarul alegerii, împreună cu un buletin neanulat.

Art. 32. — Se proclamă aleasă lista candidaților cari au întrunit majoritatea absolută a alegătorilor votanți. Buletinele anulate intră în numărul voturilor exprimate și se socotesc la calcularea majorității absolute.

Art. 33. — În caz de balotaj, se procedează îndată la o nouă alegere și se proclamă aleasă lista care întrunește cel mai mare număr de voturi. În caz de paritate sortul hotărăște. Pentru ca alegerea după prima convocare să fie valabilă, trebuie să voteze cel puțin a treia parte din numărul alegătorilor înscriși în liste. Când se depune o singură listă, aceasta se proclamă aleasă de drept.

Art 34. — Alegerea preotului și a învățătorilor de către colegii lor respectivi se face în urma alegerii membrilor săteni și după aceleași norme, afară de afișarea listei preoților și învățătorilor alegători.

Art. 35. — Actele referitoare la alegeri se înaintează chiar a doua zi comitetului școlar județean, pentru aprobarea și întărirea celor aleși.

Art. 36. — Alegerea poate fi contestată de cel puțin cinci alegători. Contestățiile vor fi declarate chiar în ziua alegerii.

Art. 37. — Președintele biuroului de alegere va lua act, va încheia proces verbal de toate contestațiile și le va înainta comitetului județean împreună cu celelalte acte referitoare la alegeri. Comitetul județean se va pronunța asupra lor în termen de 10 zile. Rezultatul împreună cu contestațiile și lucrările alegerii vor fi înaintate Casei Școalelor, care se va pronunța în termenul cel mai scurt și în ultimă instanță. Când va crede necesar, poate orândui cercetare prin organele școlare de control. Dacă contestația este admisă, comitetul procedează la o nouă alegere în a doua Duminică după primirea rezultatului, cu orice număr de alegători prezenți și după aceleași norme ca la prima alegere. Anunțurile și strigările pentru convocarea acestei adunări generale se vor face cu cel puțin cinci zile înainte de ziua alegerii. La caz de respingere a contestațiilor Casa Școalelor confirmă pe cei noi aleși, comunicând aceasta comitetului comunal prin comitetul județean.

Art. 38. — Când nu se face nicio contestație comitetul școlar județean întărește pe cei aleși și odată cu comunicarea întăririi pune în vederea administratorului plășii să ia îndată jurământul lor. Noii aleși intră în funcțiune la 1 Aprilie.

Art. 39. — Adunarea generală se poate întruni și ține ședințe extraordinare în cursul anului ori când este convocată de două treimi din numărul alegătorilor sau de două treimi din comitet.

SECȚIUNEA III.

Fondurile școlare și administrarea lor.

Art. 40. — Comitetul școlar administrează în folosul școalei și al culturii poporului următoarele fonduri:

a) Venituri ordinare:

1. 14% din veniturile comunelor, reprezentând contribuțiunea obligatorie a comunei pentru întreținerea școalei. Procentul acesta se calculează la totalul veniturilor comunei pe întregul an financiar și se percepe și la plusul de încasări constatate la sfârșitul anului peste prevederile bugetare. Consiliul comunal sau delegația județeană nu pot reduce cota datorită pentru întreținerea școalei. Suma convenită se va impune din oficiu în bugetul comunei, conform art. 76 din legea învățământului primar, și se va vărsa comitetului cu precădere, asupra oricărei subvenții către Stat sau județ. În cazul când comuna va refuza să verse la timp partea datorită, comitetul va urmări prin perceptorul fiscal orice venit al comunei, până la încasarea sumei convenite.

2. Veniturile bunurilor mobile și imobile, proprietatea școalei din comună, precum și a fondului instruct. Imobilele, cum sunt pământurile școlare se arendează de comitet, de preferință și pe prețul regional, învățătorilor bărbați titulari la școalele din comună, dacă nu dispun de cel puțin cinci hectare teren propriu sau de câmpuri de experiență ale școalei și cu respectarea dispozițiilor prevăzute în art. 66, alin. IV din legea învățământului primar. În lipsă de învățători bărbați titulari, terenurile se vor arenda prin licitație publică, după normele de arendare a bunurilor comunale. Terenurile de cultură, cu care sunt dotate școalele prin legea din 23 Martie 1908, pentru câmp de experiență și lucrări practice agricole cu elevii nu pot fi arendate de comitet, dacă sunt cultivate într-adevăr în conformitate cu dispozițiunile legii. Comitetul școlar va hotărî pentru ele felul de cultură și de experiență ce trebuie să se facă, pentruca să servească sătenilor, de model de cultură. În cazul când aceste terenuri nu vor fi cultivate cu elevii conform legii și hotărîrii comitetului, învățătorii vor fi obligați să plătească arenda după normele de arendare ale celorlalte terenuri. La cazul când posturile sunt ocupate de suplinitori sau învățătoare titulare, terenul de experiență va fi dat la arendă de comitet, după normele de mai sus, și numai pe termen de un an. Casele, clădirile de orice fel, vor fi închiriate pe timp de 1—3 ani, prin licitație, preferînduse în condiții egale, învățătorilor care nu au locuință proprie în comună.

3. O treime din veniturile arendării cârciumelor. Această treime se încasează de perceptorul comunal odată cu celelalte două treimi și se varsă îti contul comitetului, în schimbul unei chitanțe din registrul comitetului școlar.

4. Venitul fondului de rezervă, al economiilor și excedentelor bugetare ale școalei sau școalelor din comună. Fondul da rezervă sa formează din 10-25%, din economii, excedente, și încasări peste prevederile bugetare.

b) Venituri extraordinare:

1. Subvenții permanente sau temporare din partea Statului, a județului sau a comunei, instituțiilor financiare, contribuțiile locuitorilor, etc.;

2. Ajutoare de la comitetul școlar județean.

3. Venitul fondului cultural al băncilor populare, asociațiilor și cooperativelor din comună, sau subvenții prevăzute în bugetele lor, etc. ;

4. Beneficiul ce trece peste 6% din câștigul realizat de societățile de cumpărare, conform art. 20 din legea monopolului vânzării băuturilor spirtoase.

5. Sumele realizate din amenzile școlare, din taxele școlare ale elevilor străini și cota parte din taxele de examen ale celor pregătiți în particular.

Pentru încasarea amenzilor școlare, percepătorul nu va mai avea dreptul la remiza specială, prevăzută prin art. 9 din legea învățământului primar. Taxele de frecvență ale elevilor străini și taxele de examinare ale celor pregătiți în particular se vor depune percepătorului în contul comitetului, care va repartiza prin ordonanțe de plată cota parte cuvenită comisiei examinatoare și Casei de credit a corpului didactic.

6. Orice rețineri din salariu, făcute membrilor corpului didactic pentru absențe, pedepse disciplinare, posturi suplinite. Aceste rețineri vor fi înscrise în statele de prezență și achitate, întocmite de revizorul școlar. Administrația financiară le va vărsa comitetelor școlare respective, în schimbul unei chitanțe din registrul de încasare. Chitanța se va anexa la ordonanța de plată. Revizorul școlar va încunoștiința comitetele școlare respective despre sumele reținute în contul lor.

7. Donații legate și veniturile lor. Comitetul școlar se va conforma strict condițiilor sub care donațiile sau legatele au fost făcute.

8. Din colectele și subscripțiile făcute cu aprobarea comitetului, din beneficiile serbărilor școlare, din beneficiile realizate din vânzarea cărților și rechizitelor școlare. Elevii școalelor rurale își vor procura cărțile și rechizitele, la începutul anului, prin comitet, care le va desface prin diriginții școalelor respective pe temeiul art. 13 și 66 din legea învățământului primar. Beneficiul net se varsă percepătorului.

9. Toate succesiunile vacante până la 10.000 lei revin de drept comitetului școlar din comuna respectivă. Comitetul școlar va întrebuința numai venitul, fondul rămânând inalienabil.

10. Orice alte venituri întâmplătoare sau create prin alte legi. Orice sumă încasată direct de comitet, se varsă percepătorului, sub luare de chitanță.

Art. 41. — Din aceste venituri, comitetului școlar va plăti toate cheltuielile ordinare și extraordinare reclamate de întreținerea localului și răspândirea culturii în popor în modul următor:

1. Administrarea bunurilor imobile și mobile ale școalelor.

2. Chiria localurilor de școală și a locuinței diriginților, când nu au locuințe pentru diriginți.

3. Reparațiunile și întreținerea localurilor de școală și a locuinței diriginților. Reparațiunile de întreținere, cari după codul civil, cad în sarcina chiriașilor, vor fi făcute de diriginți.

4. Procurarea și întreținerea mobilierului școlar, a materialului didactic, uneltelor de lucru manual.

5. Întreținerea curățeniei localurilor de școală.

6. Încălzitul și luminatul localurilor de școală și al locuințelor diriginților.

7. Cheituieli da cancelarie.

8. Remiza acordată percepătorului, pentru încasarea amenzilor și a taxelor școlare.

9. Ajutorarea elevilor săraci cu cărți, hrană și îmbrăcăminte și asistență medicală gratuită.

10. Subvențiunea obligatorie în folosul comitetului școlar județean.

11. Înființarea școalelor de adulți știutori și neștiutori de carte mai mari de 16 ani.

12. Înzestrarea bibliotecilor școlare și populare cu cărți și reviste.

13. Anuitatea împrumuturilor contractate pentru clădirea localurilor școlare.

14. Plata personalului didactic și a maștrilor speciali la școalele înființate de comitet.

15. Înființarea de ateliere de lucru manual.

16. Recompense învățătorilor cari au frecvențarea cea mai regulată și promovările cele mai mari.

17. Recompense școlarilor meritoși.

18. Burse pentru întreținerea școlărilor săraci dar merițoși în școlile normale, de agricultură, meserii, cursuri de vară sau iarnă, etc.

19. Înființarea și întreținerea grădinilor de copii.

20. Contribuția la asociația comunelor pentru înființarea și întreținerea unei școli de un grad superior celui primar.

21. Suma destinată pentru formarea fondului de rezervă. Fondul de rezervă va fi păstrat la Casa de depuneri, iar excedentele și economiile la banca populară,

22. Fondul pentru deschidere de credite.

Art. 42. — La bugetul de cheltuieli se va anexa un stat, în care se va arăta amănunțit modul de repartizare a cheltuielilor de la fiecare capitol, de exemplu: pentru capitolul reparațiilor se va arăta suma hotărâtă pentru fiecare școală din comună, pentru cap. încălzitului și luminatului se va preciza cantitatea și costul combustibilului fiecărei școli, fiecărui diriginte, etc.

Art. 43. Sumele necesare pentru împlinirea sarcinilor de mai sus, se vor prevedea în buget, în marginile puterilor bugetare ale comitetelor și se va da totdeauna precădere celor mai necesare.

Între cele dintâi preocupări ale comitetului școlar va fi căderea, completarea și îmbunătățirea cât mai grabnică a localurilor de școală. Comitetul școlar va contriti din toate puterile lui la sarcina comunei de a clădi localuri de școală. În scopul acesta el va putea contracta împrumuturi, cu aprobarea comitetului școlar județean, la banca populară, sau alte instituții financiare. Comitetul va satisface în primul rând cerințele de local și întreținere a școlii primare și în al doilea rând celelalte cerințe pentru răspândirea culturii în popor. Lucrările de clădiri și reparații se vor executa prin licitații, prin oferte scrise sau prin bună învoială, după dispozițiile legii de contabilitate a Statului. Aprobarea planurilor și expunerii localurilor noi se va da de Casa Școlărilor.

Art. 44. — Bugetul de venituri și cheltuieli întocmit de comitet va fi supus aprobării adunării generale anuale. O copie de pe el se va comunica și percepteurului. Exercițiul financiar începe la 1 Aprilie al fiecărui an.

Art. 45. — Serviciul de percepere și casierie se face obligator de percepteurul comunal, care va ține contabilitate, registre și arhivă deosebită pentru fondul școlar. Perceptorul ține următoarele registre obligatorii pentru încasări și cheltuieli:

1. Jurnal de casă și partizi de venituri și cheltuieli (model No. 1);

2. Registrul cu cotor de chitanță pentru sumele încasate (model No. 2);

3. Registrul pentru înscrierea recipiselor și a altor acte de valoare, consemnate de comitet, comună, județ, Stat sau alte instituții publice în contul comitetului școlar (model No. 3)

Registrele vor fi numerotate, șnuruite, sigilate, parafate și semnate de președinte și secretar.

Art. 46. — Pentru sumele încasate direct de la locuitori, pentru taxele și amenzile școlare încasate, percepteurul va primi aceeași remiză de 3—9 la sută, ca de la sumele încasate pentru comună.

Art. 47. — La sfârșitul fiecărei luni, percepteurul va înainta comitetului un extras (copie) de pe jurnalul de venituri și cheltuieli pentru toate operațiunile din acea lună.

Art. 48. — Comitetul se servește și păstrează următoarele registre:

1. Registrul de intrare și ieșirea hârtiilor.

2. Condica de expediție.

3. Registrul de procesele verbale al ședințelor comitetului și al adunării generale.

4. „Cartea de Aur” a donatorilor.

5. Registrul de ordonanțe sau bonuri de plată (model No. 4)

6. Registrul inventar al întregului avut al școlărilor sau școlii din comună,

7. Un registru chitanțier de cotizații, subscripții și orice sume, cari nu s-ar colecta sau subscrie prin liste de secretar (model No. 32). Aceste sume se vor vărsa îndată percepteurului sub luare de chitanță.

8. Registrul de inspecțiuni și control.

Art. 49. — Orice plată se face pe temeiul unei ordonanțe semnată de președinte și contra semnată de secretar. La ea se va arăta pentru ce se face plata și art. din bugetul cheltuelilor. Pentru preîntâmpinarea cheltuelilor mărunte sau urgente, secretarul va păstra totdeauna la sine o sumă oarecare, ordonanțată pe baza unei încheieri a comitetului. La bonul de plată se va anexa o copie după această încheiere. După cheltuirea acestei sume, secretarul va prezenta acte justificative, după care i se va încredința o nouă sumă. Ordonanțe de plată în contul exercițiului expirat se emit până la 1 Mai și se pot achita până la 1 Iunie. După această dată orice plăți în contul exercițiului expirat la 31 Martie se achită din credite deschise anume.

Art. 50. — Pentru lucrările făcute fără plată, comitetul va avea un registru în care secretarul va nota lucrul, munca, transportul fără plată.

Art. 51. — Pentru toate sumele cheltuite și pentru cari se emit ordonanțe de plată, comitetul va lua acte justificative: chitanțe, facturi, conturi, situații, etc. Un exemplar din actele justificative se va anexa la ordonanță, iar o copie se păstrează de comitet, care va forma cu ele dosare. Actele justificative și conturi de gestiune (model No. 5) vor fi înaintate după încheierea anului bugetar până la 1 Iunie cel mai târziu, comitetului județean, spre a le verifica. Constatările verificării comitetului județean vor fi comunicate adulării generale, care va da descărcare. În caz de neaprobare, comitetul școlar se va adresa Casei Școalelor, care va decide în ultima instanță.

Art. 52. — Întreaga avere mobilă și imobilă va fi trecută într-un inventar întotdeauna în 3 exemplare, din care unul va fi păstrat de comitetul școlar rural, altul de comitetul județean și al treilea de Casa Școalelor.

Art. 53. — Orice membra al comitetului, controlor financiar, revizor școlar și orice alt organ împuternicit de Casa Școalelor poate cerceta fondurile școlare și în caz de neregulă, va anunța pe administratorul financiar al județului, când e vorba de perceptor și pe comitetul școlar județean, când e vorba de membrii comitetului școlar rural. La nevoie va putea recurge la autoritatea Casei Școalelor.

SECȚIUNEA IV.

Atribuțiunile comitetelor școlare rurale.

Art. 54. — Comitetul școlar are în sarcina sa:

1. Administrarea bunurilor mobile și imobile ale școlii sau școalelor din comună, în conformitate cu dispozițiunile cuprinse în regulamentul de față.
2. Aducerea la îndeplinire a hotărârilor adunării generale și hotărârilor comitetului școlar județean.
3. Închirierea și repararea localurilor de școală, procurarea materialului didactic, mobilierului, uneltelor de grădinarie, de lucru manual și de casnic.
4. Procurarea combustibilului și iluminatul localurilor de școală și a locuinței diriginților.
5. A îngriji de întreținerea școalelor și clădirilor care aparțin școalelor de comună, a asigurării întreținerea mobilierului și materialului didactic, etc.
6. Aplicarea obligativității învățământului, asigurând frecvența regulată a școlărilor prin împărțirea de ajutoare celor săraci și recompense celor meritoși. La alegerea celor săraci se vor lua de normă dările ce le plătesc părinții lor către Stat și comună. În vederea aplicării obligativității școlare, câte trei membri delegați de comitet, sunt ținuți să se întrunească cu rândul, cel puțin odată de săptămână, spre a pronunța amenzi școlare, în conformitate cu dispozițiunile din legea învățământului primar, părinților care nu-și trimit de bună voie copiii la școală. Ei vor chema pe părinții sau reprezentanții școlărilor care au absentat trei zile, fără motiv, în cursul săptămânii; vor cerceta pricinile absenței, vor sfătui sau vor muștra, după împrejurări, pe cei nepăsători față de școală și vor impune la amenzi pe cei îndărătnici. Chemarea părinților se face de primărie prin agenții săi. În scopul acesta, diriginții școalelor

din comună sunt datori să înainteze comitetului în fiecare săptămână lista școlărilor, care au absentat nemotivat trei zile dela școală.

7. Răspândirea culturii în popor prin susținerea școlii de adulți, înființarea și înzestrarea bibliotecilor școlare și populare, ținerea de conferințe, lecturi, șezători, cercuri culturale, serbări, teatru școlar, coruri școlare, etc.

8. Pregătirea elevilor pentru educația lor socială și cetățenească, prin înființarea de societăți corale, de ajutor mutual, jocuri, excursii, etc.

9. Înființarea și întreținerea școalelor și a cursurilor cu caracter practic, profesional, îndrumând pe tinerii din cursul complementar spre comerț, agricultură și meserii; cu un cuvânt comitetul școlar are în atribuțiunile sale tot ce se prevede la art. 2 al legii.

10. Răspândirea culturii în popor. Toți învățătorii școalelor din comună sunt datori a lucra pentru realizarea scopurilor comitetelor școlare.

Art. 56. — Numai acele comitete școlare pot crea astfel de școale și cursuri, cari au satisfăcut mai întâi nevoile de local și întreținere a școalelor primare (cursul elementar și complementar).

Art. 57. — Școalele actuale sau cele ce se vor crea în viitor, cu caracter profesional din comunele rurale, (școalele elementare și inferioare de agricultură, școalele de economie casnică) vor fi administrate de drept de dirigintele sau directorul școlii. Comitetul școlar va administra în acest caz fondul de rezervă, format în conformitate cu art. 12. al. 11, art. 17 și art. 26 din legea învățământului profesional. Comitetul școlar va hotărî pentru școalele de agricultură felul de cultură, de experiență sau de model, ce trebuie făcut; tot el va decide și înzestrarea cu unelte și vite de prăsilă în raport cu nevoile regiunii; aceasta va fi supusă însă aprobării Ministerului instrucțiunii, după ce se va lua avizul comitetului școlar județean. Deasemenea comitetul școlar hotărăște cu aprobarea Ministerului Instrucțiunii, în urma avizului comitetului școlar județean, atelierile ce trebuiesc create sau schimbate în cazul când nu mai este nevoie.

Art. 58. — Membrii comitetului au îndatoririle următoare:

1. A observa și îndeplini toate dispozițiunile legii comitetelor școlare și ale regulamentului său.

2. A autoriza cheltuelile trebuitoare pentru întreținerea școalelor și pentru îndeplinirea scopurilor pentru care s-au înființat comitete școlare, în marginile sumelor votate de adunarea generală și a bugetelor aprobate.

3. A îngriji de buna întrebuințare a sumelor încuviințate pentru întreținerea școalelor și pentru răspândirea culturii în popor.

4. A întocmi bugetele de venituri și cheltueli, a le prezenta adunării generale anuale spre aprobare și a le înainta comitetului școlar județean pentru verificare.

5. A înainta comitetului județean gestiunea și actele justificative de cheltueli spre verificare.

6. A întocmi bilanțul și darea de seamă despre activitatea și gestiunea anuală a comitetului.

7. A inspecta cassa și a verifica contabilitatea; ținută de perceptor, cel puțin odată pe trimestru.

8. A primi donații în bani, mobile, imobile și în muncă și a stăruii din toate puterile pentru mărirea fondurilor comitetului, prin colecte, subscripții, serbări, reprezentații teatrale, etc. Sumele primite se vor vărsa îndată perceptorului sub luare de chitanță.

9. A supraveghea încasarea amenzilor școlare, în termenele prescrise de legea învățământului primar.

10. A înlesni școlărilor cumpărarea cărților și rechizitelor, îngrijind să se găsească totdeauna la îndemâna lor.

11. A hotărî în privința scutirii de plata taxelor de examen a elevilor pregătiți în particular, în ce privește numai cota convenită comitetului și de plata taxei de frecventare a elevilor străini.

12. A supraveghea frecventarea școlii, sfătuind, îndemnând în toate prilejurile pe părinți

să-și trimită copii regulat la școală, interesându-se despre lipsurile și nevoile lor materiale și ajutând pe cei săraci, cu cărți, hrană și îmbrăcăminte.

13. A îndeplini sarcinile speciale ce ar primi în mod individual, dela comitet, cum ar fi procurarea combustibilului, supravegherea reparațiilor, interesarea de școlarii cari absentează fără motiv cunoscut dela școală, etc,

Art. 59. — Comitetul școlar e dator să îplinească lipsurile constatate de medic și organele școlare de control, ori semnalate de diriginți. La ședințele în care se desbat trebuințele materiale ale școalelor vor lua parte și diriginții respectivi, cu vot consultativ, dacă nu fac parte din comitet.

Art. 60. — Toți membrii sunt datori să lucreze cu râvnă, din toate puterile și pe toate căile, pentru bunul mers al școalei și al culturii poporului. Membrii, cari se vor arăta nepăsători față de comitet, lipsind în mod obișnuit și nemotivat dela ședințe, pot fi îndepărtați de Casa Școalelor, după propunerea comitetului școlar județean, pe temeiul arătatelor organelor școlare de control sau ale comitetului școlar rural. Aceia cari vor pune piedici, vor lucra din rea voință împotriva comitetului, ori în sarcina cărora se vor dovedi nereguli, abateri grele dela legea și regulamentul comitetelor școlare, vor putea fi destituiți. Destituirea se pronunță de Casa Școalelor, după propunerea comitetului școlar județean, pe temeiul constatărilor organelor de control școlare, financiare sau administrative. Împotriva primarului, a membrilor corpului didactic și a preoților destituiți, autoritățile superioare de cari depind ca atari, vor lua și măsuri disciplinare potrivite cu gravitatea vinei lor. Cei destituiți nu mai pot fi aleși în comitetul școlar. Încetează de a face parte din comitet, până la reintegrare, învățătorii suspendați din învățământ pe baza art. 71 din lege și cei ce au suferit o pedeapsă disciplinară mai mare decât censura.

Art. 61. — Când vreunul din membrii aleși în comitet a plecat din comună, a murit, a demisionat, a fost îndepărtat sau destituit, până la noua alegere, care va avea loc la prima adunare generală anuală, membrii comitetului pot coopta în locul vacant, orice persoană onorabilă din comună. În locul primarului sau delegatului consiliului îndepărtat sau destituit, consiliul comunal va delega până la alegerea altui primar, un membru din sânul său, iar în locul preotului sau învățătorului îndepărtat sau destituit, comitetul va coopta alt preot, respectiv, un alt învățător din comună, sau în lipsă dintr-o comună vecină.

CAPITOLUL V.

Dispoziții finale și transitorii.

Art. 187. — Eforiile comunale cari existau în momentul promulgării decretului lege pentru organizarea comitetelor școlare, vor lua numele de comitete școlare rurale și vor funcționa până la întrunirea Adunării generale cu toate drepturile și atribuțiunile ce le dă legea și regulamentul de față în forma și cu numărul de membri cu cari s-au constituit.

Art. 188. — Prin derogare dela art. 10 din lege, primăriile comunelor rurale cu eforii sau comitete școlare, vor convoca îndată Adunarea generală extraordinară a alegătorilor cu drept de vot la comună și se va proceda la alegerea celor patru membri, a preotului paroh, a învățătorului și a reprezentatului comunei în comitet după dispozițiile acestui regulament. Comitetul cel nou intră în îndeplinirea atribuțiunilor sale din momentul ce va primi confirmarea din partea comitetului școlar județean sau de inițativă și va depune jurământul. Până la întrunirea Adunării generale extraordinare, comitetul va întocmi proiectul de buget de veniturile și cheltuelile școalei. Proiectul de buget pentru anul financiar 1923—1924 îl va supune desbaterii și aprobării adunării generale. Ordinea de zi a acestei adunări generale va fi cea prevăzută la art. 17 No. 1, 2, 5, 6, 7, 8, și 9 din regulament. Eforiile existente în satele de reședință ca și cele din cătune vor vărsa îndată percepteurului prin luare de chitanță, fondul de care dispun și orice sume vor mai încasa până la constituirea comitetului școlar în

conformitate cu decretul lege și regulamentul de față, și dela vărsare, toate plățile se vor face pe baza ordonanțelor emise în conformitate cu art. 49 din acest regulament.

Art. 189. — În comunele rurale, în care nu există efortii sau comitete școlare, primarul, preoții și învățătorii se vor constitui în comitet școlar de inițiativă în cea dintâi săptămână, care urmează după publicarea regulamentului de față și vor proceda la convocarea adunării generale, întocmind proiectul de buget pe exercițiul financiar 1923—1924.

Art. 191. — Comitetele școlare județene se vor constitui îndată ce se vor înființa jumătate din comitetele școlare rurale. Până la întrunirea generală a delegaților și formarea comitetului școlar județean, membrii de drept ai comitetului școlar județean: Președintele consiliului județean sau prefectul județului, în cazul când consiliul Județean e dizolvat, împreună cu revizorul, protoereul județului și administratorul financiar se vor constitui în comitet de inițiativă și verifica rezultatul alegerilor comitetelor școlare și confirmă pe cei aleși.

Art. 192. — Sumele cu cari comitetele școlare rurale sunt obligate să contribuie la formarea veniturilor comitetului școlar județean se vor vărsa cu începere dela 1 Aprilie 1923. Tot astfel ajutoarele pentru comitetele școlare rurale cu mijloace neîndestulătoare se vor da tot dela 1 Aprilie 1923.

Art. 194. — Adunările generale ale tuturor felurilor de comitete se vor întruni în fiecare primii 3 ani și vor debata ordinea prevăzută la art. 11, 25, 44 și 41 din lege, afară de alegere.

Art. 195. — Pământurile cu cari au fost împrăștiate școalele rurale prin diferitele legi de împrăștiere, prin legea pentru dotarea școalelor rurale cu pământ de cultură din 14 Martie 1908, toate pământurile și averea mobilă și imobilă, proprietatea școalelor, administrate de Casa Școalelor și a Culturii Poporului sau primărie trec sub administrarea comitetelor școlare respective, dela 1 Aprilie 1923. Până la aceasta dată, Casa Școalelor și a Culturii Poporului și primăriile vor vărsa comitetelor școlare partea din arenze, venituri, etc, rămasă neîntrebuințată. Deasemenea loturile cumpărate de comune pentru scoale, pe baza legilor de înstrăinare a bunurilor Statului din 1899, trec sub administrația comitetelor școlare, cu obligația pentru acestea de a continua să plătească ratele de amortizare. Din fondurile administrate de Casa Școalelor, comitetele școlare vor primi și administra numai veniturile. Terenurile și imobilele vor fi predate comitetelor școlare de un împuternicit al Casei Școalelor, respectiv al primăriei, prin încheierea unui proces verbal în trei exemplare, din care unul va rămâne în păstrarea comitetului, altul se va înainta comitetului școlar județean, de către comitetele rurale și comitetului comunal urban de către comitetele școalelor primare și grădinile de copii urbane, și al treilea Casei Școalelor, împreună cu o schiță de plan cu situația terenurilor, imobilelor, etc.

Art. 196. — Bugetul pe exercițiul 1923—1924 se va vota în adunarea generală din Aprilie 1923 și se vor considera intrate în vigoare în 1 Aprilie 1923.

Art. 197. — Comitetele școlare și județene, potrivit cu inițiativele și nevoile lor, își pot întocmi în cadrul legii și regulamentului pentru înființarea și organizarea comitetelor școlare, regulamente proprii de funcționare. Regulamentele comitetelor rurale vor fi supuse aprobării comitetului școlar județean, iar regulamentele comitetelor școlare județene, vor fi aprobate de Casa Școalelor și a Culturii Poporului. Casa Școalelor va putea întocmi un regulament tip pentru fiecare fel de comitet școlar.

Art. 198. — Toate dispozițiunile contrarii celor cuprinse în regulamentul de față sunt și rămân abrogate.

Nr. 506 923.

Anexa 2

Asociația Euro-rural Prejmer

I. Activități realizate de asociația Euro-rural din Prejmer

a. Promovarea și conservarea tradițiilor culturale locale

- Fasching - caravana clătitelor – anual;
- Zilele Prejmerului – anual și
- Ziua recoltei – anual.

b. Activități sportive și educative pentru copii

- Participarea selecționatei fotbal copii la turneul mondial plomelin franta – anual și
- Clubul de vacanță – anual.

c. Cu caracter umanitar

- Campania „oameni pentru oameni” – anual.

d. Informare

- Editarea publicației „Info rural” – trimestrial;
- Proiectul „Să fii tânăr într-o nouă Europă” 2007 și
- Proiectul „Eu și eu - campanie informațională pentru tinerii din mediul rural” - partener al Asociației AtelierR.

e. Parteneriat și cooperare

- Membru al Asociației de dezvoltare durabilă G.A.L.Curbura Carpaților.

II. Parteneri

- Consiliul Local al Comunei Prejmer;
- Consiliul Local al Comunei Teliu;
- Consiliul Local al Comunei Tărlungeni;
- Consiliul Local al Comunei Budila;
- Consiliul Local al Comunei Vama Buzăului;
- Centrul Județean pentru Promovarea și Conservarea Culturii Tradiționale Brasov.
- ANTREC România;
- Centrul social de zi pentru Copii Prejmer;
- Școala Generală Prejmer;
- Școala Generală Lunca Călnicului;
- Colegiul „Țara Bârsei” Prejmer;
- Clubul Sportiv Forex Brașov;
- Clubul Sportiv F.C. Brașov;
- Direcția Județeană pentru Tineret Brașov;
- Asociația ATELIER Brașov;
- Asociația Culturală „Viva la musica” Brașov;
- Asociația Romfra Alexandria;
- Parohia Ortodoxă Prejmer și
- Parohia Evanghelică Prejmer.

III. Finanțatori

- Consiliul Local la Comunei Prejmer;
- Delegația Comisiei Europene în România prin Fondul Europa 2005;
- S.C. Graells & Llonch Invest S.R.L. Prejmer;
- BRD Groupe Societe Generale Agenția Prejmer;
- S.C. Termoconfort SRL Brașov;
- S.C. R.T.B. COM S.R.L Brașov;
- S.C. Agetaps S.R.L. Brașov;

- S.C. Discord Instalații S.R.L. Brașov;
- S.C. IGUT S.R.L. Brașov;
- S.C. Atex S.R.L;
- S.C. EVGO Construct S.R.L Prejmer;
- S.C. Tissot Com S.R.L. Prejmer;
- S.C. SPAF Internațional S.R.L Prejmer;
- S.C. SYN Construct S.R.L Prejmer;
- S.C. Bioprodadriflor S.R.L. Prejmer;
- S.C. GeryMode S.R.L;
- S.C. Synerom Construct S.R.L. Prejmer;
- S.C. Real Strong Invest S.R.L. Prejmer;
- S.C. StarServ S.R.L.;
- S.C. Polypack S.R.L.;
- S.C. CD Electrica S.R.L.;
- S.C. Crisovi S.R.L;
- S.C. Hocricom S.R.L;
- S.C. Sorabi S.R.L și
- S.C. Delaco S.R.L.

Descrierea activităților desfășurate

A. Activități culturale

1. Fasching- Caravana clătitelor – februarie 2011, Ediția a VII-a

Carnavalul sau Fasching în limba germană, este un obicei moștenit la Prejmer de la comunitatea de sași, majoritară în localitate sute de ani.

Carnavalul se organizează înainte de intrarea în Postul Paștelui, după calendarul Bisericii Evanghelice. Ritualul are rădăcini adânci în istoria comunității simbolizând triumful luminii asupra întunericului, prevestirea soarelui primăverii și alungarea iernii.

Cu o seară înaintea Carnavalului, tinerii se întâlnesc ca să-și pregătească măștile pentru a doua zi. Duminica, cete de feciori mascați colindă satul călări. Din alai fac parte acordeoniști, toboșari, trompetiști mascați și nelipsita căruță cu sobă în care se pregătesc clătitele. Tinerii le oferă clătite, primind în schimb făină, zahăr, ouă, vin sau bani pe care le folosesc la prepararea gogoșilor servite la Balul mascat. Locuitorii sunt invitați să participe la balul mascat ce urmează seara. Evenimentul era un bun prilej pentru reunirea comunității, un prilej de bucurie dans și voie bună. În anul 2005 obiceiul a fost reluat la Prejmer după o întrerupere de 15 ani din inițiativa tinerilor.

Scopul evenimentului: conservarea acestui vechi obicei, pe cale de dispariție odată cu exodul sașilor în Germania și promovarea turistică a localității.

-Program

Program de fanfară

Caravana clătitelor

Dansuri germane

Spectacol trupa „Viva la musica”

Scenete în aer liber – elevii școlilor generale Prejmer și Lunca Călnicului

Concurs gastronomic : „Clătita - surpriză”

Bal Mascat - Parada Măștilor

-Buget estimativ: 19 820 lei, din care:

-Publicitate 500 lei

-Program artistic	3500 lei
-Sonorizare scena în aer liber	6 000 lei
-Premii	2 000 lei
-Transport participanți	1 000 lei
-Diurnă participanți	6 000 lei
-Cheltuieli sală personal	300 lei
-Ingrediente pentru clătite (caravana)	200 lei
-Decorațiuni sală	320 lei

2. Ziua Prejmerului – 29 iunie 2011

Comunitate de creștini – ortodocși, evanghelici, catolici – prejmerenii păstrează credința ca pe cea mai mare comoară a poporului nostru. Sfinții Apostoli Petru și Pavel sunt sfinții tuturor creștinilor. O întâmplare fericită sau voința divină a făcut ca Biserica Ortodoxă din Prejmer să poarte Hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel. Acesta a fost și considerentul pentru care, la inițiativa părintelui paroh Șerban Sorin, Consiliul Local al Comunei Prejmer a declarat din anul 2005, ziua de 29 iunie - ziua Prejmerului.

Prin organizarea evenimentului sunt vizate următoarele obiective:

- conștientizarea importanței promovării și conservării patrimoniului cultural local;
- implicarea locuitorilor în activități culturale și sportive și
- promovarea produselor locale.

-Program

- Hramul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Prejmer
- Masă rotundă : „Conservarea patrimoniului - o prioritate a dezvoltării durabile”
- Expoziție foto: „Prejmerul de ieri și de azi”
- Concert de orgă în Cetate
- Program artistic în aer liber: fanfară, dansuri românești și germane, invitați speciali
- Campionat de fotbal adulți
- Concurs de pescuit
- Foc de artificii

Buget estimativ: 40 000 lei, din care:

- Publicitate	3 000 lei
- Program artistic	21 500 lei
- Scenă în aer liber, sonorizare	9 000 lei
- Premii	2 500 lei
- Transport	1 000 lei
- Diurnă participanți	1 800 lei
- Cazare participanți	1 200 lei

3. Ziua recoltei – octombrie 2010

Târgul de țară la Prejmer are loc în fiecare lună, an de an fiind un bun prilej de reunire a agricultorilor și crescătorilor de animale din zonă.

Ziua Recoltei transformă acest târg de țară într-o zi de sărbătoare când cei mai buni gospodari sunt premiați într-o atmosferă de cântec, joc și voie bună. Sărbătoarea recoltei este un vechi obicei atât în comunitatea românilor cât și a sașilor.

Organizarea evenimentului vizează:

- Promovarea tradițiilor locale
- Implicarea locuitorilor în activități culturale
- Promovarea produselor agro-alimentare locale

-Program:

- Expoziție și concurs „Cel mai frumos animal”
- Concurs „Rodul uriaș”
- Expoziție de unelte și utilaje agricole
- Premierea celei mai frumoase curți
- Expoziție și concurs „Din cămara gospodinei”
- Program folcloric în aer liber

Buget estimativ: 17 500 lei, din care:

- Publicitate	2 000 lei
- Program artistic	8 000 lei
- Scenă în aer liber, sonorizare	4 500 lei
- Premii	2 500 lei
- Transport	500 lei

B. Activități educative și sportive pentru copii

1. Participarea selecționatei fotbal copii la turneul mondial Plomelin Franța, luna mai 2010

Proiectul a fost început în anul 2006 ca răspuns la invitația organizatorilor Turneului Mondial Fotbal Copii din orașul francez Plomelin. Selecționate de copii având vârsta de 12- 13 ani din comuna noastră, au participat alături de echipe de fotbal din întreaga lume la ultimele trei ediții ale Turneului obținând de la an la an reale performanțe sportive. Scopul principal al proiectului este încurajarea practicării sportului de către copii.

Rezultate:

- Program anual de pregătire sportivă de performanță pentru 16 copii 12 - 13 ani
- Consolidarea relației de prietenie și colaborare cu familiile – gazdă și organizatorii sportivi francezi din Pays Fouesnantais
- Crearea unei asociații sportive pentru copii și tineri

Buget estimat: 29 800 lei, din care:

- Transport cu autocarul Prejmer-Plomelin și retur	15 000 lei
- Cazare pe durata deplasării	6 000 lei
- Activități pregătitoare	4 500 lei
- Asigurări medicale	800 lei
- Cheltuieli de protocol	3 500 lei

2. Clubul de vacanță 15 iunie – 28 august 2011

Vacanța mare este o bucurie pentru cei mai mulți dintre copii și o problemă pentru unii dintre părinți, care trebuie să-i lase fără supraveghere în timp ce sunt la serviciu. Proiectul „Clubul de vacanță” organizat la Centrul Social de Zi pentru Copii începând din 2007, s-a bucurat an de an de prezența tot mai numeroasă a micuților la programul de activități educative și recreative.

Echipa interdisciplinară a Centrului (referenți educație, psiholog, asistent social) împreună cu voluntarii Asociațiilor „Euro – Rural” Prejmer și Projects Abroad Romania asigură un program diversificat de activități și jocuri pentru copii: învățarea limbilor străine

prin cântece și joc, ateliere de teatru, lectură, educație plastică, fotografie, jurnalism, ecologie, jocuri sportive, dansuri populare și de societate, jocuri educative asistate de calculator, excursii, drumeții.

„Serbarea prieteniei” este organizată la încheierea proiectului când părinții sunt invitați să aprecieze rezultatele finale ale activității copiilor și spectacolul prezentat de ei. Copiii sunt premiați pentru rezultatele din timpul derulării proiectului.

Scopul proiectului: Organizarea activități educative și recreative pentru copii în timpul vacanței de vară

Număr estimat de beneficiari: 120 copii cu vârste între 6 și 13 ani.

Rezultate așteptate:

- Program zilnic de activități educative și recreative – 6 ore/zi
- Prezentare produse finale: revista, expoziție foto, piesă de teatru interpretată de copii, spectacol de dans și cântece
- Competiție de jocuri sportive
- Excursie de o zi

Buget estimat: 6 000 lei, din care:

- Materiale consumabile	500 lei
- Pregătire voluntari	2 000 lei
- Produse finale	900 lei
- Cheltuieli excursie	2 000 lei + cofinanțare părinți
- Premii	600 lei

C. Activități cu caracter umanitar

1. Campania oameni pentru oameni – decembrie 2010 – ianuarie 2011

Scopul campaniei de strângere fonduri umanitare: sensibilizarea comunității față de nevoile speciale ale anumitor categorii sociale: copii, vârstnici, rromi.

Rezultate așteptate:

-850 pachete cu alimente pentru persoane vârstnice aflate într-o stare gravă a sănătății și situație -precară materială

-1 100 pachete cu cadouri pentru copii de la școli și grădinițe

-250 persoane participanți la „Balul Vârstei a Treia”

-200 persoane rromi participanți la „Balul Miss Piranda”

Buget estimat: 80 000 lei

D. Activități de informare a comunității

1. Revista info-rural

Scopul constă în sprijinirea autorității publice locale la culegerea materialelor necesare editării revistei, cercetare privind nevoia comunității prejmerene de a primi informații de interes.

Rezultate estimate

-editarea unui număr de 3 500 exemplare/trimestrial

Buget estimat – 20 000 lei (telefon, corectură, tehnoredactare, tipărire).

LEGE

PENTRU ÎNFIINȚAREA SERVICIULUI SOCIAL

CAPITOLUL 1

Atribuțiile Serviciului Social.

Art. 1. — Pentru munca de ridicare a satelor și orașelor se înființează o instituție autonomă numită Serviciul Social.

Această instituție are de scop:

a) A pregăti și conduce tineretul de ambe sexe, absolvenții din toate categoriile de școli, în munca de reorganizare a satelor, înțeleasă ca o obligațiune cetățenească și națională;

b) A crea, în acest scop, ca organ de execuție al său, Căminul Cultural, cu menirea de a conduce viața satului, prin conlucrarea locuitorilor în interesul obștesc și prin coordonarea și unificarea activităților depuse în sat de autorități și de inițiative particulare;

c) A organiza și conduce opera de cunoaștere a țării, prin cercetări monografice, care vor forma temelia lucrărilor Serviciului Social;

d) A organiza școli pentru educarea sătenilor și orășenilor în vederea activității Căminelor Culturale și școli pentru pregătirea tinerilor chemați la Serviciul Social.

CAPITOLUL 2

Conducere și administrare

Art. 2. — Conducerea și administrarea Serviciului Social este încredințată unui Consiliu Superior de Îndrumare și unui Comitet Permanent.

Art. 3. — Consiliul Superior de îndrumare hotărăște directivele generale ale Serviciului Social și coordonarea activității ministerelor, serviciilor publice și societăților culturale. El stă sub Înalta președenție a M. S. Regelui și este alcătuit din următorii membrii:

1. Președintele consiliului de miniștri,
2. Ministrul de interne,
3. Ministrul educației naționale,
4. Ministrul cultelor și artelor,
5. Ministrul sănătății,
6. Ministrul agriculturii și domeniilor,
7. Ministrul economiei naționale,
8. Ministrul muncii,

9. Ministrul lucrărilor publice și al comunicațiilor,
10. Ministrul finanțelor,
11. Ministrul apărării naționale,
12. Președintele Serviciului Social,
13. Comandantul Străzii Țării,
14. Subsecretarul de Stat al propagandei,
15. Președintele Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român („Astra”) din Transilvania,
16. Directorul general al Fundației Culturale Regale „Principele Carol”
17. Administratorul Casei Școalelor,
18. Inspectorul general al Pregătirii Premilitare,
19. Inspectorul general al muncii de Folos Obștesc,
20. Un secretar dintre directorii Fundației Culturale Regale „Principele Carol”.

Art. 4. — Organul de conducere și administrare al Serviciului Social este un comitet permanent, numit prin înalt decret regal, compus din un președinte și doi membri, dintre care unul desemnat dintre membrii Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului roman („Astra”) din Transilvania.

Președintele comitetului permanent de conducere și administrare este inamovibil și are rangul și atribuțiile unui Ministru de Stat; el este conducătorul efectiv al instituției și poartă titlul de președinte al Serviciului Social.

Președintele Serviciului Social va fi convocat să ia parte la ședințele Consiliului de Miniștri, ori de câte ori vor fi aduse în discuție chestiuni privitoare la Serviciul Social.

Capitolul 3

Obligativitatea Serviciului Social.

Art. 5. — Absolvenții de ambe sexe, ai universităților, ai școlilor și institutelor superioare sau speciale, sunt obligați să îndeplinească Serviciul Social la sate și să prezinte pentru a-și primi diploma cu certificat doveditor.

De asemenea diplomele obținute în străinătate nu pot fi echivalate și valorificate decât după prezentarea acestui certificat.

Certificatul de îndeplinire a Serviciului Social este obligator la numirea într-o funcție publică, precum și la acordarea liberei practice.

Durata Serviciului Social nu poate fi mai mare de un an.

Serviciul Social se îndeplinește în tot cursul anului.

Serviciul Social obligator se face la sat după prevederile cuprinse în regulamentul de organizare și funcționare al Serviciului Social.

Art. 6. — Inspectoratul general al unității de Folos Obștesc, precum și taberile de muncă, organizate de acest Inspectorat și Inspectoratul Pregătirii Premilitare, cu tinerii elevi sau studenți, precum și cu tinerii săteni din formațiile premilitare, vor sta sub autoritatea Serviciului Social.

Art. 7. — Autoritățile de Stat și, în deosebi, Ministerul Educației Naționale, Administrația Casei Școalelor și a Culturii Poporului, Ministerul Cultelor și Artelor, Ministerul Sănătății, Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Economiei Naționale, Ministerul Internelor și Propagandei cărora le corespund ramurile principale de activitate ale Serviciului Social sunt obligate a da tot sprijinul, atât al puterilor publice, cât și al mijloacelor materiale, pentru aplicarea acestei legi.

CAPITOLUL IV

Căminul Cultural.

Art. 8. — Serviciul Social se execută prin Căminele Culturale.

Art. 9. — În acest scop se înființează în fiecare sat un cămin Cultural, iar la orașe cămine culturale orășenești.

Art. 10. — Căminul Cultural este o unitate de lucru, alcătuită și condusă de localnici, săteni, intelectuali și fii al satului plecați din sat. El este organul de execuție al Serviciului Social.

Scopul Căminului Cultural este de a ajuta, întări și adânci acțiunea Bisericii, a Școalei și a autorităților de Stat. El va coordona și unifica toate activitățile desfășurate în sat de organele de Stat și sociale, prin dezvoltarea armonică :

1. A culturii sănătății, prin preîntâmpinarea și combaterea bolilor, precum și prin educația fizică a poporului
2. A culturii muncii, prin îndrumarea ei către o mai bună producție,
3. A culturii minții, sufletului și de educație națională, pe toate tărâmurile vieții obștești.

Căminul Cultural este persoană juridică, el este condus de un sfat cultural, cu un președinte ales și un director numit.

Directorul Căminului Cultural face parte de drept din consiliul comunal.

Un statut, un regulament, precum și instrucțiuni speciale vor arăta chipul cum se organizează și administrează Căminul Cultural.

Unitățile de lucru la sate ale Instituțiilor de Stat pentru educația tineretului și ale Societăților care și-au însușit programul Serviciului Social vor lucra prin Căminele Culturale.

Clădirea Căminului Cultural va adăposti în despărțiri distincte, cele trei secții: 1. Sanitară (dispensar și farmacie, baie, maternitate); 2. Economică (cooperative, brutărie, măcelărie, remiză de unelte agricole, etc.); 3. Culturală (sală de festivități, conferințe, radio, etc., bibliotecă cu sală de lectură, muzeu, sală pentru școli țărănești, cu ateliere de cusătorie și meșteșuguri țărănești).

În localul Căminului Cultural își vor avea sediul de asemenea unitatea locală a „Străzii Țării”, formațiile locale ale Inspectoratului Pregătirii Premilitare, formațiile postmilitare, organul local al Inspectoratului Muncii de Folos Obștesc, precum și orice organizație de cultură, educație și muncă obștească, încadrate în programul Serviciului Social.

Comunele sunt obligate a pune la dispoziția Căminului Cultural, în centrul satului sau lângă instituțiile comunale, terenul necesar pentru construcția localului său.

Comitetele muncii de Folos Obștesc și ale Pregătirii Premilitare, pe ținuturi, județe, municipii și comune, prevăzute de Legea Muncii de Folos Obștesc și Legea Pregătirii Premilitare, se contopesc în sfaturile Căminelor Culturale respective.

Art. 11. — Preoții, membrii corpului didactic, funcționarii administrativi (notarul, secretarul comunal, primarul, pretorul), precum și orice profesioniști salarizați de Stat, ținut, județ sau comună, sunt obligați să-și încadreze activitatea de muncă obștească în Căminul Cultural.

Cei ce se sustrag acestei obligații vor fi supuși la sancțiuni disciplinare, la cererea Serviciului Social, către șefii autorităților respective.

În fiecare an se vor trimite autorităților respective pentru statele de serviciu, fișele de activitate ale funcționarilor de Stat, ținut, județ și comună, care au lucrat în cadrul Căminelor Culturale.

Ministerele și autoritățile ținuturilor, județelor și comunelor, vor da întâietate la numire și înaintare persoanelor care au lucrat în cadrul Căminelor Culturale.

Art. 12. — Pentru coordonarea activității Căminelor Culturale din cuprinsul unui județ, se crează în fiecare capitală un cămin cultural județean; de asemenea, se înființează Cămine Culturale orașenești centrale, menite să coordoneze activitatea Căminelor Culturale din oraș.

Directorul Căminului Cultural județean, precum și directorul Căminului Cultural orașenesc central, vor fi numiți.

Directorul Căminului Cultural județean este consilierul cultural al prefectului, iar directorul Căminului Cultural orășenesc este consilierul cultural al primarului.

Prefectul face parte de drept din sfatul Căminului Cultural județean. De asemenea primarul face parte de drept din sfatul Căminului Cultural orășenesc.

Art. 13. — În toate județele țării sau în fiecare plasă se vor alege unul sau mai multe sate care vor fi declarate sate-model.

Ținuturile, Camerele de Agricultură, precum și orice alte instituții sau servicii publice din județele în care se aleg satele-model sunt datoare să înscrie în bugetele lor sumele necesare pentru realizarea programului de lucru al acestor sate-model.

Art. 14. — Ținuturile vor avea un organ de conducere și coordonare al Serviciului Social din cuprinsul lor, o secție anume condusă de un comitet și un director numit dintre personalitățile culturale ale ținutului.

Directorul secției ținutului este consilierul cultural al Rezydentului Regal.

Art. 15. — În ținuturile în care funcționează o societate culturală, cu ramificații pe tot cuprinsul lor și cu activitatea prevăzută de această lege, ea poate fi însărcinată cu aplicarea Serviciului social în ținuturile respective, statutele ei rămânând neschimbate.

Celelalte societăți culturale, persoane juridice, sunt datoare să-și însușească programul de activitate al Serviciului social și să colaboreze cu Căminul Cultural ca o secție a lui, fiind libere, în același timp să-și urmărească scopurile speciale înscrise în statute. Nerespectarea acestei prevederi, care ar duce la stingherirea activității Căminului Cultural, atrage după sine o intervenție motivată pentru retragerea personalității juridice sau a aprobării de funcționare.

CAPITOLUL V

Institutul de Cercetări Sociale al României

Art. 16. — Se înființează Institutul de Cercetări Sociale al României în scopul de a organiza, conduce și coordona lucrările din toate domeniile sociale consacrate cunoașterii științifice a țării și neamului.

Institutul va contribui la stabilirea planului de lucru al Serviciului Social, prin cunoașterea țării, cu ajutorul cercetărilor monografice ale satelor și orașelor.

Sediul Institutului este la București.

Institutul va cuprinde și Institute de cercetări regionale care vor lucra sub directivele și sub controlul Institutului din București.

Institutul dobândește prin această lege personalitate juridică. El se organizează și se conduce prin propriile sale organe, alcătuindu-și statutele, regulamentul de funcționare ; de asemeni își administrează patrimoniul.

În vederea coordonării lucrărilor pentru cunoașterea țării, Institutul este însărcinat a federaliza Institutele publice și particulare care au activitate în legătură cu aceste lucrări.

Comitetul permanent al Serviciului Social va desemna, în termen de cel mult trei luni de la publicarea acestei legi, persoanele care vor face parte din comitetul de organizare al acestui Institut și care vor fi alese dintre membrii Institutelor ce se vor federaliza.

Comitetul de organizare al institutului va redacta statutul și regulamentul lui.

Serviciul Social va aloca în fiecare an sumele necesare funcționării Institutului și va pune la dispoziție localul necesar acestui Institut

CAPITOLUL VI

Școlile de îndrumare ale Serviciului Social

Art. 17. — În vederea unei pregătiri gospodărești și cetățenești a săteanului, adaptată nevoilor locale și planului de reorganizare a vieții satelor românești și în vederea pregătirii sătenilor pentru munca ce o vor desfășura în Căminul Cultural, se organizează cursuri și școli țărănești.

În același scop, se creează pe lângă unitățile oștirii, cămine culturale ostășești.

Art. 18. — Pentru pregătirea conducătorilor de Cămine Culturale, precum și pentru pregătirea corpului didactic al școlilor țărănești, se organizează cursuri temporare și școli permanente.

Art. 19. — Pregătirea tuturor tinerilor obligați a împlini Serviciul Social, precum și formarea cadrelor de conducere ale acestui Serviciu, se vor înlăptui prin cursuri și școli permanente, organizate după program special.

Art. 20. — Pentru buna lor îndrumare în programul Serviciului Social, toți conducătorii satului, funcționarii administrativi și profesioniști salarizați de Stat, județ sau comună, arătați în art. 11 al acestei legi, vor fi chemați la cursuri de perfecționare.

Art. 21. — În programul școlilor și cursurilor organizate de ministere și instituțiile anexe se vor trece lucrări de îndrumare în munca de ridicare culturală a satelor și orașelor, potrivit cu programul de lucru al Serviciului Social.

CAPITOLUL VII

Personal

Art. 22. — Funcționarii superiori și inferiori ai Serviciului Social și ai subdiviziunilor lui sunt asimilați funcționarilor de Stat; ei vor fi supuși ierarhiei funcționarilor de Stat și vor fi plătiți după gradul care îl au, potrivit cu normele de salarizare în vigoare pentru funcționarii din ministere.

Ei se bucură de stabilitate, prin derogare de la legile cu dispoziții contrare celei de față.

Membrii corpului didactic primar și secundar pot fi detașați cu anumite atribuții pe lângă Serviciul Social sau secțiile sale. Timpul cât aceștia sunt astfel detașați li se ține în seamă pentru definitivări, înaintări, gradații și ani buni pentru pensie.

Toate numirile, detașările și angajările se vor face prin decizii date de către președintele Serviciului Social. Deciziile de numirea definitivă a funcționarilor Serviciului Social se publică în Monitorul Oficial.

Anii de serviciu prestați la Serviciul Social se vor calcula la drepturile de pensie, când funcționarul trece la altă instituție de Stat, județ sau comună, respectându-se, la numire, gradul pe care funcționarul l-a avut la Serviciul Social.

Toate dispozițiile din decretul-lege pentru organizarea și funcționarea „Străjii Țării” (promulgată cu înaltul decret regal Nr. 3424 din 7 Octombrie 1937 și publicată în Monitorul Oficial Nr. 233, partea 1 din 8 octombrie 1937), privitoare la funcționarii detașați din învățământ sau din alte ministere sau instituții de Stat (art. 12 și 14 din decretul-lege „Straja Țării”), se aplică și Serviciului Social.

CAPITOLUL, VIII

Buget local

Art. 23. — Bugetul Serviciului Social constituie un buget autonom, care se supune spre aprobare Consiliului superior de îndrumare.

Cheltuielile din bugetul Serviciului Social se aprobă, conform prevederilor bugetare, de către președintele comitetului permanent de conducere și administrare.

Fondurile Serviciului Social sunt alcătuite din:

1. Subvențiile anuale date de Stat și de Ținuturi.
2. O contribuție de 2 la sută din veniturile ordinare ale comunelor.
3. Veniturile publicațiilor proprii și ale altor întreprinderi.
4. Donații și legate.

Toate aceste venituri se depun într-un cont special, la Banca Națională, constituind „Fondul Serviciului Social”.

Statul, Ținuturile și comunele vor pune la dispoziție localurile necesare instituției Serviciului Social.

Corespondența instituției Serviciului Social este scutită de taxe poștale.

CAPITOLUL IX

Dispoziții finale

Art. 24. — Un regulament de organizare și funcționare a Serviciului Social se va alcătui de această instituție prin organele ei de conducere în termen de maximum 3 luni, de la publicarea acestei legi.

Art. 25. — Fundația Culturală Regală „Principele Carol” este însărcinată cu aplicarea Serviciului Social prevăzut în legea de față.

Dat în Sinaia, la 13 Octombrie 1938

CAROL

Președintele Consiliului de Miniștri,

Miron,

Patriarhul Românei

Ministrul Internelor
și ministrul educației naționale
ad-interim.

Armand Călinescu

Ministrul justiției,

Victor Iamandi